



ՍԻՈՆ
Կրօնական Գրական
Բանասիրական



ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏ ԵՐԽԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՐԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆՈՐ
 ԵՐԶԱՆ 1957

ԼԱ.
 ՏԱՐԻ

«سِيُون» مجلة أرمنية شهرية، دينية، أدبية، ثقافية، للغة والبيان

"SION," an Armenian Monthly of Religion, Literature and Philology
 Printed in JERUSALEM

«ՍԻՈՆ»-Ի ՍԻՐԵԼԻ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

1. — Սիոնն Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան պաշտօնական հրատարակութիւնն է: Երուսաղէմ ըլլալով հանդերձ համաքրիստոնէական Ս. Քաղաք մը, մեզի համար յատկապէս է համահայկական կրօնա-մշակութային մեծ հոգեւոր կեդրոն մը: — Այս իրողութիւնը միայն բաւական է որ անոր պաշտօնութեանը ամէն Հայու հետաքրքրութեան և զուրգուրանքին առարկայ դառնայ:

2. — Սիոնն կը ջանայ տալ Աւետարանի մաքուր սնունդը և Եկեղեցւոյ պայծառ լոյսը: Անշեղ կը քալէ Քրիստոսի բացած արքունական ճանապարհէն և կը հրաւիրէ բոլորը որ այնպէս ընեն: Անայլայլ կերպով հաւատարիմ է մեր անցեալի և ներկայի իրական արժէքներուն:

3. — Սիոնն կը ջանայ բարձր բռնել դրօշը Հայերէն լեզուի և մեր մշակութային ժառանգութեան:

4. — Սիոնն կը հետաքրքրուի և կը հետաքրքրէ իր ընթերցողները համաքրիստոնէական ու Հայ Եկեղեցական այժմէական բոլոր երեւոյթներով:

5. — Սիոնն սիրով կը հիւրընկալէ իր մէջ թեւադրական նամակներ և չինիչ մատնանշումներ իր ընթերցողներէն, բաւ է որ անոնք համաձայն ըլլան իր ուղղութեան և ոգիին:

6. — Սիոնն սիրով պիտի պատասխանէ եկեղեցական, ծիսական, կանոնական և այլ կրօնա-բարոյական խնդիրներու մասին եղած հարցումներուն:

7. — Վարչութիւնն սիրայօժար Սիոնն պիտի զրկէ բոլոր հայ հոգեւորականներու և ազգային Հաստատութեանց՝ եթէ այս մասին մեզի դիմում ըլլայ և հասցէ զրկուի: Հանրային ծառայութեան այս նպատակը աւելի դիւրաւ կիրարկելու համար կը սպասենք որ Աստուծոյ նիւթապէս աւելի օրհնուած ազգայիններ օգնեն մեզի յաւելուածական բաժանորդագրիներով որպէսզի մենք ալ օգնենք ուրիշներու:

8. — Պատրիարքարանիս ներկայ ելեւմտական վիճակի մէջ, Սիոն-ի հրատարակութիւնը Սրբոց Յակոբեանց Միաբանական Ուխտին համար զոհողութիւն մըն է, զոր սիրով կ'ընէ: Ուստի կը թեւադրենք որ Սիոն-ի բոլոր բաժանորդները զործակցին Վարչութեանս անխափան, կանոնաւոր վճարելով իրենց տարեվճարները:

9. — Մեր սրտազին բաղձանքն է որ Սիոնն մուտք գտնէ բոլոր Հայ տուններէ ներս, վստահ ենք թէ ամէն ընթերցող պիտի գտնէ անոր էջերուն մէջ զրութիւններ՝ որոնք համապատասխան ըլլան իր ճաշակին և նախասիրութեան:

10. — Նման ծախսալից հրատարակութեան մը համար բաժնեգին նշանակած ենք հին աշխարհի համար 1 Սթերլինի Հնչին զուժար մը, իսկ Միացեալ Նահանգներու համար 5 Տոլար միայն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՍԻՈՆ-Ի

ԲՈՎՆՆԴԱՆԻԹԻՆ

	հրեա	
Նամակ՝ Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետէն		89
ԽՐԲԱԳՐԱԿԱՆ		
— Ուխտաւորութիւնը		90
ԿՐՕՆԱԿԱՆ		
— Նոր Կիւրակէ	ՏԻՐԱՆ ԱՐՔԵՊՍ.	95
— Եկեղեցի .	ԻՍԱՀԱԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ	96
ԲԱՆԱՍՏԵՂՇԱԿԱՆ		
— Տարեդարձ	ՅԱԿՈԲ ԱՆՏՈՆԵԱՆ	98
— Իսեալ	ԶԱԻԷՆ Վ. Զ.	99
— Հայաստանին	Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ	100
— Փառք Քեզ Տեր ...	Գ. ՃԻՆԻՎԻԶԵԱՆ	100
ՊԱՏՄԱ — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ		
— Պապ Աբգակունի	ՀՐԱՆԴ Բ. ԱՐՄԷՆ	101
ԳՐԱԽՑԱԿԱՆ		
— Ժամագիրք	ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ	106
Յաւելուած Գրախօսականի	Շ. Ե. Գ.	107
ՄԵՐ ԹԵՄԵՐԷՆ		
— Ասրպեհանի բեմն այսօր	ԲԺԻԵԼ Ն. ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ	110
ԵԿԵՂԵՅԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ		
— Նոր մատուռի հիմնարկէք Սոֆիայի մէջ		113
— Նոր եկեղեցիի հիմնարկէք Շաւիլի մէջ		113
— Խարբումի նոր եկեղեցին եւ հայերը		113
ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ		
— Սահակ կարողիկոսին նամակը		114
Շնորհաւորական Նամակներ՝ Ամեն. Տ. Տիրան Արքեպս.ի պատրիարք ընտրութեան առթիւ		115
Շնորհաւորական Հեռագիրներ՝ » » » » » » » » » »		121
Հաղորդագրութիւն Ս. Արքուշ Դիւանէն		122
Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան խնամակալներուն այցելութիւնը		128
	Պատրիարքաւորացիս	132
Պատրիարքական Փոխանորդի նշանակում		
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ		
— Հեռագիրներ		131
— Եկեղեցականք-Բեմականք		132
— Պատշոյնականք		135

تصدرها - بطريركية الارمن الارثوذكس المدير والمحرر المسؤول - صاحب النياحة الاسقف هايكازون أبراهيميان
 ابريل - مايو ١٩٥٧ تطبع في مطبعة دير الارمن - القدس العدد ٤ - ٥

Proprietor—His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem. Armenian Patriarchate, Jerusalem.
Editor—Bishop Hagazoun Abrahamian. Armenian Convent, Jerusalem.
Printed by the Armenian Convent Printing Press, Jerusalem.

—≡ Ս Ի Ո Ն ≡—

Լ.Ա. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1957

«ՃԱՊՐԵԼ-ՄԱՅԻՍ»

ԹԻԻ 4-5

ՆԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԲ

ԵՒ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Թ. 153/21

30 Մարտ 1957

Ս. ԷԶՄԻԱՄԻՆ

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻԻ Տ. ՏԻՐԱՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԵՐՍԱՅԵԱՆ

ՊԱՏՐԻԱՐԲ ՀԱՅՈՑ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

«Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց»:

Այսօր Չասիկ է, սիրելիք Մեր, եւ յարուցեալ Փրկչի Իջման Ս. Սեղանէն, ամենայն հայոց Մայր Տաճարի զանգակները վերսին ցնծագին կը դողանցեն եւ գէպի բոլոր հորիզոնները բոլորիդ կը բերեն աւետիսը խաչեալ եւ քաղեալ Քրիստոսի հրաւափառ յարութեան:

Շնորհաբաւ այս աւետիսով կը շնորհաւորենք Ձերդ Ամենապատուօրինը, Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութիւնը եւ հաւատացեալ համայն հայ ժողովուրդը, մաղթելով, որ Տէրը բոլորիդ պարգեւէ քաջաողջութիւն, արեւաւորութիւն եւ գործոց յաջողութիւն:

Բարի Չասիկ Ձեզ բոլորիդ, հարազատներ Մեր: Սրբոց Յակոբեանց աւանդապահ եւ նախանձայոյզ Միաբանութեան բոլոր անդամներուդ սրտերուն մէջ բոլ ծագի եւ խայտայ սուրբ յարութեան ուրախութիւնը եւ բոլ շահուած լոյսը Ձեր հոգիներուն, Ձեր օրերուն, Ձեր կեանքի ճանապարհին եւ Ձեր ձեռաց գործերուն, միշտ հաստատ Ձեր նախնեաց սուրբ հաւատքին մէջ, միշտ սիրով եւ միաբան խաղաղութեամբ, միշտ հաւատարիմ Մայր Եկեղեցիին, Մայր Աթոռին եւ Մայր Հողին:

Շնորհ եւ զօրութիւն ամենասուրբ յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եղիցին ընդ Ձեզ այժմ եւ միշտ, ամէն:

Եղբայրական սիրով եւ ողջունիւ՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ՆԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԲ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Կ. Ե. Բ.
Հայրապետական

ԻՍԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՈՒՆՏԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

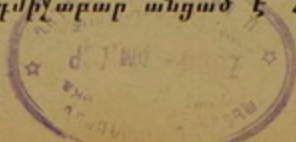
Բացառիկ երեւոյթ մըն էր այս տարի Ս. Զատիկի առթիւ Երուսաղէմ եկած հայ ուխտաւորութիւնը: Բացառիկ էր նախ որովհետեւ Առաջին մեծ պատերազմէն ի վեր մեծագոյն քիւր ներկայացնող ուխտաւորական զանգուածն էր այդ: Բացառիկ էր նաև անոր համար որ թերեւս պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով հայ ուխտաւորութիւնը մեծամասնութիւն կը կազմէր միւս եկեղեցիներու — Յոյն, Կաթոլիկ, Դպտի եւայլն — ուխտաւորութեանց հետ բաղդատմամբ: Անոնց ստոյգ թիւը զրեթէ անկարելի է զիտնալ, սակայն անվարան կարելի է ըսել որ անցած էր 2000ի սահմանը: Ոմանք կը մօտեցնեն զայն մինչև իսկ 3000ի: Տեսնուած իրողութիւնն այն էր որ տօնական առիթներուն եկեղեցիներ յորդելու աստիճան խճուղուած էին. իրողութիւնն այն էր նաև որ անոնք շէնցուցին ամբողջ Երուսաղէմը, կրօնական առարկաներ և Վուվընիրներ ծախսող խանութներու առջեւ իրենց մեծ խումբերով և մշտական ներկայութեամբ: Այս բարեբաստիկ երեւոյթը առիթ առնելով կ'արժէ անցողակի անդրադառնալ ուխտաւորութեան մասին ընդհանրապէս և անոր օգտակարութեան և բերած բարիքներու շուրջ մասնաւորաբար:

Ուխտաւորութիւնը համամարդկային սովորոյթ է: — Զկայ հաշուի առնելիք մեծ կրօնք մը որ չունենայ ուխտաւորութեան սովորութիւնը: Եւ ասիկա շատ բնական է և տրամաբանական, որովհետեւ մարդկային է փափաքը այցելելու, տեսնելու այն վայրերը որոնք կրօնքի մը հիմնադրին կամ անոր մեծ դէմքերու կեանքին հետ կապուած են. աղօթելու անոնց մէջ և ներշնչուելու անոնցմէ: Մէկ կողմ ձգելով աշխարհի մեծ կրօնքները, որոնց կրօնական դրութեան մէջ կարեւոր տեղ կը զբաւէ ուխտագնացութիւնը, հաստատենք որ ի կիրարկութեան էր այս սովորութիւնը նաև Հին Ուխտի մէջ որ նախապատրաստութիւն մըն էր, Աստուածային նախախնամութեան տնտեսութեան մէջ, Գրիստոնէական ճշմարիտ և յաւերժական կրօնքին:

Հին Կառկարանի Ա. Թագաւորութեանց Գրքի Ա. Գլուխը կը ներկայացնէ շատ յատկանշական ուխտաւորութեան մը պատմութիւնը իր սրտառուէ և վսեմ դժերուն մէջ: Ամուկ կին մը — Աննա — եկած հեռու տեղէ, կ'աղօթէ սրբաւայրի մը մէջ ուժգին հաւատքով: Տարի մը վերջ իրեն կը շնորհուի իր խնդրանքը, մանչ զաւակ մը — Սամուէլ — զոր կինը կ'ուխտէ նուիրել ետ Աստուծոյ իրրեւ «փութ»:

Յիսուսի մեզի ծանօթ առաջին գործը կ'ըլլայ ուխտագնացութիւն մը դէպի Երուսաղէմ տասներկու տարեկանին իր ծնողաց հետ: Նմանապէս առնուազն երկիցս յիշուած է Պօղոս Առաքեալի իրրեւ «ուխտագիր» Երուսաղէմ երթալը (Գործք ԺԸ. 18, ԻԱ. 23):

Այս անցողակի յիշեցումներուն նպատակն է հաստատել թէ ուխտաւորութեան սովորութիւնը անընդմիջաբար անցած է Հին Ուխտէն նոր Ուխտին:



Պատմականորեն ստույգ է որ Գ. Դարեն սկսեալ Ս. Երկրի Տեառնական Սրբավայրերը յաճախակի այցելուած են Քրիստոսի հետեւորդներէն: Գ. Դարու առաջին քառորդի վախճանին, երբ Հեղինէ թագուհին, մայրը առաջին Հռովմէական Քրիստոնեայ կայսեր՝ Մեծն Կոստանդիանոսի, զտաւ Քրիստոսի իսկական խաչափայտը, ուխտաւորներու հեղեղը սկսաւ հոսիլ դէպի Ս. Երկիր, աւելի ու աւելի մեծնալով յաջորդող դարերու ընթացքին: — Խաչակրութիւնը որ կարեւոր երեւոյթ մը և շարժում մըն է ընդհանուր ազգաց պատմութեան մէջ, սկիզբ առած է ուխտաւորական նկատումներէ:

Հայկական ուխտավայրեր: — Սրբոց Յակոբեանց Միաբանական Ուխտը ծնած և կազմակերպուած է պահպանելու համար Երուսաղէմի հայապատկան ուխտավայրերը, ընդունելու և պատսպարելու հայ ուխտաւորութիւնը, դիւրացնելու և արդիւնաւոր ընծայելու համար անոնց ուխտի կատարումը: Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնը իր զոյութիւնը զրեթէ կը պարտի Ս. Երկրի Տնօրինական ուխտավայրերու:

Բացի Ս. Երկրի ուխտավայրերէն, ինչպէս ամէն եկեղեցի, նոյնպէս Հայց. եկեղեցին ալ ունեցած է, ի հնուց անտի, իրեն միայն սեպհական ուխտավայրեր իր իսկ երկրին մէջ: Ասոնց զուխը կը կանգնի Էջմիածինը իր յարակից Մարտիրոսան-Եկեղեցիներով, Ս. Հռիփսիմէի, Ս. Գայիանէի և Շողակաթի: Ապա կուգան Ս. Կարապետները՝ Մշոյ և Կեսարիոյ: Վարազը՝ Վասպուրականի մէջ: Սեբաստիոյ և Կարնոյ Ս. Նշանները: Արմաշու Զարխափանը և այլ բազմաթիւ մեծ ու փոքր վանքեր որոնք ցրուած էին Փոքր Ասիոյ, Կիլիկիոյ, պատմական Հայաստանի և Կովկասի զանազան մասերուն մէջ: Վերոյիշեալները, բացի Էջմիածինէն և յարակից եկեղեցիներէն, զրեթէ բոլորն ալ լռած են այսօր ահաւոր և անպատմելի պարագաներու տակ...: Հետեւաբար սփիւռքի մէջ որպէս մեծ ուխտավայր մնացած է միայն Երուսաղէմի Ս. Յակոբը և յարակից Սրբավայրերը: Ասոնց արժէքը աւելի թանկազին է մեզի համար նախ իբրև անփոխարինելի մնացորդը մեծ աւերէն, երկրորդ՝ իրենց հայկական ու միաժամանակ համաքրիստոնէական հանդամանքին պատճառաւ: — Սրբոց Յակոբեանց Միաբանական Ուխտը կրցած է պահել այս Սրբավայրերը և մեր դարաւոր իրաւունքները հայ ժողովուրդի գործնական ուխտասիրութեան շնորհիւ: Երբ պարագաները և պայմանները պահանջած են, հայ ժողովուրդը տուած է նիւթական և բարոյական ամէն աջակցութիւն Ս. Տեղեաց պահպանութեան և պայծառութեան համար:

Ուխտաւորութեան օգտակարութիւնը: — Ուխտաւորութեան նպատակը զուտ կրօնական է: Առանց հոգեւոր կազդոյրի և զօրացման՝ ուխտաւորութիւնը կը վերածուի մեր օրերուն այնքան տարածուած շրջիկ ճամբորդութեան (թուրիզմ), որ զուրկ է հոգեւոր և բարոյական արժանիքէ: Հարազատ ուխտաւորի մը համար այցելել Փրկչի Գերեզմանը, ուրկէ Ան վերստին կեանքի զաւով «մահուամբ դմահ կոխեաց» կը նշանակէ «Սուրբ Յարութեամբ նորա նորոգուիլ»: Իշնել Այրը և ծունկի գալ այն մետաղեայ աստղին առջև, որ կը մատնանշէ մեր հողագունտին վրայ այն կէտը ուր Մանկացեալ Աստուծոյ մարմինը առաջին անգամ երկիր հպեցաւ, կը նշանակէ հալորդ ըլլալ այն անհուն սիրոյն որով Աստուած իր Միածինը տուաւ մարդկութեան փրկութեան համար: Պահ

մը մտախոհ կանգ առնել Քրիստոսի Չարչարանաց վայրերուն մէջ, ուր հոսած է Իր կենսատու արիւնը, պէտք է նշանակէ անդրադառնալ ծանրութեան մեղքը սուսած չարիքին որ Անմեղութիւնը, Արդարութիւնը և Սէրը փուշով պսակեց և խաչափայտին զամեց: Վերջապէս ծնրագրել Ս. Գլխագրի մատուռին մէջ կը նշանակէ դնել մեր ուխտերը և ազօթքները զլիւսուն վերև մեծ Սուրբի մը որ հանէ զանոնք Բարձրեալի Գահին առջև: Ասոնք են որ ուխտաւորութեան մէջ իմաստ և կեանք կը գնեն և արդիւնք ու արժանիք ձեռք կը ձգեն:

Ուխտաւորութեան փոխի բարիքները:— Բացի հոգեւոր օգտակարութենէն որ անմիջական նպատակն է ուխտաւորութեան, ան ունի նաև երկրորդական բարիքներ երուսաղէմ քաղաքի, Հայոց Պատրիարքարանի և մեր ազգին համար ընդհանրապէս:

Երուսաղէմ քաղաքը, այն օրէն որ Տիրոջ Տաճարը շինուեցաւ իր մէջ, մեծ չափով իր ապրուստին համար կախում ունեցած է ուխտաւորութենէ: Այսօր զրեթէ անշարժութեան մատնուած քաղաք մըն է ան զործի, առեւտուրի և այլ մարզերուն մէջ, լոկ այն պատճառով որ շատ նուազած է հոսանքը ուխտաւորութեան և մեր ժամանակներու ծնունդ՝ «թուրիզմ»-ին, ծանօթ քաղաքական պատճառներով: Հետեւաբար այս տարուան հոծ հայ ուխտաւորութիւնը իր բարեբար անդրադարձը ունեցաւ նաև ամբողջ քաղաքին վրայ, և առ հասարակ բարեացակամ տրամադրութիւն ստեղծեց տեղացի տարրին մէջ հայ ժողովուրդի հանգէպ: Ուրիշ խօսքով, հայ ուխտաւորներ լոկ իրենց մեծախումբ ներկայութեամբ անուղղակի կերպով բարի «բրորականտ» ըրին հայ ժողովուրդին համար:

Հայ ուխտաւորութեան այսպէս մեծ թիւով երեւիլը երուսաղէմի մէջ իր լաւ անդրադարձն ունեցաւ նաև մեր Պատրիարքարանի վրայ: Գիտենք որ, անկախաբար Հաստատութեան մը ինքն իր մէջ ունեցած պատմական, կրօնական և մշակութային կարեւորութենէն ու արժէքէն, մարդիկ կը փնտռեն նաև ուրիշ տեսանելի և զգալի ազդակներ իրենց յարգանքը և համարումը բարձր պահելու համար տրուած Հաստատութեան մասին: Այդ ազդակներուն մէջ կարեւոր է նաև թիւը ժողովուրդին որ ետին կը կենայ ունէ կազմակերպութեան: Արդարև մարդիկ տեսան որ երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնը բացի Յորդանանու հայութենէն ունի ժողովրդային մեծ զանգուած՝ որ զօգուած է իրեն կրօնական կապերով:

Ուխտաւորութեան ազգային բարիքները:— Մեր ժողովուրդի կարեւոր մէկ զանգուածը պատմական պատճառներու բերումով ցրուած են զանազան երկիրներ: Անոնք իրարու հետ ընկերային սերտ շփում չունենալով իրենց ազգային կապերը տակաւ առ տակաւ կը թուլնան և մոռցուելու վտանգին կ'ենթարկուի սա կարեւոր իրողութիւնը թէ հայ զաւուրներ ինչ պայմաններու ներքեւ ալ ապրին կը կազմեն մէկ և նոյն ազգային ամբողջութեան մը անբաժանելի տարրերը: Զանազան զաւուրներու մասնիկներուն քով քովի գալը, եկեղեցական կարեւոր Հաստատութեան մը հովանիին տակ, կը ծառայէ այդ կապերը ամրապնդելու: Ու եթէ նկատի ունենանք մեր ժողովուրդի պարզած ներկայ երկփեղկեալ վիճակը սփիւռքի մէջ, այս բարիքին տարողութիւնը և արժէքը աւելի կը մեծնայ: Գէթ երուսաղէմի մէջ ազգին զանազան խաւերը կը դադրին կողմ ըլլալէ, վասզնի Ս. Յակոբը Հայոց Առաքելական Եկեղեցւոյ

բոլոր գաւաղներուն Տունն է առանց ունի խտրութեան: Զանազան վայրերէ եկող և արուեստականօրէն ստեղծուած «տարբեր» մտայնութեանց ծառայող մեր հարազատները պահ մը կը մոռնան իրենց տեղական ճղճիմ հաշիւները և հարցերը: Իրարու անծանօթ հայ ժողովուրդի գաւաղներ այստեղ լոյս-եղբայրներ կը դառնան Լոյս-Գերեզմանին մէջ միասնաբար կատարած իրենց ուխտով: Ու Ս. Յակոբի կամարներուն ներքեւ իրենց համախումբ աղօթքով և պաշտամունքի մասնակցութեամբ կը զգան թէ մէկ և նոյն հոգեւոր մեծ ընտանիքին, որ Հայց. Եկեղեցին է, հարազատ գաւաղներն են:

Ս. Յակոբը արդարև և իրաւամբ միութեան օճախ մըն է, և այդպէս պէտք է մնայ ի զին ամէն զոհողութեան: Արտասահմանի մեր ամուլ և կործանարար վէճերը և խնդիրներ զէթ խաղաղութեան այս քաղաքէն ներս պէտք չէ մտնեն: Միացեալ է, և միացեալ պէտք է մնայ նաև Երուսաղէմի հայութիւնը որ անպաշտօն հիւրընկալի դերը կը կատարէ աշխարհի ամէն կողմերէն եկող իրենց եղբայրներուն: Վստահ ենք որ այս մասին տարբեր մտածողներ գոյութիւն չեն կրնար ունենալ, հետեւաբար տարբեր զործողներ ալ պէտք չէ գոյութիւն ունենան... այլապէս Նոյեան աղաւնին ոտքի կռուան պիտի չգտնէ — Ժող թէ ձիթենին — երբ ժամանակը զայ խաղաղութեան խորհրդանշանը բերելու տապանի բնակիչներուն՝ ջրհեղեղին ջուրերը քաշուելէն վերջ... «Որ ունիցի ականջս լսելոյ լուիցէ»:

Երուսաղէմ եկող մեր հարազատները, զգալէ վերջ եղբայրութեան և միութեան քաղցրութիւնը, նուիրական այս յարկին տակ, պէտք է վերադառնան ոչ միայն իրենց ուխտերը կատարած ըլլալու ներքին զոհունակութեամբ, այլ նաև՝ նոր ուխտով մը — դառնալ իրենց կարգին միութեան ասպետներ և խաղաղութեան առաքեալներ իրենց վայրերուն մէջ, և Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ և հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերու ծիրին մէջ:

Երուսաղէմ ուխտաւոր զալու ազգային բարիքներէն ուրիշ մըն է նաև այն՝ որ մեր վիրաւորուած հայու զգացումներուն վրայ սպեղանի կը դրուի: Արդարև անզթօրէն վիրաւորուած է մեր ժողովուրդի ազգային արժանապատուութիւնը ծանօթ բազում պատճառներով: Երուսաղէմի մէջ տակաւին բարձր է Հայ Եկեղեցւոյ պատիւը և հայ անունը, հակառակ ծանօթ քանի մը սև ձեռքերու, անզգայ սրտերու և յիմարացած միտքերու կողմէ տարուած ազգամիտ զործունէութեան: Բազում են դեռ ազգային ժառանգութիւնները — շինուածական, իրաւական, մշակութային և այլն — որոնք ներելի պարծանքով կը լեցնեն զանոնք տեսնողներու սիրտերը: Հայ ուխտաւորը ականատես ըլլալով անոնց՝ հաղորդ կը զգայ ինքզինք նիւթական, հոգեկան ու կրթական այդ արժէքներուն, որոնց ժառանգ կը նկատէ ինքզինք իբրև հայ ցեղի մէկ գաւաղ: Երբ մարդուն զործը պատիւութիւններու հետ է, ինք ալ միասին կը պատիւնայ. մեծութիւններու հաղորդ եղողը անոնց հետ միասին ինք ալ կը մեծնայ: — Վստահ ենք որ մեր ուխտաւորները վերադարձան մխիթարուած և զօրացած նաև իրենց ազգային զգացումներուն մէջ:

Ուխտաւորութեան Երջաններ: — Ուխտաւորութիւններ առ հասարակ կապուած են Սրբավայրի յատուկ տօնական օրերուն: Բայց այս երբեք չի նշանակեր որ ուրիշ առիթներով ուխտի կարելի չէ երթալ: Ուխտաւորութիւնը

Ս. Հաղորդութեան կը նմանի. թէև ընդհանուր սովորութիւն է որ հայ հաւատացեալներ Սրբութիւն ստանան Աւագ Հինգշաբթիին, Զատիկին կամ Ծնունդին, և կամ ուրիշ մասնաւոր տօնական առիթով մը, սակայն Ս. Հաղորդութեան կարելի է մօտենալ ոեւէ կիրակի, և ստանալ նոյնքան շնորհ՝ որքան կը սպասուի տօնական օրերուն: — Երբեմն աւելի առաւելութիւններ ունի տարբեր առիթներով ուխտի գալը. խճողումէ զերծ ըլլալը, հանգարտ և լա. դաղ խղճմտանքով կատարուած ուխտադրութիւնը, բնակարանային տեսակէտէ համեմատաբար աւելի լաւ պայմաններուն մէջ գտնուիլը, այդ առաւելութիւններէն քանի մը հատն են: Բաց աստի եթէ տօնական շքեղ արարողութիւններ ալ կը փնտռուին զանոնք ևս կարելի է գտնել Երուսաղէմի մէջ, Աւագ ճարա. թէն ու Զատիկէն տարբեր առիթներով: Երբ ուրիշ երկիրներու մէջ Ամանորը և հայկական Ծնունդը արդէն իսկ կատարուած կ'ըլլան, Ս. Երկրին մէջ նոր կը սկսի Աւագ Տօներու շրջանը, որ բացառիկ հանդիսութեամբ կը կատարուի Երուսաղէմի մէջ, որովհետեւ անոնց մէջ են տօները երկու Ս. Յակոբներուն — Տեառնեղբայր և Զբեղեան — որոնց յիշատակին կառուցուած է Սրբոց Յա. կորեանց Տաճարը, որ ուխտավայրն է այս երկու մեծ Սուրբերուն՝ իբրև միոյն տունը և միւսին զխուն զերեզմանը — Գլխադիրը: Ս. Ծննդեան Տօնն ալ յարմար առիթ մըն է ուխտաւորութեան: Ս. Երկրին մէջ մեր կամքէն անկախաբար դեռ կը կիրարկենք Հին Տոմարը որ 13 օրեր ետ է նոր Տոմարէն և հետեւաբար Ս. Ծննդեան Տօնը այստեղ կը հանդիպի նոր Տոմարով Յունուար 19ին:

Ուխտաւորութեան առիթ մըն է նաև Աստուածածնայ Տօնը որ կը կատարուի այստեղ Ս. Կոյսի Վերափոխման պատմական վայրին վրայ: Երուսաղէմի հայութիւնը և յունադաւան քրիստոնեաներ այդ օրերուն համախումբ կը թափուին Գեթսեմանիի ձորը ուր կը գտնուի Ս. Կոյսի Գերեզմանը, Ս. Քաղաքի հնազոյն և գետնափոր եկեղեցիին մէջ: Հայ ժողովուրդը որ մեծագոյն յարգանք ու խանդավառանք ունի Աստուածամօր հանդէպ, ունէր նաև անոր անունով բազմաթիւ ուխտավայրեր. անոնցմէ ոչ մէկը մնացած է այսօր: Բայց փառք նախախնամութեան որ Ս. Կոյսի մեծագոյն և համաքրիստոնէական ուխտավայրին հաւասար իրաւունքներով սեպհականատէր է Հայոց Երուսաղէմի Պատրիարքարանը Յունաց հետ: Հեռաւորութիւններ կարճցած են, ճամբորդութիւններ դիւրացած են, յատկապէս Յորդանանու և զրացի արար երկիրներու միջև: Եթէ ներկայ դիւրութիւնները մեր հայրերու օրով եղած ըլլային, անոնցմէ ոչ ոք պիտի զրկէր ինքզինք Երուսաղէմ ուխտի գալու իրենց սրտին մեծագոյն փափաքէն: Հետեւաբար այս կապակցութեամբ կը կրկնենք Սաղմոսերգուին խօսքը.

Ուխտս դի՛մ, եւ կաճարեցե՛մ.

Իսկ վերստին կ'ըսենք բոլոր անոնց որոնք այս տարի ուխտի եկան Երուսաղէմ.

Ուխտերնիդ ընդունական ըլլայ:

Կը յուսանք և կը մաղթենք որ աշխարհ ընդհանրապէս և Ս. Երկիրը մասնաւորաբար գտնուին խաղաղ պայմաններու տակ որպէսզի բոլոր երկիրներէն և բոլոր եկեղեցիներէն ուխտաւորներ Երուսաղէմ գալու հնարաւորութիւն ունենան և խաղաղ հողիով կարենան կատարել իրենց ուխտերը:

ԿՐԹՆԱԿԱՆ

ՆՈՐ ԿԻՒՐԱԿԷ

Նոր կիրակի է այսօր։ Մեր Տիրոջ Յա-
րութեան շնորհիւ խորհրդականօրէն բոլոր
մարդերու նորոգութեան օրը։ Բայց ոմանք
կրնան ըսել. երէկ աշխարհ ինչքան որ
տխուր էր, այսօր նոյնքան տխուր է։ Նոյն
քան խոռով են մարդիկ այսօր, որքան երէկ.
ինչքան վատ էր վիճակը երէկ, նոյնպէս է
նաեւ այսօր։ Այն որ երէկ հիւանդ էր, այսօր
դարձեալ հիւանդ է, և թերեւ քիչ մը ա-
ւելի։ Վերջապէս, այն որ երէկ աշխարհի
զանազան մտահոգութիւններով բեռնաւոր-
ուած էր, այսօր նոյն բեռներու ներքեւ կը
կրի։ Քանի օրերը կ'անցնին, այնքան ա-
ւելի կը հիւնանա, մինչև հասնի մահը և
վերջ մը դնէ ամէն բանի։ Ուրեմն, ո՞ւր է
նորութիւնը Նոր Կիրակիի։

Ձայդ կրնանք տեսնել միայն՝ երբ թա-
փանցենք անոր ներքին խորհուրդին։ Երբ
կ'ուզենք հեռանալ բոլոր տառապագին
այդ վիճակներէն, հնութիւններէն, խոռ-
վութիւններէն, հասնելու համար գեղեցիկ
և կատարեալ բաներու իրագործման՝ ցան-
կալով յաւիտեանպէս նորոգուող նոր վի-
ճակի՝ մեր հոգիին մէջ արդէն իսկ կը սկսի
նորոգութիւնը։ Եւ մեր Տէրը Յիսուս եկաւ
աշխարհ դարման տանելու համար մեր հնու-
թեան հիւանդութեան, մեր մարմնի հիւ-
նալուսն հակառակ՝ նորոգելու համար մեր
հոգիին։

Քրիստոնէութեան, մարդկութեան, աշ-
խարհի, ինչպէս նաեւ ամէն մէկ մարդու նո-
րոգութեան տօնն է այսօր, որովհետեւ նոր
մարդկութեան սկզբնաւորութեան յիշատակն
է այսօր։ Այդ պատճառով այս առաւօտ-
եան Աւետարանը կ'ըսէ. «Բանը սկիզբէն
էր և Աստուծոյ քովն էր։ Եւ մարմին եղաւ
և բնակեցաւ մեր մէջ ու Անոր փառքը տե-
սանք, ի շնորհով և ճշմարտութեամբ»։

Բան բառը չէ կարելի աշխարհաբար
ընդունի թարգմանել։ Բան կը նշանակէ բա-
նականութիւն, կը նշանակէ նաեւ խօսք,
թարգմանութիւնն է յունարէն λόγος բառին։

Թէև բառին աշխարհաբարը նշանակէ, բայց
իր գրաբար ձևով ալ ամենուն ծանօթ է
ան։ Սկիզբէն էր իմաստութիւնը, կ'ըսէ
նաեւ Հին Կտակարանը։ Աստուծոյ քովն էր
Բանը և Բանը մարմին եղաւ և մեր մէջ
բնակեցաւ։ Քրիստոնէական կրօնի կեդրո-
նական գաղափարն է որ կը յայտնէ Աւե-
տարանիչը։ Օրինակները միշտ թերի են.
Իրականութիւնը չեն կրնար բացատրել.
այնուհանդերձ, մեր մարդկային տկար միտ-
քը միշտ օրինակներու պէտք ունի։ Ի՞նչ
կը նշանակէ Բանը մարմին եղաւ։ Մտածե-
ցէք պահ մը երաժիշտի մը մասին, որուն
հոգիին մէջ զգացումներ կը յառնեն, եղա-
նակ մը կը յղանայ ու տակաւ առ տակաւ
այդ զգացումները իրենց նրբութիւններով
ձև, կերպարանք կը ստանան, կը դասաւոր-
ուին, մարմին կ'ըլլան։ Որչափ ատեն որ
այդ երաժիշտը բան մը չէ գրած, երաժշ-
տական գրանշը, ըսենք, իր հոգիին մէջ
ծածուկ կը մնայ։ Բայց երբ արտադրէ,
երբ իր յղացումը իրագործէ, այն ատեն
երաժիշտին հոգիին մէջ ծածուկ գոյութիւն
ունեցող բանը մարմին կ'առնէ, երաժշտա-
կան բանը մարմին կ'առնէ, մանաւանդ երբ
նուագախումբը նուագէ անոր գործը և գոր-
ծիքներու միջոցաւ փոխադրէ մեր մէջ։

Կամ պահ մը երեւակայեցէք ճարտա-
րապետ մը որուն ապսպրանք մը կը տրուի
չէնք մը շինելու։ Ծարտարապետը երկար
ատեն իր մտքին մէջ կը յղանայ շէնքը և
երբ ժամանակը գայ՝ իր մտքին մէջ ծած-
կաբար գոյութիւն ունեցող բանը, մտա-
ծումէն դէպի կառուցում կ'երթայ և մար-
մին կ'առնէ։

Կը կրկնեմ, որ օրինակները միշտ թերի
են. այնուհանդերձ անոնք կ'օգնեն մեզի՝
աւելի գիւրի կերպով ըմբռնելու իրողու-
թիւնները։

Աստուծոյ Բանը, իմաստութիւնը, Ս.
Երրորդութեան երկրորդ դէմքը, մարմին
առաւ Քրիստոսով և մեր մէջ բնակեցաւ։
Վասնզի մեր Տիրոջ Յիսուսի Քրիստոսի մէջ
Աստուծոյ էութիւնը յայտնուեցաւ, երեւ-
ցաւ մեզի, գործեց և ի վերջոյ նորոգեց
գիւղ իր Յարութեամբը։ Ինչպէս որ երա-
ժիշտին ներքին փառքը կ'արտայայտուի
երբ իրագործէ իր յղացումը, որ կը թանձ-
րանայ և լսելի կը լինի նուագին միջոցաւ,
այնպէս ալ շատ աւելի խորունկ, լայն, յա-

*Բարոյ՝ խոսուած Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ
Ամեն. Պատգամի Սրբազան Հօր կողմէ Կրկնապատկիւն։

ւիտենական իմաստով մը Քրիստոսի մէջ կը տեսնենք Աստուծոյ փառքը, այսինքն, Աստուծոյ ներքին էութեան փառքը: «Եւ տեսաք զփառս նորա»։ Կ'ըսէ Աւետարանիչը: Մեծ է այդ փառքը, անճառելի, լի շնորհօք և ճշմարտութեամբ: Բայց մեր խռովեալ ու տագնապալի աշխարհին մէջ կը նայինք մեր շուրջը և կը հարցնենք յաճախ. ո՞ր է Աստուծոյ փառքը, կ'ուզենք տեսնել զայն, ինչպէս երբեմն տեսան ճշմարիտ քրիստոնեաները: Առաքեալները՝ տեսան այդ փառքը, երանութեան Աղբիւրը. կ'ուզենք նաև մենք տեսնել զայն: Կ'ուզենք անկեղծօրէն:

Երջանիկ օր մը մեր ժողովուրդը տեսաւ այդ Փառքը, շատ մը այլ ժողովուրդներէն առաջ: Տեսաւ երկինքը բացուած և Միածինը որ կ'իջնէր իր Սուրբ Եկեղեցին հաստատելու Հայաստանի հողին վրայ: Ինչ որ տեսաւ խորհրդական կերպով, մեր հաւատոյ Հայրը Ս. Լուսաւորիչ՝ Փառքն էր Յիսուսին ու մեր ժողովուրդը հակառակ իր տառապանքին, իր չարչարանքին, Փառքին լոյսով կրցաւ լուսաւորել իր կեանքի ճանապարհը ու ապրիլ: Մեր պատմութեան մէջ այդ Փառաւեգութեան ապացոյցները բազմաթիւ են և երկար: Դուք ինքնին կրնաք զայն գտնել մեր Եկեղեցւոյ և ժողովուրդի պատմութեան մէջ:

×

Նոր կ'իւրակէ կ'ըսենք ու նորոգութեան մասին կը խօսինք: Իսկ ճշմարիտ նորոգումը ներքին, հոգեկան է: Հոգեկան նորոգութեամբ է որ պիտի կարողանանք մեր հոգիէն լոյս ճառագայթել: Քրիստոնէական նորոգութեամբ լուսաւորուած մարդուն հոգին՝ ոչ մէկ բան կրնայ դուրսէն մթնցնել: Մեր մարմինը մահկանացու է. բայց մարմնի մահը իր նշանակութիւնը կը կորսնցնէ, երբ Յիսուս ներքին նորոգութեամբ մեր հոգիին համար յաւիտենական կեանք կ'ապահովէ:

Այդ նորոգութեան այսօր յիշատակն է: Ու և է քրիստոնեայ որ Եկեղեցի կուգայ, կը Տեսնազարէ ինքզինքը, կ'աղօթէ հոգեով և ճշմարտութեամբ, Ս. Սեղանէն կը հաղորդուի Տիրոջ մարմնոյն և արեան՝ պիտի նորոգուի և պիտի կրնայ տեսնել այն Փառքը որ մեզի յայտնուեցաւ Աստուծոյ Բանով, Յիսուս Քրիստոսով:

Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի

Երբ գետնէն քար մը առնուի և կոփուի և դրուի շէնքի մը մէջ, այդ քարը կորուսալ փրկուած կ'ըլլայ և հետեւաբար՝ այդու իսկ կապուած կ'ըլլայ շէնքին նպատակին և Ամբողջութեան: Որչափ ատեն որ քարը կը մնայ առանձինն, ինք իր մէջ և ինք իրեն համար ու չի բերուիր շէնքի մը Ամբողջութեանը ծառայելու, և անոր նպատակին մասնակցելու, այդ քարը՝ այդքան ատեն կը մնայ կորսուած:

Շէնքը՝ Աստուծոյ Արքայութիւնն է, Մարդերը՝ այդ շէնքին համար քարերն են: Մարդերը կը փրկուին՝ երբ կապուին Շէնքի նպատակին և Ամբողջութեան: Ահա թէ ինչու ըսուած է «Խնդրեցէք նախ քարքայութիւնն Աստուծոյ»:

Շէնքը կը շինուի Օրէնքով:

Շէնքը Աստուծոյ Օրէնքով շինուած Եկեղեցին է: Աստուծոյ Օրէնքը՝ Աստուծոյ յայտնած Կամքն է, որուն պարտի հնազանդիւ, պէտք է հնազանդի ամէն մարդ, որով միմիայն կ'երաշխաւորուի փրկութիւնը: Քարը կը փրկուի միմիայն հնազանդելով ճարտարապետի Օրէնքին և այդ Օրէնքը իր կամքն է:

Աստուծոյ Թագաւորութիւնը եւ իր կամքը մէկ կողմէ, և Թագաւորութիւնն ու կամքը արտայայտող պատմութեան մէջ առարկայացած Եկեղեցին միւս կողմէ, երկու աշխարհներ են՝ որոնք սակայն իրարու մէջ ներթափանցիկ են, ինչպէս ներթափանցիկ են «Հոգի» և «Նիւթ», «մարմին» և «հոգի»:

Աստուծոյ Թագաւորութիւնը հոն է՝ ուր Աստուծոյ կամքը կ'իշխէ մարդուն կամքին վրայ և իր Գահը դրած է անոր սրտին մէջ: Զուտ հոգևոր գործ մը և խնդիր մըն է որ չի կրնար ենթարկուիլ մարդուն դատողութեան կամ դատաստանին. քանի որ մարդը կրնայ դատաստան ընել միայն այն բանի մասին՝ որ յայտնուած է երեւոյթի կերպարանքին տակ. Աստուծոյ «կամք» աշխարհի մէջ, Աստուած միմիայն գիտէ թէ՛ ով իրեն համար ընդունելի է և ոչ թէ մարդը ինք:

Երբ մէկը ամբողջութեամբ իր կամքը ենթարկէ Աստուծոյ կամքին և սիրէ իր

դրացիներ իր անձին պէս, յայտնի է որ Աստուած կ'իշխէ այդ մէկուն մէջ: Այսպիսի մէկը Աստուծոյ Թագաւորութեան մէջ է, Աստուծոյ Թագաւորութիւնը իր մէջն է:

Մենք կը հաւատանք թէ՝ Քրիստոսն է Ճանապարհ, Ճշմարտութիւն և Կեանք. ուրիշ այլ ճամբայ չկայ դէպի Աստուծոյ Արքայութիւնը՝ բացի իր Որդիէն՝ որ աշխարհի մէջ գտնուող բոլոր մարդերը լուսաւորող Լոյսն է:

Ճշմարտութիւնն է՝ այսինքն աղբիւրը բոլոր այն ճշմարտութեանց՝ զորս մարդկային հոգին կարող է ստանալ. Կեանքն է՝ այսինքն հեղինակն է Ս. Հոգիին զօրութեամբը, մարդուն մէջ բոլոր հոգեւոր կեանքերուն: Հազարաւորներ կան՝ որոնք այդ ճամբայէն կը քալեն, ոչ անունը գիտնալով ոչ ալ անոր Կամքին խողանքը իրենց մէջ զգալով, որոնք լոյսի մը ճառագայթէն բռնած են, առանց գիտնալու թէ՝ Կեղբունական Լոյսը ո՛ւր գետնիցում է, որոնք ստացած են Ճշմարտութիւնը, առաւել կամ նուազ չափով, առանց սակայն գտած ըլլալու Ճշմարտութիւնը մեկնաբանող բանալին, որոնք սնած են այդ կեանքով՝ բայց չեն գիտեր թէ՝ որուն կեանքն է այդ՝ որով իրենք կ'ապրին:

Մենք քաղաքացիներ կամ հպատակ զինուորներն ենք Եկեղեցիին, ուրիշ խօսքով Աստուծոյ Արքայութեան, ուր Կան օտար և անծանօթ հպատակներ ալ, թոյլ ու զօրաւոր, արի և վիրաւոր, գիտակից և անգիտակից զինուորներ:

Զինուորական բանակը մէկ մասն է ունէ թագաւորութեան, և մարզուած է որոշ նպատակի մը համար, հաստատ պահելու թագաւորութիւնը և պաշտպանելու թագաւորութեան շահերը: Ամէն մէկ զինուոր անգամ է թագաւորութեան ու կը հպատակի թագաւորին. պատրաստ է իր կեանքը դնել թագաւորին համար: Հետեւաբար բանակը՝ որոշ մարմին մըն է, կազմակերպուած կամ կազմաւորուած որոշ նպատակի մը համար: Որպէսզի զինուոր մը կարենայ մաս կազմել բանակին, որոշ պայմաններ կան լրացնելու ու եթէ այդ պայմանները չլրացուին կամ չիրագործուին, ան ետ կը դառնայ իր քաղաքային կեանքին. զինուորէ մը կ'ակնկալուի որ ցոյց տայ որոշ առաքինութիւն մը, հնազանդու-

թիւն, քաջութիւն, անձնագոհողութիւն և հաւատարմութիւն՝ դէպի թագաւորը:

Կրնայ պատահիլ որ քաղաքացի մը և հպատակ մը շատ աւելի առաքինի, քաջ ըլլան, և հաւատարիմ՝ թագաւորին, քան զինուոր մը, որմէ կը հետեւի թէ՝ առաքինութիւնը զինուորին համար միմիայն ղեկավարահուած չէ. այնուհանդերձ, քաղքենի հպատակ մը «զինուոր» չի կոչուիր կամ չըլլար, եթէ չերթայ կամ չարձանագրուի: Որոշ ընկերութեան մը կը պատկանի ան ուր յարաբերութիւնները և օրէնքները կը տարբերին և ուր ինք՝ իր որոշ տեղը ունի:

Ամէն առաքինի մարդ քրիստոնեայ չէ: Մէկը Եկեղեցիի անգամ կրնայ ըլլալ մի միայն այն ատեն՝ երբ խորհրդակատարութեան ալ ինքզինքը ենթարկէ, այսինքն Մկրտութեան միջոցաւ ստանայ Ս. Հոգին՝ որ է Հոգին Աստուծոյ:

Արդ, որպէսզի Աստուած կարենաւ իր Թագաւորութեան մասին խօսիլ ու իր կամքը յայտնել, մարդու կերպարանք առաւ և պատմութեան մէջ իջաւ, մարմին առաւ ու իր Աւետարանը քարոզեց: Մարդկային մարմին, շունչ և հոգի առնելով հանդերձ, մնաց միշտ իր Աստուածային Անձին հետ ի միութեան, մնաց մեղքէն ամբիւծ և յար հպատակ իր Հօր Կամքին, այնպէս՝ ինչպէս լոյսը լի մի է լուսոյ աղբիւրին, արեւին հետ:

Մարդկային մարմինը, շունչը և հոգին բարձրացուց և գերեզմանէն յառնելով, զանոնք Աստուծոյ սրտին մէջ զահաւորեց. ատով՝ սակայն գործը չվերջացաւ, ինչպէս Աստուած մարդացաւ, մարմին առաւ, այդպէս ալ, մարդացած Աստուածը, ինք եւս իր կարգին պիտի մարդեղանար և մարմին ստանար և դառնար Եկեղեցի:

Յիսուս Աստուծոյ մարդեղութիւնն է և Եկեղեցին ալ Յիսուսի մարդեղութիւնն է: Յիսուս իր Եկեղեցին հիմնեց, ու հաստատեց Մկրտութիւնը, որով մարդը կարող կ'ըլլայ մասնակցիլ, ջուրի և Ս. Հոգիի վերստին Մենդեամբը, իր Մարմինին, Եկեղեցիին:

Եկեղեցին՝ Քրիստոսի Մարմինն է, որուն գլուխը ինք է և որուն միջոցաւ Ան խօսած, գործած է պատմութեան մէջ և տակաւին կը խօսի և կը գործէ:

S U R T A U R S

Եօրանաւո՛ւն հեռաւոր, հասայ քեզի վերջապէս:
Բայց դուն չես այն դողդոջուն, պատկառելի ծերունին,
Ջոր միտքին մէջ կը տեսնէր, իմ մէջս ապրող պատանին.
Յոյս ունիս դուն ու ժպիտ, աւելոյժ ես դեռ ու կ'երգես:

Կեանքիս նաւակն ի՛նչ ծովեր կտեց մինչեւ որ այսպէս,
Հասաւ կայանն իր խախտ, ալեւոյթիս Երջանին...:
Ջուրերն էին մերթ հանդարտ, զոտ կախարդանք դրախտային,
Բայց եւ ո՛րքան արիւնի գետեր, որքան ողջակէզ...:

Հազիւ քեզի բարեւած՝ համբայ կ'ելլեմ դէպ ութսուն.
Քիչ անգամ ետ կը նայիմ, ներկան ա՛յնքան է քրքուն,
Եւ ապագան՝ հրաւերներու անծայրածիր հորիզոն:

Ի՛նչ հետք ձգել երկրի վրայ, չարիքներու անկողին,
Մինչ կարող եմ դեռ փախել դէպի կեանքիս երեկոն.—
Քանի մը տղա բաբախուն, հոգիս կարգալ ուզողին:

ՅԱԿՈԲ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Քրիստոս, սակայն, գիտական կամ ընկերաբանական և կամ հոգեբանական Հետախուզական Ընկերութիւն մը չհիմնեց, որպէսզի մենք ճշմարտութիւնը որոնելու և գտնելու ելլենք. ոչ ալ Վիճաբանական Ընկերութիւն մը՝ ուր ճշմարտութեան համար վիճինք. այլ հիմնեց Մարմին մը՝ որուն մէջէն ճշմարտութիւնը պիտի յայտնուի: Աստուած վերացական մտածում չէ, Զօրութիւն է. ճշմարտութիւնը լոկ իմացական յղացք մը չէ, Անձ մըն է ու այդ Անձը կրնայ կեանքին մէջ միայն յայտնուիլ: Քրիստոս լոկ Հուսաւորողը չէ այլ «Զօրացուցիչ» իսկ. սիրելի յիշողութիւն՝ կամ յիշատակ մը չէ, այլ ապրող Այժմ:

Եկեղեցիին բացարձակ նպատակը, սակայն, լոկ անհատական մարդերու հոգիներուն և մարմիններուն սրբութիւնն ու փրկութիւնը չէ, այլ փրկութիւնն է նաև աշխարհին: Այլ խօսքով, մենք կը փրկուինք որպէսզի կարենանք ուրիշներ ալ փրկել, որովհետեւ՝ մենք մարմին մը կամ ընկերութեան մը անդամակցութեամբը միայն կըրնանք փրկուիլ:

Երբ մենք մարդեղանանք Քրիստոսի Մարմինն մէջ, այսինքն՝ Աստուածային Մարդկութեան մէջ, Եկեղեցին մեր մեղաց թողութիւն կը շնորհէ, այլ խօսքով մենք և Քրիստոս և Եկեղեցին մէկ կ'ըլլանք. «Դու յիս և ես ի նոստ»:

Քրիստոս մեզ ընտրեց որ մենք իր Մարմինը ըլլանք, այսինքն՝ իր Եկեղեցին, որով Ան պիտի փրկէ աշխարհը:

Մեզի կ'իշխայ զինուորի մը պէս հպատակիլ իր Կամքին: Դատաստան ընելը միայն ու միայն իրեն կը մնայ:

«Տուաւ ինձ ամենայն իշխանութիւն յերկինս և յերկրի. որպէս ատաքեաց զիս Հայր, և ես ատաքեմ զձեզ: Գնացէ՛ք այսուհետեւ՝ աշակերտեցէ՛ք զամենայն հեթանոս. մկրտեցէ՛ք զնոսա յանուն Հոր՝ և Որդւոյ՝ և Հոգւոյն Սրբոյ: Ուսուցէ՛ք նոցա պահել զամենայն՝ զոր ինչ պատուիրեցի՝ ձեզ, եւ ահա տալիս ես ընդ ձեզ եմ զամենայն աւուրս՝ մինչև ի կատարած աշխարհի» (Մատթ. ԻԲ. 18-20):

ԻՍՍՀՍԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Ի Տ Է Ա Լ

«Et tout ce qui écloît en moi»
 «Est suspendu au-dessus de toi»
 Camille Maclair

Խորի մը մէջ ապահով, տղ մը խօրունկն հոգիիս
 Քեզ կը պահեմ սակաւին, կը գուրգուրամ քու վրադ,
 Հաւասքիս պէս կամ յոյսիս, որ միշտ հիւսեմ երագիս
 Դիպակն առէջ առ առէջ, օրերուս մէջ յուսահատ:

Կը պահանքի որ երբեմն անխղճօրէն քեզ մոռնամ,
 Սիրելոյ պէս անտեսուած կը խռովիս, քէն կ'ընես.
 Արուեստակեալ նիգերով երբ քեզ շարժել կարենամ
 Խոր քմբիւրէն որուն մէջ դուն անվրդով կը ննջես

Երկիւղալից՝ կը յառիմ ես քու վրադ տարփագին
 Կը քնանա՞ս մեղմութեամբ, թէ մանուկի չարութեամբ
 Շունչդ բռնած խա՛ղ կ'ընես, ձեւացնելով քեզ մեռած,
 Ի՞նչ անիմաստ, խենթ կասակ, կը շնչեմ անձկագին:

Երկարօրէն իրարու աչքերուն մէջ կը սուզինք...
 Բազուկիս լայն շարժումով կը հաղորդեմ վերսին
 Քեզ ի խնդիր իմ տարած մարտնչումի հանդէսին
 Ան ցոյց կուտամ լուսաւող, գարուն օրերն գալիքին...:

Ան կը տեսնեմ ես յայնժամ մասանիի քարին պէս
 Զինչ ու վնի՞ս քու հոգիդ, եղբայրացած իմ հոգւոյս
 Ան մինչ ի մահ զինակից ես անբաժան իմ կեանքէս...:

ԶԱՒԷՆ Վ. Զ.



ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Ըզեզ կ'երգեմ ես նորէն,
Յաւերժական իմ երազ,
Այս հեռաւոր ավերէն.
Դուն մեր պարգեւ, պատուհաս...

Որքան հեռու ըլլամ ես,
Այնքան մօտիկ եմ քեզի,
Սիրքս սիրոյդ ողջակէզ,
Թագունիդ իմ երազի:

Դուն Հառաչն իմ մայրական,
Դուն իմ եղբօր անուն,
Դուն իմ փինիկ Հայաստան,
Դուն լոյսի երգ կարկաչուն:

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ



ՓԱՌՔ ՔԵԶ ՏԵՐ...

«Փառք Քեզ Տէր» որ բախումիդ մէջ շրնորհաց
Դուն չես մոռցած հանել բաժին ոչ ոքին.
Տալով մէկուն հաննաւ, միւսին ոյժ կամ գանձ,
Որպէսզի մարդ չգանգատի իր բախսին:

Սակայն ինչքան՞ սարօրինակ են իրաւ
Մեր բողոքներն ու սրտնջներն ապօրէն,
Երբ կ'անտեսենք մեր Տիրոջ գուրբ անբաւ
Ու կ'աւաղենք մեր բախսերուն դառնօրէն:

Տէ՛ր, անեցո՛ւր տրած պարգեւըդ ինծի,
Դո՛հ եմ Քեզմէ ու չեմ ցանկար աւելին.
Հոգւոյս մէջ միշտ վառ պահե՛ ջա՛նք յոյսի,
Որ չգայթի ան կիրքերէն մարդկային:

Ու անդադար, ըլլայ ցերեկ կամ գիշեր,
Շրթունքս կրկնէ երգն այս անդուլ «Փառք Քեզ Տէր»:

Գ. ՀԻՆԻՎԻԶԵԱՆ

ՊԵՏՐԱԴԱՐԱՆ

ՊԱՊ ԱՐԺԱԿՈՒՆԻ

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ.

ՊԱՊԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

2. ՆԵՐՍԷՍԻ ԱՍՏՂԸ ԳԱԳԱԹՆԱԿԷՏԻՆ

Նոր սպարապետը Մուշեղ Մամիկոնեան աւելի յարում ցոյց տուաւ Ներսէս կաթողիկոսին քան իր հայրը Վասակ։ Շարժառիթը քաղաքական էր քան թէ կրօնական։

Վասակ Մամիկոնեան ամենաջերմ հաւատարմութեամբ ծառայեց Արշակ թագաւորին։ Իրեն համար նուիրական պարտականութիւն մը համարեց Արշակի շահերը պաշտպանել, և ան չունէր ուրիշ ուէ փառասիրութիւն, բացի իր Արքայի հրամանները կատարելէ։ Եթէ կեանքը նպատակ մը ունէր իրեն համար, այդ կը կայանար իր երբեմնի սան՝ Արշակ թագաւորի յաջողութեան համար զօհել ինչ որ ունէր և ինչ որ էր։ Զոհել իր անձն իսկ, և այդ ըրաւ զիտակցութեամբ։

Արշակ, Վասակ և Անդոզկ Սիւնի կազմեցին անխորտակելի կորիզ մը, որ զիմադրեց քաղաքական փոթորիկներու անակնկալ հարուածներուն, և միմիայն մահն է որ լուծեց այս երեւակ միութիւնը։

Տարբեր էր Մուշեղ Մամիկոնեան։

Պետական կեանքի մէջ առաւելագոյն հեղինակութիւն ձեռք ձգելու տենչը՝ իրեն համար գերադաս էր, քան անշահախնդիր նուիրում հայգահակալին։ Արշակունի տոհմի հանդէպ հաւատարմութիւն ունէր ինքն ալ, ինչպէս իր հայրը Վասակ, և մեծ հայրը Վաչէ։ Բայց ոչ անոնց անպայման նուիրումով։

Արշակունի դարաւոր արքայական տոհմը նուիրական էր իրեն համար ալ։ Վերջապէս, Զորբորդ դարուն ուէ Մամիկոնեան չէր կըրնար մոռնալ թէ իրենք օտարազգիներ էին, հաղիւ հարիւր տարուայ կեանք ունէին Հայաստանի մէջ, և իրենց յաջողութիւնը բա-

ցարձակապէս կը պարտէին Արշակունի ընտանիքին։ Իսկ Արշակունի թագաւորներն ալ, աւելի ապահով զգացին իրենց բանակի հրամանատարութիւնը յանձնել երախտապարտ Մամիկոնի ընտանիքին, քան անջատողական մարմաջէ բռնուած բնիկ իշխաններէն մէկուն, որը կրնար զօրքը գործածել իր ինքնիշխանական արկածախնդրութիւնը յաջողցնելու։

Զենք գիտեր թէ քանի՞ տարեկան էր Մուշեղ երբ հօրը տեղ սպարապետ եղաւ։ Հաւանաբար երիտառարդ մէկը, որու մահէն վերջ, թէ և ընտանիք ունենալը կը յիշէ պատմիչը, բայց ոչ զաւակի տէր ըլլալը։

Մուշեղ կ'ուզէր, Արշակունի շրջագծի մէջ, իրեն համար ապահովել բացառիկ դիրք մը, մէկ խօսքով, գլխատուր։ Այժմ կրկին նոր կեանքի և նոր գործունէութեան կոչուած Բիւզանդական կուսակցութեան, ատոր այդքան աղէտալի տագնապներէ վերջ, գլխաւոր մարդը կրնար համարուիլ Մուշեղ Մամիկոնեան։ Հոկանքը զոհ գացած էին փոթորիկին։ Արշակ թագաւոր, Անդոզկ Սիւնի, Վասակ Մամիկոնեան, Հայր Մարգարէտ, Արշալիր Կամսարական, և անուննին անծանօթ ուրիշներ։ Ժամը և պատահութիւնը աւելի քան յարմար էր։

Պապ թագաւոր անփորձ երիտասարդ մըն էր, դեռ անծանօթ հայ պետական իրագարծչութիւններուն։ Պէտք ունէր խնամակալի և առաջնորդի։ Խնամակալ, որ պաշտպանութեան տակ առնէ զինք, առաջնորդ, որ թելադրէ նոր Արքայի ընելիքը և ուղղութիւն տայ անոր քայլերուն։

Մուշեղի համար ամենագորաւոր դաշնակից մը կրնար համարուիլ՝ իր ծրագրի իրագործման, Ներսէս կաթողիկոսը։

Հայրապետը, տարիներու ընթացքին, Հայ Եկեղեցին օժտեր էր կուռ կազմակերպութեամբ մը, որուն գործունէութեան դաշտը ամբողջ Հայաստանն էր:

Երկուքն ալ քիմ ջատագովներն էին Բիւզանդական տեսակէտին, և Բիւզանդիոնի կոթնած, պիտի յաջողէին բարեբաստիկ խաղաղութեան երջանիկ օրերը վերստին պարգեւել վերաւոր հայ աշխարհին:

Մուշեղ վստահ էր ներսէս կաթողիկոսի գործակցութեան: Քանզի երկուքի միջև շահերու բախում չէր կրնար ըլլալ: Սրբակրօն կաթողիկոսը աշխարհիկ փառքի ետեւ չէր: Մուշեղն ալ եկեղեցական իրաւասութիւններուն դէմ ստնձգութիւն մտքէն չէր անցնէր: Ընդհակառակը, ներսէսի և իր եկեղեցականներու բարոյական, չըսենք գործնական, օժանդակութեան մէջ կը տեսնէր իր մեծնալուն և համահայաստանեան հերոս մը դառնալուն գրաւականը:

Ներսէսին գործակցութիւնը մնայուն պիտի ըլլար: Իսկ Մուշեղի համար կար ուրիշ օգնական ուժ մը, թերևս ժամանակաւոր, բայց ազդու և, տեղին համեմատ, վճռական:

Այդ Տերենտիոս Կոմսն էր: Արիոսեան Վաղէս կայսեր խիստ Ուղղափառեան դժբաղարը, որ իր ուղիղ դաւանանքին համար, որքան ներսէս կաթողիկոսի նոյնքան ալ Մուշեղ Մամիկոնեանի համակրանքի առարկան պիտի ըլլար: Տերենտիոս Բիւզանդական բանակի մը հրամանատարն էր: Մուշեղ՝ հայ բանակի: Եւ այս երկուքը միշտ յարաբերութիւն կը պահէին իրարու հետ:

Մենք դեռ պատեհութիւնը պիտի ունենանք հանդիպելու այս Կոմսին, որուն խառնակիչ նկարագրին Ամմիանոս ծանօթ էր անձամբ: Այս մարդն էր, որ Մուշեղի հետ միասին գաղտնածածուկ դաւադրութիւն պիտի թխէին՝ հայ աշխարհի թագաւորը սպանելու:

Ներսէս կաթողիկոսն ալ, իր կարգին, Մուշեղի գործակցութիւնը օգտակար կը համարէր: Մինչ Մուշեղ պետական կարգը կը վերահաստատէր, ինքն ալ, Մերութան Արծրունիի և Վահան Մամիկոնեանի քրէական գործունէութենէն աւերուած եկեղեցիները, աւրշտուած կարգերը, և ընկերական շփոթ վիճակը, պիտի վերակառուէր, կանոնաւորէր և շտկէր:

Հայրապետն ալ իր հովանաւորութեան տակ կ'առնէր երկտասարդ անվարժ Արքան:

Թերևս Մուշեղ և Ներսէս բնաւ մշտքերնէն չանցուցին թէ Պապն ալ, հակառակ իր անփութութեան, հակառակ իր երկտասարդութեան, իրեն անձնական խորհելակերպը և համոզումները կրնար ունենալ: Կրնար գիտակցել թէ ինք թագաւոր մըն էր, և թէ իր հայրը՝ երբ Հայաստանի թագը կը ստանար իրմէ ալ տարիքով պզտիկ էր:

Ի՞նչ կրնար պատահիլ եթէ թագաւորի համոզումները բախէին զինք առաջնորդել ուղղոյնեւ տեսակէտներուն: Կաթողիկոսը, եթէ չէր կրնար տարահամոզել, կրնար հրաժարիլ, ինչպէս ըրած էր Արշակի պարագային: Հապա՞ Մուշեղը:

Հայրապետը մեծ եռանդով դարձեալ հրապարակ իջաւ, և իր կաթողիկոսութեան առաջին տարիներու անխոնջ աւելնով շարունակեց իր հոգևոր իշխանապետութեան խաթարեալ պատնէշները և կարգուսարքը նորոգել, վերահաստատել, և աւելցնել առնոց թիւը նորանոր շէնքերով և հաստատութիւններով: Մերութան Արծրունիի և իր ընկերներու դրդումով կամ ձեռնարկութեամբ, Հայաստանի այլևայլ տեղերուն մէջ հաստատուած Մազդէզական կրօնատուրչանները կործանել տուաւ Մուշեղ Մամիկոնեանի միջոցաւ: Մուշեղ նոյնիսկ կարգ մը ձերբակալուած Մազդէզականներ կրակի վրայ խորովեց: Ինչպէս ան մորթագերմ ընել տուած էր շատ մը ազնուականներ, որոնք Շապուհի փողը փչեր էին⁽¹⁾:

Ներսէս կաթողիկոսի վարկն ու հոչակը զէնթին հասեր էին: Իր գործունէութեան ունէ արգելք գոյութիւն չունէր: Եւ անսոք երկնակամարը երկարատեւ խաղաղ և չինարար բարգաւաճման ամէն երաշխիք կու տար: Թերևս ան հպարտ ալ էր, և իրաւամբ, որ Հայ Եկեղեցին զերմ մնացած էր Արիոսեան հերձուածի տագնապներէն, և Արեւելքի մէջ Հայաստան կը հանդիսանար Ուղղափառ քրիստոնէութեան միջնաբերդ, որուն յաղթական հոգևոր սպարապետն էր ինք:

Միւս կողմէ, Մուշեղ Մամիկոնեան հետամուտ եղաւ վերջին խառնակութիւններու պատճառաւ ապստամբած իշխանները

(1) Փաւստոս, Ե. 1:

և զաւանդները դարձեալ Արշակունի գահին հպատակեցնելու:

Մէկ մէկու ետեւէ, իր վերակազմուած բանակը ճգմեց ապստամբները: Նոշիրական, Կորգուք, Կորգիք, Տմորիք, Արցախ, Աղձնիք, Մեծ Ծովք, Անգեղտուն, Կասպից, Անձիտ, ճանչցան Պապ թագաւորի վերին հեղինակութիւնը⁽⁵⁾:

Կառուած Շապուհը դեսպան դեսպանի ետեւէ կը փութացնէր Բիւզանդիոն, քողոքելու դաշինքի կարեւոր մէկ սլաւմանին այս կերպ թոնաքարման դէմ: Պարսիկ դեսպանը սառն քաղաքավարական բառեր լսեց, ուրիշ ոչինչ:

Շապուհ տատամեցաւ բանակ զրկելու Հայաստան: Արէնթիոս, Վատսմար, Տերենտիոս և Տրալանոս, եփուն փորձառու զօրավարներ, Եփրատի ափին, Վրաստան, կամ Հայաստան կը գտնուէին, և անոնց ներկայութիւնը Արեւելքի մէջ զսպողական ազդեցութիւն ունէր այլապէս անզուսպ բանակալի վրայ: Թերևս Շապուհ ծերութեան յոգնութիւնն ալ կը զգար: Եթէ ան պահ մը ստիպուած էր բանակ չգործածել, ո՞վ կրնար արգիլել անոր՝ դարձեալ զիմելու իր սիրական ուրիշ զէնքին, քաղաքավար լեզուով՝ զիւանդիտական, ոչ-քաղաքավար՝ ինչ որ կ'ուզէր:

Շատ չանցած իր պատգամաւորները գաղտնի բանակցութեանց պիտի սկսէին Պապ թագաւորի հետ:

3. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

Ուսման բարիքը անձամբ վայելած, Ներսէս կաթողիկոս հազիւ թէ անտես առնէր մշակութային ճակատը:

Մեր ազրիւրները չեն յիշեր ուրիշ կաթողիկոս մը, որ իրմէ առաջ կրթական ծրագրով մը ասպարէզ իջնէր:

Իր հովուական շրջադայութիւնները զինք տարած էին Հայաստանի ամէն կողմերը: Հարաւային նահանգներու մէջ զըպրոցներ հաստատեց, ուր դասաւանդութիւնը ասորերէն լեզուով կ'ըլլար: Անտիոք և Եդեսիա, կրթական ինչպէս նաև քրիստոնէական երկու մեծ կեդրոններ, կը հայթայիէին ուսուցիչներ, ըլլայ ասորի, ըլ-

լայ հայ երիտասարդներ, որոնք սոյն քաղաքներու մէջ իրենց կրթութիւնը առած կը վերադառնային հայրենիք:

Իսկ Հայաստանի միւս մասերուն մէջ, Ներսէս կը հաստատէր զպրոցներ, ուր զիտութիւն և ուսմունք պիտի քամբուէին յունարէն լեզուով, բան մը որ իրեն սրտին շատ մօտիկ եղած ըլլար, և միշտ իրեն յիշեցնէր՝ պատանի ուսանողի իր կեանքը Կապադովկիոյ մեծ մայրաքաղաքին մէջ⁽⁶⁾:

Այս զպրոցներու հաստատումը և շարունակուիլը մեծագոյն փառքը կրնանք համարել Ներսէս կաթողիկոսի: Այս զըպրոցներու առաջին ուսումնական հունձքէն պիտի գար այն սերունդը, որ կարելի դարձուց Մեսրոպի մեծ զիւտը և անոր յարակից մշակութային վերելքը: Ներսէսի զըպրոցին առաջին պատուը կրնանք համարել նոյնինքն իր զաւակը Սահակ, Լուսաւորչի ընտանիքին վերջին և ամենամեծ կաթողիկոսը:

Եւրոպայի մէջ, Զորրորդ դարը այն չըրջանն է ուր ընդհանուր կրթութիւնը կը նահանջէ: Մարդիկ կարծես կը կորսնցնեն իրենց հետաքրքրութիւնը դէպի ուսում: Զորօրինակ, Մակնէնտիոս և Վեթրանիոս, որ Եւրոպայի մէջ պահ մը կայսերական ծիրանին զգեցան, ո՛չ կարդալ զիտէին և ոչ ալ գրել:

Այս յետաձգանքութիւնը պատճառ եղած կրնայ ըլլալ, որ — եղակի երեւոյթ —, դաստիարակներ (Sophist կոչուած) և հոետորներ, չափազանց պատուի են և իրենց ազդեցութիւնը ընկերական և քաղաքական կեանքի մէջ չափազանց զգալի կ'ըլլայ: Անոնք դեսպանութիւններու գլուխ կ'ըլլան, և կը ճանչցուն որպէս ընկերական տառնորդներ:

Հետզհետէ զօրացող և ծաւալող քրիստոնէութիւնն է, որ անկման շրջան ապրող հեթանոս կրթական հաստատութիւններէն կը խլէ ուսուցանելու իրաւունքը և առանձնաշնորհը: Նոր գիտութիւն մը, Աստուածաբանութիւն, հին փիլիսոփայութիւնը իր երբեմնի ամբողջ ոգիով կը քշէ, և երիտասարդ մտքեր կը խանդավառէ:

Ներսէսով, կազմակերպուած դաստիարակչական գործունէութիւն կը սկսի հայ

(5) Փաւստոս, Ե. 9-19:

(6) Փաւստոս, Դ. 4:

աշխարհի մէջ: Այլապէս, անհատ հայ երկտասարդներ, ինչպէս ամէն տառն, իրենց ուսման ծարաւը յազեցնելու համար կը ճամբորդէին Հայաստանէն դուրս, Անտիոք, Աղեքսանդրիա, Կեսարիա, և եթէ միջոցը ունենային, Աթէնք:

Անոնցմէ մէկը կը գրաւէ մեր ուշադրութիւնը, և կը ստիպէ մեզ խօսիլ իր մասին, քանզի իր հոգակը արձագանգեց Հոռմէական Կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը:

Պարոյր հայն է այդ:

Իր կենսագրութիւնը գրեց Եւնապիոս, որ տասնվեց տարեկանին Աթէնք գնաց՝ Պարոյրի դաստաւանին աշակերտելու: Այդ տառն Պարոյր ութսուն տարեկան էր:

Ինչ մեծ խանգաւորութեամբ կենսագիրը կը խօսի իր դաստաւարակ հոգեւորի մասին: «Աստուածային Պարոյր»: «Իր հոգեւորական կարողութիւնը այնքան ազդու, և իր հոգեւոյն առողջ երիտասարդութիւնը այնպէս մը իր մաշած մարմինը կը կենդանացնէ, որ ես զինք համարեցի անմահ էակ մը»:

«Պարոյրի հանճարը կարծես կը տիրապետէր մարդոց մտքերուն, և իր ճարտասանութիւնը արտասովոր բարեբախտ բան մըն էր: Որովհետեւ կամ բոլոր խելացի մարդիկ զինք կ'ընտրէին որպէս դաստաւարակ, կամ անոնք որ իր դասարանը կը յաճախէին անմիջապէս խելացի կը դառնային, Պարոյրը ընտրած ըլլալուն համար»:

«Ամբողջ Պոնտոս և զրացի ժողովուրդներ Պարոյրի աշակերտներ կը զրկէին, հիւնալով մարդուն որպէս սքանչելիք մը, որ իրենց երկիրը արտադրած է»:

«Պարոյրի ֆիզիքական գեղեցկութիւնը այնքան ակնառու էր, թէ և այդ տառն ծերունի, որ մէկը կրնայ կասկածիլ թէ արդեօք ուէ մէկը այսքան բարեձեւ եղած էր՝ նոյնիսկ իր երիտասարդութեան: . . . Իր հասակը աւելի մեծ էր քան ուէ մէկը պիտի հաւատար, յիբաւի, դժուար է ենթադրել ճշգրիտ կերպով: Որովհետեւ ինն ոտք բարձր կ'երեւէր, և երբ մէկը տեսնէր զինք իր ժամանակի ամենաերկարահասակ մարդոց մէջ, Պարոյր կը նմանէր հսկայի մը»⁽¹⁰⁾, Եւնապիոս, և այլն:

Երբ նկատի ունենանք թէ Եւնապիոս հեթանոս մըն էր և քրիստոնեաները կ'ատէր, իսկ Պարոյր քրիստոնեայ էր, կը միտինք հաւատալ թէ կենսագիրը չի չափազանցեր, և թէ այս հայ քրիստոնեան իրապէս օժտուած էր եղական շնորհքներով:

Պարոյր Հայաստան ծնած էր: «Հայաստանի այն մասէն, որ Պարսիկ սահմանին մօտ է»:

Աթէնքի մէջ, 340 ին, առաջնակարգ գլխաւոր հոգեւոր դաստաւարակը կ'ըլլայ:

Դադիա երթալով Կոստաս կայսեր կ'այցելէ, որ պետական պաշտօնով մըն ալ կը պատուէ զինք: Կայսրը Հոռմ կը զրկէ Պարոյրը: Ուր իրեն արոյրէ արձանը կը կանգնեն: «Հոռմ, քաղաքներու թագուհին, ճարտասանութեան թագաւորին»⁽¹¹⁾:

Պարոյր մեռաւ 367 ին, իննսունմէկ տարեկանին: Իր տապանադիրը գրեց՝ Եկեղեցւոյ համբաւաւոր Հայրերէն Դրիգոր Նազիանզացի:

Յուլիանոս կայսրն իսկ, որ հաւանաբար իր ուսանողութեան օրերուն, Աթէնքի մէջ Պարոյրի դասաւանդութեանց ունկընդրած էր, մեծ յարգանք ունէր Հայուն: Երբ կայսրը արգիլեց քրիստոնեայ ուսուցիչներու դասաւանդութիւնը, բացառութիւն ըրաւ Պարոյրին: Բայց ան մերժեց:

Յուլիանոս թերեւ կ'ուզէր որ Պարոյր իրեն պատմութիւնը գրէ, մանաւանդ իր և Կոստանդիոս կայսեր վէճի մասին, ինչպէս կարելի է դատել այդ Յուլիանոս կայսեր Պարոյրի գրած մէկ նամակէն:

Այս նամակը կարճ է, և մեզմէ շատերուն ծանօթ չըլլալուն, հոս կ'արտագրենք ցոյց տալու ուսումնական հեթանոս կայսեր զաղափարը քրիստոնեայ հայ ճարտասանի մասին:

«Ինչո՞ւ պէտք է գրեմ փառաւոր Պարոյրին, որ իր հոգեւորութիւնը թափել է երիտասարդութեան վրայ, ինչպէս գետերը իրենց յորդումները դաշտերուն: Որ իր ճարտարուն մէջ Պէրիկլէսի կը հաւասարի, թէ և առանց անոր պէս Յունաստանը խոռովելու և խանգարելու: Բայց զարմանալու չես որ Սպարտական համառօտութիւնը կ'ընդօրին

(10). Մաքսիմոս կայսրը (235-238) ութ ոտքէն աւելի էր հասակով, և վերիսարի ուժով մէկը:

(11) Eunapius, p. 479-499: Որքան փափաքելի էր որ ձեռնհաս մէկը թարգմանէր Եւնապիոսի Հայկազն Պարոյրի կենսագրութիւնը:

նակեմ քեզի գրելուս։ Որովհետեւ թէն ձեզի պէս խմաստուններու կը յարմարի երկար և տպաւորիչ ճառագրութիւններ ընել, ինձմէ քեզի քանի մը բառ բաւական է։ Պէտք է նաեւ գիտնաս որ ամէն կողմէ գործով ուղղուած եմ։ Իսկ զալով իմ վերադառնալու (Գաղիայէն) պատճառներուն, եթէ պատմական համարատուութիւն մը պիտի գրես, ես ճշգրիտ տեղեկագիր մը կը պատրաստեմ քեզի, նաեւ քեզի կը յանձնեմ բոլոր նամակները, որպէս գրաւոր ապացոյց։ Բայց եթէ որոշած ես քու բոլոր կարողութիւններդ, մինչև ծերութիւն, նուիրել քու ուսումնասիրութիւններուդ և դասերուդ, թերեւս այլեւս ինծի չպախարակես իմ լուսութեան համար օ (12)։

Քանի՜ քանի արթնամիտ հայ երիտասարդներ գացած ըլլալու էին կայսրութեան մեծ քաղաքները, աշակերտելու դաստիարակներուն, որոնցմէ ոմանց հռչակը՝ իրենց քաղաքի տնտեսական սահմաններէն շատ հեռուները տարածուած էին, ինչպէս Պարսիք և Լիբանոս։

Այս երիտասարդներէն, եթէ ոչ ամէնը, չափեր պիտի վերադառնային հայրենիք, և անոնց մէջէն ներսէս կաթողիկոս պիտի գտնէր իրեն գործակիցներ՝ կրթական մարզի մէջ, ուսուցիչներ իր հաստատած դպրոցներուն։

Չորրորդ դարու երկրորդ կէսը կրնանք համարել մշակութային նոր եռուզեռի շրջան Հայաստանի մէջ, նախապատրաստական կորովի աշխատանք, կարծես հողը պատրաստելու Լուսաւորութեան դարուն, որ քիչ վերջ Միսրոպով և իր ընկերներով պիտի ծաղկէր հայ աշխարհի մէջ (13)։

Մշակութային զարթոնքի աղբիւր, կը փորձուինք խորհրդածել նաեւ Հայաստանի տնտեսական և առեւտրական կեանքի մասին։ Բայց մեր աղբիւրները լուռ են, և լաւագոյն պարագային՝ ենթադրութիւններ կրնանք արձանագրել։

Կոստանդնուպոլիս քաղաքին՝ կայսրութեան արեւելեան մասին մայրաքաղաք ըլլալը, մեծ զարկ տուած ըլլալու էր բովանդակ Փոքր Ասիոյ առեւտուրին, որմէ օգտուած էր Հայաստանն ալ, որպէս կայսրան կամ կամուրջ տարանցիկ առեւտուրի։

Եթէ Եղիշէին յիշատակութիւնը թէ պարսկներ կը զարմանային Հայաստանի հարստութեան վրայ, որով այդքան ծանր հարկեր կը գանձուէին, սոսկ հետտորական արտայայտութիւն մը էր բանաստեղծ հեղինակին կողմէ, այլ հաստատ իրողութեան մը արձանագրութիւնը, կրնանք ըսել թէ տնտեսական այդ բարօրութեան սկիզբը կ'երթայ Արշակ և Պապ թագաւորներու շրջանին։

Ինչպէս ըսինք, սակայն, առեւտուրի մասին արտայայտուել իմ կողմէ, ենթադրութենէ անդին չանցնիր։

Իսկ մշակութային կեանքը, առաւելաբար ներսէս կաթողիկոսի ջանքերով, սկսած էր վերելքի շրջան։ Եւ Հայրապետը մեծ յոյսեր սնուցած կրնար ըլլալ։ Չէ՞ որ նոր թագաւորը դեռ երիտասարդ էր, և ըստ երեւոյթին, հաշտարար քաղաքականութիւն կը մշակէր։

Անտարակոյս, Կաթողիկոս և Մուշեղ Մամիկոնեան, ատեն մը գոնէ, առաջնորդի դեր պիտի կատարէին՝ օտարութեան մէջ մեծցած հայ Արքային։

ՀՐԱՆԴ Բ. ԱՐՄԷՆ

Ծանոթութիւն (23)



(12) Julian, Letter No. 14:
(13) Կը խորհինք թէ աւելի յարմար է Հինգերորդ դարը կոչել Լուսաւորութեան Դար, քան Ոսկեդար։ Անկասկած, Մեսրոպի գիւտին առթած սքանչացումն է, որ, հազիւ կրօնադարեան ժամանակաշրջան մը տեսող գրական ճիգը, Ոսկեդար անունին հմայքով սիրած ենք պարուրել։ Ոսկեդար կ'ենթադրէ ինքնատիպ հեղինակութիւններու յորդուն շրջան մը, որ չեղաւ Հայաստանի մէջ Հինգերորդ դարուն։ Մտքի արտադրութեանց ջանքախնդիր մեծամասնութիւնը թարգմանական երկասիրութիւններ եղան, լուսաւորելու հայ ծարաւի միտքը, հետեւաբար Լուսաւորութեան դար։ Հրաշխայ Աճառեան կը նախընտրէ Ոսկեդարը կոչել Մեսրոպի Շրջան։

ԳՐԱԴՐՈՍԱԿԱՆ

ԺԱՄԱԳԻՐՔ

Կիրակի, Տոնական եւ Մեծ Պահոց օրերու,
գրաքարէ աշխարհաքարի վերածեց

Մեսրոպ Աւագ Քենյ. Քէօշկէրեան

Սոյն ժամագիրքը՝ զրարար և աշխարհարար լեզուով լոյս տեսած է վերջերս, Գահիրէի մէջ, Սահակ-Մեսրոպեան տպարանէն: Խմբագրողը՝ Տ. Մեսրոպ Ա. Քենյ. Քէօշկէրեան Անթէպըի է բնիկ: Իր նախնական ուսումը ստացած է Անթէպի Հայկազեան դպրոցին մէջ, և ապա շարունակած է՝ Սոյն ժառանգաւորաց վարժարանը: Աւագ Քենյի ըրած է իր ծննդավայրի Հայկազեան վարժարանի և Կիլիկիոյ տարբեր քաղաքներուն մէջ: 1911ին քահանայ ձեռնադրուած է Մերսինի մէջ Ներսէս Արքեպոս. Դանիէլեանի ձեռամբ: Այժմ հովիւն է Ազեքսանդրիոյ Հայց. Առաքելական Եկեղեցիին: Հեղինակն է Պատգամներ Ա. Դրեկն և այլ գործերու: Իրեն զարգացեալ եկեղեցական ունեցած է բեղմնաւոր գործունէութիւն: Ի գնահատութիւն իր բարեօք ծառայութեան, 1946 Մայիս 26ին, Վեհափառ Տ. Գեորգ Զ. Կաթողիկոսը պատուած է զինքը Աւագութեան տիտղոսով, ինչպէս նաև տուած է իրեն լանջախաչ ու ծաղկեայ փլուռ կրելու իրաւունքը: Դրքին առաջին հատորին սկիզբի մասը զարդարուած է Վեհափառ Հայրապետի օրհնածիր կոնդակով, որ իրեն շնորհած է Աւագութեան տիտղոսը ստանալուն առիթով: Իսկ 1947, Դեկտ. 28ին մեծարուած է իրեն Յորեմիայի Ազեքսանդրիոյ Ազգ. իշխանութեան կողմէ:

Դիրքը կը բաղկանայ երկու հատորներէ. ժամագիրք Կիրակի եւ Տոնական Օրերու, և ժամագիրք Մեծի Պահոց անուններով: Առաջինը կը պարունակէ Կիրակի և տօնական օրերու ժամերգութիւնները, իսկ երկրորդ հատորը Մեծ պահոց և այլ պահքի օրերու ժամասացութիւնները: Դրքին մէկ էջը կուտայ զրարար բնագիրը, իսկ զիմացի էջը անոր աշխարհարար թարգմանութիւնը: Երկու էջերն ալ կը կրեն միևնոյն իշխութիւն: Դրաբարէ - աշխարհարար սոյն ժամագրքին

երկու հատորը կը բաղկանայ միջակ մեծութեամբ 1400 էջերէ: Դիրքը լաթակազմ է, ունի ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն, հաստատուն կազմ. տեղ տեղ եկեղեցական հայրերու և կրօնական գէպքերու պատկերներ կան:

Առաջին հատորին սկիզբը հեղինակը ունի 72 էջերէ բաղկացեալ, ներածական մը՝ որ կուտայ շահեկան տեղեկութիւններ Հայ Եկեղեցւոյ դաւանանքի, վարդապետութեան, արարողութիւններու, ծէսերու, խորհուրդներու և ժամասացութեանց շուրջ. բացատրելով միաժամանակ Ս. Պատարագին ծագումը, նշանակութիւնը և հոգևոր արժէքը իրենց յարակից պարագաներով: Սոյն ներածականը՝ որ պատրաստուած է շատ խնամքով, ինքնին հայ ժամակարգութեանց և Ս. Պատարագի տեսակ մը մեկնութիւնն է:

Եկեղեցին դարերու ընթացքին պահած է մեր ազգային գոյութիւնը, և տուած է մեզի գիր, զրականութիւն, կրօնական բանաստեղծութիւն, ճարտարապետութիւն, նկարչութիւն, երաժշտութիւն, ազգային ուրոյն մշակոյթ և Սուրբ Դիրք մը զրարար լեզուով՝ որ հին առեն մեր նախահարց գործածած լեզուն էր: Ասիկա արժանի է ի հարկէ մեր ամենուս գնահատութեան: Բայց պէտք է գիտնանք թէ Եկեղեցին ի բնէ կրօնական Հաստատութիւն մըն է, և կրօնական հաստատութիւն ըլլալուն համար է որ ազգային տեսակէտէ ունեցած է մեզի բազմաթիւ առաւելութիւններ և օգտակարութիւններ: Եկեղեցին որքան իր կրօնական բարձրութեան վրայ պահենք, նոյն համամատութեամբ անիկա իր հոգեւոր օրհնութիւնները մեզի տալէն զատ կը քաջալերէ նաև մեր ազգային արժէքները:

Հայ Եկեղեցին իր կրօնական բարձրութեան վրայ պահելու և անկէ հոգեւորապէս ամէն օր թարմ ներշնչումներ ստանալու համար ալ պէտք է անոր արարողութիւնները, ծէսերը, ընթերցումները ու աղօթքները հասկնալի դառնան ժողովուրդին իրեն գործածած առօրեայ լեզուով: Ժիշդայս հոգեւոր շարժառիթով էր որ Սահակ և Մեսրոպ սահմանադանց զոհողութիւններ յանձն առնելով Աստուածաշունչ Մատեանը հայերէնի թարգմանեցին: Քրիստոնէութեան մեծ Առաքեալը կ'ըսէ. «Եկեղեցիին մէջ կ'ուզեմ հինգ խօսք մտառութեամբ խօսիլ,

որպես զի ուրիշներուն ալ սորվեցնեմ, քան թէ շատ խօսեմ լեզուախօսութեամբ» (Ա. Կորնթ. ԺԴ. 19)։ Ժիշդ այս ըմբռնումով էր որ վերջերս Եգիպտոսի մէջ, էջմիածնայ Սրբազնականատար Հայրապետի նախագահութեամբ տեղի ունեցած Եգիպտոսական ժողովը տուաւ իր որոշումը որ Աստուածաշունչը աշխարհաբար լեզուի թարգմանութիւն Եգիպտոսական ժողովը առաւ այս քայլը որպէսզի Հայ ժողովուրդը կարգայ Ս. Գրոց հոգեպարար պատգամները ուղղակի իր խօսած լեզուով և օժտուի անոր բարձր խելալներով ու ներշնչումներով։

Տ. Մեսրոպ Աւագ Բնյ. Քէօզկէրեան խորապէս համոզուած է այս ճշմարտութեան, և հետեւաբար նիւթական ու բարոյական մեծ ամեծ գոհողութիւններ ընելով պատրաստած է ժամագրքի սոյն աշխարհաբար թարգմանութիւնը։ Գրքին յառաջաբանին մէջ հեղինակը այս ուղղութեամբ կ'արտայայտուի այսպէս. «Ժամագրքիս գրաբարէ աշխարհաբար թարգմանութեան նպատակը այն է, ինչ որ բացայայտօրէն կը խօսի Պօղոս սրբազան առաքեալը իր Ա. Կորնթ. գրած թուղթին ԺԴ. գլ. 6-19 համարներուն մէջ, թէ Խօսք եւ աղօթք շինարար ըլլալու համար պէտք է ժողովուրդին հասկնալի լեզուով ճշուիմ։ Երբ դժուարիմաց լեզուներով Ս. Եկեղեցւոյ մէջ կարգացուած աղօթքներ, մարգարէական և առաքելական գիրքեր, Ս. Աւետարաններ և խօսուած պերճխմաստ քարոզներ անհասկնալի են, խօսող և ունկնդիրներ իրարու հանդէպ անհաղորդ (խուժ գուժ) կը մնան։

Ապա կը յաւելու ու կ'ըսէ. «Հինգերորդ դարու սկիզբները մեր երանելի թարգմանիչներ՝ Սահակ-Մեսրոպ և իրենց աշակերտները ուսուցչական ու քարոզչական փորձառութեամբ տեսան Աստուծոյ խօսքին անհասկնալիութենէն առաջ եկող այն ահաւոր վտանգը, որ կը սպառնար հիմնադատակ քանդել Ս. Գրիգոր Լուսաւորչէն վերանորոգուած և լուսաւորուած հայուն քրիստոնէական հաւատքն ու կրօնը, և այդ վտանգին առաջին առնելու միակ միջոցը գտած՝ Ս. Գրքն ու եկեղեցական արարողութիւնները ուղղակի ժողովուրդին հասկնալի լեզուով թարգմանելը»։ ... Այսօրու անվիճելի պահանջն է Եկեղեցին հասկնալի

ընծայել նոր սերունդին, զերութիւն տալ հետեւելու համար արարողութեանց և ընթերցումներու, որպէսզի մեր նախնեաց հետ հաւատքի կապը մնայ անաղարտ ու անսասան»։

Այս միջոցաւ է որ Հայ Եկեղեցին կը վերազարթնու, և քանի կը վերազարթնու, նոյն համեմատութեամբ հոգեւորապէս կ'ուժովնայ և յեղաշրջող ու կենսատու զօրութիւն մը կը դառնայ հայ կեանքի մէջ, և նոյն համեմատութեամբ ալ կը պահէ ու կը պահպանէ կրկին մեր ազգային արժէքները և տոհմային բարեմասնութիւններն ու առաքինութիւնները։

Կ'արժէ որ ամէն հայու տան դարդը ըլլայ այս գրաբար-աշխարհաբար ժամագրքի(*) իբր աղբիւր հոգեւոր ներշնչման, չափահասներու և թէ նորահաս հայ սերունդին, որ կ'ուզէ հաղորդակից ըլլալ իր նախահայ հոգեւոր փորձառութեանց և բարեպաշտական օրինակելի կենցաղին։ Քանզի հայ ժամագրքի պարունակութիւնը մեր բարեպաշտ նախահայրերու և առաջին քրիստոնեաներու կրօնական փորձառութեանց և հոգեկան ու իմացական ապրումներու արձանագրութիւնն է։

ԳՐ. Ա. ՍՍՐԱՖԵԱՆ

Ֆրէզնո, Գալիֆ.

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆԻ

Դժբախտաբար մեր ժամանակը չներեց ամբողջութեամբ կարգալու սոյն օգտաշատ գրքի ներածականը եւ աշխարհաբար բարձրագոյն թարգմանիչ Մենր լոկ ատեն ունեցան վերիվերոյ աչքէ անցնելու երկու հատորները։ Գնահատելով հանդերձ Պր. Ստրաֆենի գրախօսականը եւ Արժանապատիւ ու քարոզչան Տէր Հօր աշխատասիրութիւնը կ'ընեն հետեւեալ նկատողութիւնները։

Մեր առաջին դիտողութիւնը սոյն գրքի անուան մասին է։ Ժամագրքի մեր եկեղեցական մատենաներու մէջ գրեթէ քիւրեղացած որոշ պարունակութիւն ունեցող գրք մըն է. երբ անկէ տարբեր պարունակութեամբ ազօթագիրք մը կը պատրաստուի, անունն ալ տարբեր պէտք է ըլլայ։

(*) Գիշն է արտասահմանի համար, Ա. և Բ. հատորը միասին լաթակազմ 8 տողար. ուրոյն գիշեր կաշեկազմի և լաթակազմի համար։

Հասցէ. — Rev. A. P. M. Keuchgerian, 55 Aboudardar, Alexandrie (Egypte)։

Ժամագիրք անունը կրող այս հրատարակութեան մեծ մասը քաղուած է ՇԱՐԱԿԱՆԷՆ, ՏԱՂԱՐԱՆԷՆ, ԽՈՐՀՐԴԱՅՏԵՏՐԷՆ եւ այլ եկեղեցական մատենաներէն:

Մեր գլխաւոր նկատողութիւնը սակայն թարգմանութեան մասին է, որովհետեւ զրբին զխաւոր արժէքը եւ քաջառիկ մասնայատկութիւնը այս մարզին մէջ է, իր գնահատենք Տէր Հօր հաւատքը որ իրեն ներշնչած է նման ծանր աշխատանքի մը ներքեւ մտնելու արիւնքիւնը: Սակայն եկեղեցական գրքերու թարգմանութիւնը, յատկապէս աղօթիչներու, երգերու եւ շարականներու, պէտք է ըլլան որբան պարզ եւ հասկնալի նոյնքան ալ նշգրտելու վայելուչ: Ճշգրտութիւնը հիմնական պայման է կրօնական գրութեանց վերածումներու ընթացքին, որովհետեւ անոնց մէջ պարփակուած են յաճախ մեր եկեղեցւոյ տեսակէտները կրօնական շատ մը հարցերու մասին: Աղօթքներու թարգմանութեանց մէջ ներքի չեն անփութութիւններ, թափփաժութիւններ եւ մանաւանդ սխալներ: Հետեւաբար անհրաժեշտ է որ եկեղեցական որ է գրքի հրատարակութիւնը, մասնակի կամ ամբողջական, բնագրի մէջ կամ թարգմանութեամբ, իր հետ ունենայ եկեղեցական գիտելեաց ու նախնեաց լեզուի հմուտ եւ հեղինակաւոր անձի մը վաւերացումը: Սպրդած սխալներուն պատասխանատուն վաւերացնողն է այլեւս եւ ոչ թէ հրատարակիչը: Ի գուր տեղ չէ որ մեր եկեղեցական գրքերը կը հրատարակուին միշտ «Հրամանաւ» այսինչ պատրիարքի. նախկողոսի կամ հեղինակաւոր մարմնի մը:

Անկախաբար հրատարակչի շատ զովելի նախաձեռնութենէ նման աղօթագիրք մը հրապարակ դնելու, հարեւանցի ակնարկ մը գրիի էջերուն վրայ՝ բաւ պիտի ըլլայ համոզելու որ հակառակ կատարուած «արտամշուր պրպտումներուն» մանաւանդ իմաստի եւ լեզուի համակցողութեան եւ ոճի վստահութեան հարցերուն մէջ», ինչպէս կ'ըսէ հեղինակը Բ. հատորի «Զեկուցումներն մէջ», միշտ ալ յաջող դուրս չեն եկած թարգմանութիւնները, Բանանք, Օրինակի համար, գրեթէ պատահաբար, Բ. հատորի 100րդ էջը եւ կարդանք նախ զբարար քնազիրը:

Խաւարն անգոյ եւ սկզբնաժին
Հայաճեցաւ յօրն առաջին,
Լոյսն այն պայծառ յօր չորրորդին
Յարեգական ճիւղ հաւաքեալ:
Լուսինն ի թիւ լուսոյ սեղծեալ,
Եւ ասեղաց պարփ յօրինեալ.
Որով օրհնի սեղծազն էից
Ի բանաւոր պատգմէից:

Այս տողերուն մէջ կայ բացի բանաստեղծութենէ եւ տաղաչափութենէ նաեւ աստուածաբանութիւն եւ գիտութիւն, որոնք դուրս կրնան եղծանիլ, եթէ խնամքով չի մօտեցուի անոնց թարգմանութեան: Բնականաբար չենք կրնար ակնկալել որ տաղաչափութիւնը եւ բանաստեղծական շնորհքը անպայման պահուին թարգմանութիւններու ընթացքին: Բայց կ'ակնկալենք որ հնարաւորութիւններու սահմանին մէջ չեղծուի անոնց հարազատութիւնը, Այս սրանչելի

երգին առաջին երկու տողերը թարգմանուած են այսպէս.

Առաջին օրը, անգոյ եւ սկզբնաժին
Խաւարն անյայտացաւ,

Եթէ բառերը պիտի պահուին (խաւար, անգոյ, սկզբնաժին). ինչու չպահել նաեւ անոնց կարող որ ոչ միայն այբուբենական կարգի պահուելուն կը նուաստէ (Խի տունն է ասիկա) այլ նաեւ ոչինչով կը տուժէ իմաստը. ով որ թարգմանուած աշխարհաբար կրնայ հասկնալ. ի վիճակի է նաեւ հասկնալու առաջին տողը զբարարի մէջ:

Խաւարն անգոյ եւ սկզբնաժին
Հայաճեցաւ օրն առաջին:

Լոյսին առջեւէն փախչող խաւարին համար «հալածուիլ» բառին գործածութիւնը թէ՛ աւելի շիտակ է եւ թէ՛ պատկերալից, յատկապէս բանաստեղծութեան մը մէջ կիրարկուած պարագային, քան «անյայտանալը»:

Յաջորդ տողերը թարգմանուած են.

Եսկ չորրորդ օրը՝
Պայծառ արեգակը ծագեցաւ:

Թէեւ այս նախադասութիւնը պարզ եւ հասկնալի է բայց բնագրիկ ամբողջութեամբ եղծուած է այս կերպ թարգմանութեամբ: Պէտք էր թարգմանել

(«Առաջին օր ծագած») այն պայծառ լոյսը՝ չորրորդ օր արեգակի մէջ իբրեւ ճիւղ հաւաքեցաւ:

Ըստ Շնորհալիի՝ աստուածային ստեղծագործութեան մեզի ծանօթ առաջին արարքը եղող լոյսը, որ համապատասխան եղած է արշալուսային երեւոյթին. արարչագործութեան «չորրորդ օրը» խաւարացաւ. ամփոփուեցաւ եւ տարբանալով արեգակի վերածուեցաւ: Լոյսի եւ արեգակի ստեղծման մասին նման տեսութիւն մը, յայտնուած Շնորհալիի կողմէ Միջին դարուն, զարմանալիօրէն գրեթէ տարբեր չէ արդի «գիտական» կոչուած տեսութենէ ...:

Շարունակներ առաջ բերել թարգմանութիւնը:

Լոյսի նմանութեամբ՝
Լուսինն ու աստեղերս պարը յօրհնուեցաւ

զարմեալ սխալ հասկցուած է. պէտք էր ըլլար.

Լուսինը լոյսի նմանութեամբ սեղծուեցաւ,
Եւ աստեղերն պարը յօրհնուեցաւ:

Այսինքն լուսինը, իր արծաթագոյն լոյսով, նման է այն լոյսին զոր մենք կը տեսնենք արեգակի չեւրեցած տեսնել. օրինակ առաւօտեան արշալոյսին, երկու լոյսերն ալ, արշալոյսը եւ լուսնի լոյսը, ոչ չեւրեցուցին ունին, ոչ ալ այդ կը խտրատեսնեն:

Վերջին երկու տողերը թարգմանուած են.

Որով բանաւոր պատգմեաներուն կողմէ.
Կ'օրհնուի՝ արաւածնեալն Արարիչը:

Երբ ստիպողական հարկադրանքի ներքեւ չենք լաւ է միշտ պահել ընտրելի կարգը, այդու իմաստին եւս աւելի մօտիկ կը կենանք:

Որով կ'օրհնուի համագայի Սեղծիչը
Բանաւոր պաշտօնեաներէն:

Նոյն երգին երրորդ տունն ալ՝ աւելի լաւ կրնար թարգմանուիլ, Քնարներն է:

Կուսին նախնայ մօրն եւայի,
Յօրմէ Աղամն հին պարսի,
Բարձան անէծքն ճշմարտան
Քո սուրբ ճնշեցամբ կոյս Մարիամ:

Թարգմանուած է:

Առաջին կոյս՝ մայր եւայի պատճառաւ,
Յանցապարս ինկաւ ճախահայր հին Աղամբ,
Ով Սուրբ Կոյս Մարիամ, քո սուրբ ճնշեց-
ձեցուցեալ ճշմարտին անէծքն: [զովզ

Պէտք էր զիտնալ որ ընտրելի երկրորդ տողը միջանկեալ նախադասութիւն մըն է՝ փակագծի մէջ ըստելիք. հետեւաբար առաջին տողին շարունակութիւնը կ'ըլլայ երրորդ տողը. ու եթէ թարգմանութիւնը վերջին տողէն սկսինք երգին իմաստը աւելի լաւ դուրս կուգայ եւ այբուբենական կարգը կը պահուի (Կի տունն է այս):

Կոյս Մարիամ, քո սուրբ ճնշեցով
Վերցուցեալ ճշմարտին անէծքն
Առաջին կոյս մայր եւային,
Որմէ հին Աղամբ մեղապարս ինկաւ:

Այս անցողակի նկատողութիւնները չեն նշանակեր անշուշտ թէ գրքին մնացեալ թարգմանութիւններն ալ անկատար են. քաւ լիցի, Գիրքը իր մեծագոյն մասին մէջ լաւ թարգմանուած է եւ պիտանի է բոլոր անոնց որոնք իմաստ կը փնտռեն մեր ժամերգութեանց մէջ: — Ունինք նաեւ ձեւական ինչ ինչ նկատողութիւններ:

Էջ 13, ամբողջ էջին վրայ նշանակուած է. «Կարգ Գիւրեային ժամերգութեան Կիրակի եւ Տօնական Օրերու». մինչդեռ յաջորդող 12 էջերը կը պարունակեն Գիւրեային ժամերգութեան սկիզբի փոքր մասը միայն: Ուստի, որպէսզի չկարծուի թէ այդ է մեր ամբողջ Գիւրեային ժամերգութիւնը, կա՛մ պէտք էր ըսել Ա. Մաս Գիւրեային ժամերգութեան, եւ կա՛մ թուել մի առ մի պարունակուած Սաղմօսը, երգերը եւ Աղօթքը. ինչպէս եղած է էջ 3ի վրայ «Հրամարիմֆի եւ յարակիցներու պարագային»:

Էջ 78ի վրայ կը հանդիպինք «Բ. Մաս», եւ էջ 208ի վրայ «Գ. Մաս», բայց ի դուր կը փնտռուենք «Ա. Մաս»-ը գրուած ձեւի տակ:

«Գ. Մաս»-ին իրրեւ ընդհանուր խորագիր դրուած է. «Ժամերգութիւն Կիրակամբից». մինչդեռ յաջորդող էջերը կը պարունակեն նաեւ շարականներու հսկայ շարան մը եւ զանազան կարեւոր աղագրութիւններ (Ջօրհնէք, Դուրբացէք, Ոսեղայալ, Խաւարման ժամ եւայլն, եւայլն) որոնք բնականա-

բար չեն կրնար պարունակուիլ վերեւի վերնագրին ներքեւ: Հետեւաբար պարունակութեան արդարութիւն ընելու համար այդ մասին վրայ պէտք էր աւելցնել նաեւ. «Եւ Շարականք ու Աղագրութիւնք Մեծ Տօներու»:

240-242 էջերու վերեւ գրուած կայ. «Ժամերգութիւնք եւ Շարականք Աւագ Տօներու». աւելորդ են. վասնզի այդ էջերուն մէջ ոչ մին կայ եւ ոչ ալ միւսը. այլ յսկ «Յինանց Համբարձիներ»:

Էջ 249ի վրայ «Լոյս ի Լուսոյ» շարականի իրրեւ վերնագիրը գրուած է. «Կանօն Մկրտութեան». սխալ է: Ուրտէքի կամ Անուանակոչութեան շարականն է այդ:

Էջ 244. լման էջին վրայ գրուած է. «Շարական Ա. Ծննդեան եւ Աստուածայայտութեան»: Որմէ կը հետեւցուի որ յաջորդող էջերը ամբողջութեամբ պիտի պարունակեն ակնարկուած շարականները. մինչդեռ կը պարունակեն նաեւ քաղաքային ուրիշ տօներու շարականներ: Ուստի աւելի պատշաճ էր այդ էջին վրայ իրրեւ ընդհանուր խորագիր դնել. «Շարականք Մեծ Տօներու»:

Էջ 248էն սկսեալ մինչեւ գրքին վերջը էջերուն վերեւ «Աւագ Շարք» վերտառութիւնը կը յամենայ, այդ շրջանի վերաբերեալ շարականները եւ արարողութիւնները լմնալէն վերջն ալ, Աւելորդ են: Ներածականի (80 էջ) եւ ժամագրքի (406 կրկնակ էջեր) քաղերները. երկուսն ալ զատ-զատ իջագրուած են 1, 2, 3. . . թուանշաններով. ինչ որ շփոթութեան տեղի կրնայ տալ սկսնակի մը համար երբ ուզէ. ցանկէն առաջնորդուելով, շարական մը կամ աղօթք մը գտնել: Աւելի լաւ էր որ ներածականը ա, բ, գ-ով իջագրուէր:

Վերեւի ձեւական նկատողութիւնները ամբողջ Առաջին հատորի մասին են:

Գալով Բ. հատորին. 17րդ էջին վրայ գրուած կայ «Կարգ Առաւօտեան Ժամերգութեան», մինչդեռ յաջորդող էջերը կը պարունակեն լոկ «Գիւրեային ժամերգութիւնը» (73րդ էջին վրայ կայ արդէն «Առաւօտեան ժամերգութիւնը»):

170րդ էջին վրայ կայ «Կարգ Միջօրէի Ժամուռն», հայց. Եկեղեցին նման ժամերգութիւն չունի. հետեւաբար սխալ է այս յորջորջումը. այդ ժամերգութեան անունն է «Երեկոյեան Ժամերգութիւն», զոգ չէ թէ ո՞ր ժամուն կը կատարուի:

134-140 էջերու մէջ գրուած «Յաւաճանգիտ»-ը Արեւազայի ժամերգութեան մաս չի կազմեր. ինչպէս որ եղած է այս գրքին մէջ սխալմամբ: Կարելի էր առանձին գլուխ յատկացնել անոր:

196-206 էջերուն վերեւ կը յամենան «Համարածիր մեծ պահոց օրերու» վերտառութիւնը, մինչդեռ այդ էջերուն մէջ եղածը «Տէր Ամենակալն է իւր սարօք եւ վերջին մասը Երեկոյեան ժամերգութեան»: Ինչպէս ըսինք ասանք գրքի «Բէկնիքի վերաբերեալ նկատողութիւններն են եւ շատ թիչ կ'ազդեն գրքի օգտակարութեան վրայ, բայց կ'արժէ որ նկատի առնուին եթէ ու երբ այս աղօթագիրքը երկրորդ տպագրութեան արժանանայ:

Շ. Ս. Գ.

ՄԵՐ ԹԵՄԵՐԷՆ

ԱՏՐՊԷՃԱՆԻ ԹԵՄՆ ԱՅՍՕՐԻ*

Մեր ներքին թեմերի մէջ Ատրպէճանի թեմը բաղձամարդ և հին թեմերից մէկն է։

Ատրպէճանի թեմի մէջ մտնում են Նախիջևանի, Ազուլիսի, Լեռնային Ղարապաղի, Շամախու, Նուխիի, Գանձակի, Անգրկասպեան երկրների (Տաշքենդ, Սամարղանդ, Աշխաբադ, Մեւր, Զաւաւարադ, Անտիջան, Կոկանտ) շրջանները։

Ատրպէճանի կեդրոնն ու սիրտն է հանդիսանում Ատրպէճանի մայրաքաղաք հռոջակաւոր Պաքուն, որտեղ ապրում է մօտ 250,000 հայութիւն և ուր նստում է թեմի առաջնորդը։

Պաքուն համախմբուած են նաև թեմի եկեղեցական կազմակերպութիւնները։ Թեմի եկեղեցական կազմակերպչական կեանքը դրուած է առողջ հիմքերի վրայ, շնորհիւ Ատրպէճանի բարեխնամ կառավարութեան բարեացակամութեան և եկեղեցական մարմինների շրջահայեաց և իմաստուն ղեկավարութեան և համերաշխ գործունէութեան։

Ատրպէճանի թեմը հարուստ է նշանաւոր ու պատմական վանքերով, ուխտատեղիներով, որոնցից յիշենք Ս. Սարգսի, Զուլազ (Ս. Աստուածածին), Շոշկա, Մանասէի, Ամարասի, Գանձասարի, Ամենափրկիչ, Խաթրա կամ Խոթրավանքը, Դադի, Երից Մանկանց, Սաղիանի, Ս. Թովմայի վանքերը։

Պաքուի եկեղեցիների մէջ նշանաւոր է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի անուան առաջնորդանիստ եկեղեցին, որ գտնուում է քա-

ղաքի ամենակենտրոնական փողոցում եւ կառուցուած է 1863-1869 թուականներին, և ուր պաշտօնավարում են 5 քահանայ հայրեր։ Պաքուն ազգային-եկեղեցական կեանքը ղեկավարում է թեմակալ առաջնորդի նախագահութեան տակ հինգ հոգուց բաղկացած թեմական խորհրդի կողմից։

Նորին Ս. Օծուծիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութիւնից յետոյ, Վեհափառ Հայրապետի հրահանգով և թեկադրութեամբ, ներքին բոլոր թեմերը՝ Ատրպէճանի, Վրաստանի, Շիրակի, Դոն-Նախիջևանի, Մոսկուայի, վերակազմակերպուեցին։ Ամէն թեմում նշանակուեց թեմակալ առաջնորդ և առաջնորդական փոխանորդ, ընտրուեցին թեմական եկեղեցական խորհուրդներ և թեմերի եկեղեցական-կազմակերպչական կեանքը ընթացաւ կանոնաւոր։

Ատրպէճանի նախկին թեմակալ առաջնորդ Տ. Եղնիկ Եպս. Ազնաւուրեանը, իր յառաջացեալ տարիքի պատճառով, 1956 թուականի Յուլիսին հրաժարուեց իր առաջնորդական պաշտօնից և Նորին Ս. Օ. Վեհափառ Հայրապետի կարգադրութեամբ և Դերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի որոշումով առաջնորդական տեղապահ նշանակուեց Մայր Աթոռի երիտասարդ Միաբաններից Ճեմարանաւարտ Հոգ. Տ. Տիրայր Վրդ. Մարտիրոսեանը, որ ձեռնարկեց իր հովուական պաշտօնին, երիտասարդական կորովով և նուիրումով։

Այսօր Ատրպէճանի թեմը գտնուում է իր եկեղեցական կազմակերպչական ճանապարհի վրայ, շնորհիւ ձեռք առնուած կազմակերպչական աշխատանքների և առաջնորդական տեղապահ Տ. Տիրայր Վրդ.ի և թեմական խորհրդի համերաշխ գործունէութեան և հաւատացեալների սրտաբուխ և սրտագին աջակցութեան։

Վերջին երկու տարում Պաքուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի եկեղեցում և շրջափակում կատարուեցին մի շարք վերանորոգչական աշխատանքներ։ Եկեղեցում անցկացուեց գաղափարաւորական սրտեմ, Ընդերկրեայ ջրատար խողովակների միջոցով հոսուն ջուր բերուեց եկեղեցի՝ հաւատացեալների լուծանքով և նուիրատուութեամբ։

Մօտ օրերս կը ձեռնարկուի եկեղեցու բակի պարսպապատումը սրբատաշ քարե-

(*) Ամսագրիս ներկայ թիւէն սկսեալ կը ծագեցնէ Եանեկան եկեղեցիներէն ալ մեր եկեղեցական քեմբու մասին։ Տեղեկութեանց այս շարք կը սկսիմ Ատրպէճանի քեմով, առաջապելով սոյն նշանաւորական ու կարեւոր գրութիւնը Մայր Աթոռի պաշտօնական ամսագրի, Էջմիածինի, 1956 Նոյեմ. - Դեկտ. թիւէն։

Այս եւ յաջորդ գրութիւնները պատասխանած էին ամսագրիս Մարտի թիւին համար։ Այդ թիւը մեծագոյն մասամբ նուիրուած ըլլալով պատգամաւորական ընթերցեան կը զետեղուին ներկայ պրակին մէջ։

րով, եկեղեցին կ'ունենայ նաև իր կարիքներին համար սեպհական շէնք 10 սենեակից բաղկացած:

Պաքուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցում անխափան և ամէն օր պաշտուում է առաւօտեան և երեկոյեան ժամերգութիւն, կիրակի և տօն օրերին՝ Ս. Պատարագ, Բանին կենաց քարոզութեամբ: Յանաքարոզում է առաջնորդական տեղապահ Հայրսուրբը: Հերթով քարոզում են նաև քահանայ հայրերը, մխիթարելով հաւատացեալներին և դատարարակելով քրիստոնէական սուրբ կրօնի սրբազան սկզբունքներով և հայեցի, քրիստոնէական շնչով: Եկեղեցին միշտ լիքն է լինում հաւատացեալներով, որոնցից շատերը տօն օրերին Սուրբ Հաղորդութիւն են ստանում և պահում են գորգութեան քով մեր ազգային-եկեղեցական դարաւոր աւանդութիւններն ու սովորութիւնները: Պաքուի հաւատացեալները, հաւատարիմ իրենց պապեանական սովորութիւններին և առաքինութեանց, իրենց սրբաւարտ իւր իրենցով շէն ու պայծառ են պահում նախնեաց հաւատի սրբազան հուրը իրենց սրտերում:

Ահա երկու գեղեցիկ սուրբգրական նշկարներ, վերջերս նուիրուած բարեպաշտ Արսէն Մեսրոպեանի կողմից ի յիշատակ իր հանգուցեալ ծնողներին: Նկարներից մէկը ներկայացնում է «Վերջին ընթրիքը», իսկ միւսը՝ «Քրիստոս հաւատացեալների մէջ»: Ահա հաւատացեալ նկարիչ արուեստագիտուհի Թամարա Սաթեանը(*) մեծ սիրով վերանորոգում է եկեղեցու հին նկարները՝ «Մովսէս մարգարէն», «Քրիստոսի Յարութիւնը» և «Յիսուս խաչի վրայ»: Սաթեանների ընտանիքը տաղանդաւոր արուեստագէտների ընտանիք է: Նկարչուհու եղբայրները անուանի երաժիշտներ են, իսկ ինքը իր սրտի խորունկ զգացմունքներն արտայայտում է վրձինի միջոցով, անվճար աշխատանքով, յանուն բոլոր հայ քոյրերի և հաւատացեալ մայրերի, դէպի հայ հաւատացեալ ժողովրդի մայր ու ծնող Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին: Եւ Թամարա Սաթեանը միակը չէ իր հաւատացեալ քոյրերի մէջ, որոնք իրենց սրտի

նուէրը, ձեռքի շնորհքը ի սպաս են դրել Ս. Եկեղեցու պայծառութեան գործին:

Պաքուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցում երկար տարիներից ի վեր ապրում և ծառայում է Սարգսեան կոյս Նունէն: Վերջերս նա լանջախաչով պարգեւատրուեց Վեհափառ Հայրապետի կողմից: Նորին Ս. Օծուծեան բարեհաճ կարգադրութեամբ կոյս Նունէն թոշակ է ստանում Մայր Աթոռից:

Պատշաճ ու համեստօրէն կահաւորուած են առաջնորդարանի, քարտուղարութեան և հաշուապահութեան գրասենեակները:

Տ. Տիրայր Վրդ. ի Զանքերով վերակազմակերպուել և մեծացել է եկեղեցու երգեցիկ խումբը հաւատացեալ երիտասարդ ուժերով, որոնք մեծ սիրով և ոգեւորութեամբ են մասնակցում փոթերին և Զերմեռանդութեամբ կատարում են Ս. Պատարագի սրբազան արարողութիւնը:

Առաջնորդական տեղապահ Հայրսուրբի լաւագոյն ձեռնարկումներից մէկն է նաև նրա կատարած թեմական այցելութիւնը այս աշնան օրերին՝ Հոկտեմբերի 24ին, դէպի Գանձակ և Ղարաբաղ: Ղարաբաղի հաւատացեալ ժողովրդի համար մխիթարութեան առիթ հանդիսացաւ նորաբաց եկեղեցում կատարուած հանդիսաւոր Ս. Պատարագն ու քարոզը: Տ. Տիրայր Վրդ.ը հաւատացեալներին հաղորդեց Վեհափառ Հայրապետի ողջոյններն ու օրհնութիւնը և յորդորեց աչքի լոյսի պէս պահել մեր սուրբ հաւատն ու աւանդութիւնները: Այդ օրը Մարտակերտի և շրջակայ հայ գիւղերի համար ուխտագնացութեան օր էր: Մարտակերտում կայ քահանայ և եկեղեցական խորհուրդ: Եկեղեցում ամէն օր կատարում է կանոնաւոր ժամերգութիւն:

Առաջնորդական տեղապահ Հայրսուրբը այցելեց նաև Գանձասարի և Ամարասի վանքերը, որոնք գտնւում են Արցախեան լեռներում ու բարձրավանդակներում, ուր հայի անունն ու հաւատը կայ ամէն մամռամած քարի վրայ, բազմաթիւ եկեղեցիների, վանքերի ու մատուռների արձանագրութիւնների վրայ:

Հոգեշնորհ Տ. Տիրայր Վրդ.ը ամէն տեղ իր հետ տարաւ Ս. Էջմիածնի հազարամեայ սրբութիւնների օրհնութիւնն ու Վեհափառ Հայրապետի ողջոյնն ու օրհնութիւնները իր հաւատացեալ ժողովրդին:

(*) Էջմիածին ամառի մէջ դրւած է պատկեր վերջիւստ Եկեղեցիին որ Յարաքեան սրբակառն առաջ կեցած կը վերանորոգէ զայն: Խմբ.

Ձի անցնի երկար ժամանակ, երբ Ամա-
րասի և Գանձասարի պատմական վանքերի
դռները նորից կը բացուեն հայ աղօթաւոր-
ների առջև:

Առաջնորդական տեղապահ Հոգեւորհ
Տ. Տիրայր Վրդ. ք յաճախ մեկնում է նաև
Կիրովաբադ, հոգեպէս մխիթարելու հայ
հաւատացեալ ժողովրդին: Կիրովաբադի (հին
Գանձակի) Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղե-
ցին Անդրկովկասի հայ եկեղեցիների մէջ
նշանաւոր է իր ճարտարապետական առանձ-
նայատկութիւններով, գեղեցկութեամբ և
մեծութեամբ(*):

Եկեղեցին կառուցուել է քաղաքի վերի
թաղում, ուր հայ բնակչութիւնը բազմա-
մարդ է: Եկեղեցին կառուցուել է չորս
սիւնների վրայ, գեղեցիկ ու վեհ է իր ար-
տաքին տեսքով, բարձրաշէն, ընդարձակ:
Շքեղ ու մեծադիր են լուսամուտներն ու
դռները: Եկեղեցին ունի երկու դուռ, ա-
րեւմտեան և հիւսիսային կողմերից: Դռու-
ներից իւրաքանչիւրն ունի փոքր գաւիթ:
Տաճարի երկարութիւնն է 30,5 մէթր, իսկ
լայնութիւնը՝ 19,70 մէթր:

Արեւելեան պատի վրայ կայ հետեւեալ
արձանագրութիւնը. «Շնորհոք եւ ողորմու-
թեամբ Աստուծոյ հիմնեցաւ սուրբ սաճարս
ի 146 սեպտեմբերի 1853 ամի եւ յես աւար-
սելոյն տոգ բարեպաշտ ժողովրդոց Գան-
ձակայ ի կայսրութեան ամենայն ռուսաց
Ալեքսանդր Բ. եւ ի հայրապետութեան Գեորգ
Դ. Յմալ յ96 նոյեմբերի 1869 ամի ի սրբա-
զան Մակար արեւիսկոպոսէ առաջնորդէ
Վրաստանի եւ Իմերեթի եւ անուանեցաւ Սուրբ
Լուսաւորիչ եկեղեցի յանուն Սրբոյն Գրիգորի
մեծի Հայրապետի Ազգիս: Հիմնարկեցաւ
սուրբ սաճարս յանուն Սրբոյն Գրիգորի Լու-
սաւորչին ի 1853 ամի եւ աւարտեցաւ 1869
ամի»:

Եկեղեցին ունի և չրջապարիսպ, որ
շինուած է սրբատաշ քարերով:

Այժմ Կիրովաբադի եկեղեցում քահա-
նայագործում են երեք քահանաներ:

Կիրովաբադում ապրում է մօտաւորա-
պէս 70,000 հայութիւն:

Վերջերս ամբողջութեամբ ասֆալտա-
պատուեց նաև եկեղեցու բակը:

Կիրովաբադ քաղաքի մօտ գտնուած են
նաև երկու նշանաւոր ուխտավայրեր՝ մէկը
քաղաքից դուրս հարաւային մասում՝ Ս.
Աստուածածնայ ուխտավայրը, որ և կոչ-
ւում է «Ձէօլեաք», իսկ երկրորդը՝ քա-
ղաքից դուրս, հիւսիսային մասում, Սուրբ
Սարգսի անունն:

Առաջնորդական տեղապահ Տ. Տիրայր
Վրդ. ք, որպէս հարազատ միաբան Մայր
Աթոռի և Հայաստանեայց Առաքելական
Եկեղեցու կարգ ու կանոնի նախանձախնդիր
հոգեւորական, կարճ ժամանակում կազ-
մակերպեց Ատրպէճանի թեմի աղգային-
եկեղեցական կեանքը, ուրախութիւն և
մխիթարութիւն պատճառելով Պաքուի հա-
ւատացեալներին և զոհուակութիւն՝ Վե-
հափառ Հայրապետին:

Այսուհետեւ ևս, Պաքուի հայ հաւա-
տացեալները, համախմբուած իրենց Մայր
Եկեղեցու փրկարար հովանու տակ, նախ-
նեաց նախանձախնդրութեամբ և բարեպաշ-
տութեամբ, կ'աշխատեն վառ պահել իրենց
սրտերում և Պաքուի հայ համայնքում մեր
քրիստոնէական սուրբ հաւատի դարաւոր
սրբութիւնները, աւանդութիւնները, Հա-
յաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու հան-
դէպ սէրը և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի և
նրա արժանաւոր Գահակալի՝ Նորին Սուրբ
Օծութիւն Տ. Տ. Վաղգէն Ա. Ամենայն
Հայոց Կաթողիկոսի հանդէպ երախտագի-
տութիւնն ու հաւատարմութիւնը:

ԲԺԻԵԼ Ն. ՏԷՐ-ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ



(*) Էջմիածին ամառքի մէջ դրւած է նաեւ այս
նոյակալ եկեղեցւոյ նկարը, ինչպէս նաեւ առաջնոր-
դական տեղապահ Տ. Տիրայր Վրդ. ի եւ Պաքուի բանա-
ցայ հայրերու խմբանկարը:

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

ՀԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ^(*)

Ա.

ՆՈՐ ՄԱՏՈՒՌԻ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ ՍՈՑԻԱՅԻ ՄԷՋ

Սոֆիայի հայոց գերեզմանատան մէջ կատարուած է նոր մատուռի մը հիմնարկէք: Արարողութեան մասնակցած է Սոֆիայի քահանայական դասը գլխաւորութեամբ Աւագերէց Տ. Վահան Բհնյ. փափակեանի: Ներկայ եղած է նաև Պլովդիւի Աւագերէցը և կրօնական խորհրդի ատենապետ Տ. Գէորգ Բհնյ. Սարեան և Գոլարովգրատի Տ. Գարեգին Բհնյ. Տիւրկերեան: Սոֆիայի Առաջնորդարանը և ազգային-եկեղեցական մարմիններ որոշած են մեծ շքով կատարել մատրան նաւակատիքի և օծման հանդիսութիւնները:

Բ.

ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ ՇԱԽԼԻ ՄԷՋ

Փետր. 17ին կատարուած է հիմնարկէքը Բարիդի մերձակայ Շախլի քաղաքի նոր հայ եկեղեցիին, նախագահութեամբ Բարիդի հայոց Առաջնորդ Գեր Տ. Սերովքէ եպս. Մանուկեանի: Հիմնաքարերու օծման առթիւ եկեղեցւոյ հիմքերուն մէջ թափուած է նաև իջմամբնայ Մայր Տաճարին խորանին ներքեւէն բերուած պարկ մը հող իրեն «կապ մը հայրենիքի և գաղութին միջև»: Եկեղեցին կը շինուի նուիրատուութեամբ բարեպաշտօն ազգայնոց և սրտեռանդն գործունէութեամբ կեդրոն. Վարչութեան, Թաղ. խորհրդոյ և Երիտասարդաց եկեղեցաշէն Յանձնաժողովոյ:

Հիմնարկէքի հանդէսին ներկայացուցիչ զրկած են Բարիդի Մայր եկեղեցին, Արևուզիլի եկեղեցին, Ալֆորովիլի եկեղեցին, Հ. Բ. Ը. Միութիւն, Կարմիր Քաղ և Շախլիի քաղաքապետութիւնը: Գլխաւոր հիմնաքարին ներքև զրուած է մագաղաթեայ յիշատակարան մը, ստորագրուած 16 հիմնաքարերու կնքահայրերու կողմէ, շիշի մէջ զրուած և կնքուած:

(*) Հնաճառութեան սահմանին մէջ ամագրիս մէջ իրենց արձագանգը պիտի գտնեն բոլոր եկեղեցական շինարարութիւնները: Խմբագրութիւն սիրով կը հիւրըկալէ այս մասին եղած թղթակցութիւնները:

ԽՄԲ.

Գ.

ԽԱՐԹՈՒՄԻ ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Եզրպտոսի բարեջան Առաջնորդ Գեր. Տ. Մամբրէ Արքեպս. Սիրունեան Մարտ 3ի Կիրակին կատարած է Խարթումի հայ համայնքի նորակերտ եկեղեցիին օծումը: Սրբազանին ընկերացած է Տ. Յուսիկ Բհնյ. Նշանեան: Եկեղեցին կոչուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, որուն օծումը կատարուած է «խիստ տպաւորիչ կերպով». նոյն իրիկունը եղած են «տասնվեց մկրտութիւններ»: Խանդավառ օրեր ապրած է Սուտանահայութիւնը և «անխառն ու համազգային» եղած է այս խանդավառութիւնը: «Ապշեցուցիչ երեւոյթ էր կուսակցական պայքարի չգոյութիւնը: Ապագան յայտնի չէ», կ'ըսէ Արեւի սեփական թղթակիցը (Արեւ, 15 Մարտ), «բայց այսօր Սուտանահայութեան մէջ կուսակցական պայքար գոյութիւն չունի: Ամէն ոք լծուած է աշխատանքի...»: Սուտանահայեր ունին ազգային վարժարան մը. Բիւզանդ Տիւրկերեանի տնօրէնութեամբ:

«Սուտանի մէջ Հայոց եկեղեցիի մը գոյութիւնը անհրաժեշտութիւն մը դարձած էր այլևս: Այսօր հարսանեկան և մկրտութեան արարողութիւնները տեղի պիտի ունենան մեր սեփական եկեղեցիին մէջ: Կրօնասիրութիւնը բացակայ չէ մերագնէից մօտ...»:

«Տեղւոյն հայ գաղութը կը վայելէ կատարեալ ազատութիւն և իշխանութեանց կողմէ՝ կատարեալ վստահութիւն: Սուտանահայութիւնը բարեկեցիկ է: Ունի տոհմային դաստիարակութիւն հակառակ հեռաւոր վայրի մէջ ապրելուն, կը պահէ իր հայու զիմագիծը»:

Գեր. Տ. Մամբրէ Արքեպս. Սիրունեան այցելած է նաև Սուտանական Հանրապետութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարներուն, և ամենուրեք արժանացած է քերմ ընդունելութեան:

Յառաջիկային Ամերիկայի նոր եկեղեցիներու մասին:

ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ՍԱՀԱԿ ԿԱՅՈՂԻԿՈՍԻՆ ՆԱՄԱԿԸ

ՍԻՈՆԻ նոր հրատարակութեան ձեռնարկելու առթիւ՝ դիմում եղած է Կիլիկիոյ աւելիառ Սահակ կաթողիկոսին, որպէս զի բարեհաճի յիշագրել իր գիտցածները ՍԻՈՆԻ հաստատութեան մասին, ինչպէս նաեւ իր տպաւորութիւններն ու փորձառութիւնները իր խմբագրապետութեան ժամանակէն:

Վեհ. Սահակ կաթողիկոսը բարեհաճած է գոհացում տալ եղած խնդրանքին նամակով մը, որ իր մտերմիկ շունչով ու ոգով շահեկան է, եւ մասնաւորաբար կը ներկայացնէ պատմական արժեք մը քե՛ր իր կենսագրութեան եւ քե՛ր ՍԻՈՆԻ խմբագրութեան տեսակէտէն:

Հալիպ, 21 Յունիս 1927

Դերապատիւ

Տ. Բարգէն Ս. Եպս. Կիլիկիոյ
յերուսաղէմ

Ստացած եմ Ձեր Դեկ. 30 ամսաթիւը Ն. Ամենապատուութեան մեղրակաթ կոչով վերկենցաղ Սիոնի Ա. թիւին հետ: Ո՛րքան տարբերութիւն հնոյն ու նորին մէջ. զուգակշիռ ընել չէ՛ միտքս: Առաջին թիւը յաջորդներուն յաջողութեան և օգտակարութեան երաշխքը:

Անվհատ պահանջող մի էք. որո՞նք են եղեր հանգուցեալ Սիոնի խմբագիրները: Ի՞նչ փոյթն էր Խարբերդի եղեգի գիւղէն եկող պատանիի մը, որուն անպարագրելի աշխարհն եղած էր իր գիւղին լեռնափակ հորիզոնը: Մտքէս չէի անցներ օր մը՝ իրականութիւնը լոյսի տակ դնել, և ո՛չ կ'երեւակայէի 60 տարի ետքը հաշուեպահանջի մը հանդիպիլ, որպէս զի օրը օրին տեսածներս և լսածներս յուշատետրի մը աւանդէի:

1867ի Մեծի պահոց Լուսաւորչի տօնին Երուսաղէմ հասայ. ճամբորդութեան յոգնանքի և կեղտի բռնէն ձերբազատուելու համար Պատրիարքարանի կից ուխտաւորաց լուսաքի և լոգանքի յատկացեալ գուռերու միոյն մէջ լոգցուցին զիս: Մի քանի օր վերջը հօրս հետ Պատրիարքարան կանչուեցանք: Երջանկայիշատակ Եսայի

պատրիարք կը նստէր ձմեռուան օտան, այժմ խորհրդարան:

Դռնէն ներս չմտած, հայրս իր խաւովը հանեց և ինձ ալ հրամայեց իր օրինակին հետեւիլ, ապա մշտեց «ծունկ չուքիք»ի հրամանով: Կարծեմ գիւղացիի մանկական առարկութեանս ի պատասխանի՝ ուրովհետեւ «մեր թագաւորին պիտի ներկայանանք»: Ծնկաչաք քաշկոտուելով հասայ Պատրիարքի բազմոցին և աջը առի:

Դպրոցի ուսուցիչ էր Տ. Սաւալանեան, ինչպէս և խմբագիր Սիոնի և քարտուղար Պատրիարքարանի. ուսուցիչ էին Յարութիւն Զէնճիլճեան Պոլսեցի և Կարապետ պատուելի Արաբկիրցի (Մամբրէ Եպս.): Քննութեան ճգնաժամ մը անցուցինք պարթէ և հասակ և թաւ պերեւեշոտ Զէնճիլճեանի առջև. Գործք Առաքելոց մը տուաւ ձեռքս, քիչ մը ընթերցանութիւն ու մի քանի տող քերականական լուծմունք. բոլոր պաշարս ալ այդ էր. պատմութիւն, թուաբանութիւն, աշխարհագրութիւն և այլն տեղ չունէին պաշարիս մէջ ու կարծեմ պատուելիներն ալ շատ մեծ պաշար չունէին բացի Սաւալանէն:

Սիոն կարդալու, հասկնալու և հետաքերքութելու ի վիճակի չէի, միայն երբեմն մեր աւագ աշակերտակիցներու, Ալիքսան Սրապեանի (Կիւրեղ Եպս.), Յակոբ Անուշեանի (Գարբիէլ Վրդ.), Տաճատ Պէյլէրեանի տպեալ ճառերը և գրաբարէ թարգմանութիւնները կարդալով բերնիս ջուրերը կ'երթար թէ՛ «Երբ ես ալ գրող - մրող պիտի ըլլամ»:

Շատ չանցած Գարեգին Մուրատեանը (Մեկքիսեղիկ Արքեպս.) եկաւ, խոշոր և մինչև յօնքերը խջող Ֆեսով, վարժարանին մէջ պաշտօն տրուեցաւ, նախորդները հետզհետէ քաշուեցան:

Մուրատեան թէ՛ ուսուցիչ էր և թէ՛ տեսուչ. Սաւալանի վերջնականապէս Աթոռէն մեկնելէն ետքը՝ Սիոնի խմբագրութիւնն ալ իր վրայ մնաց: Մուրատեանի մեկնելէն յետոյ Սիոնը մինչև ի մահ չարչարելու պարտաւորութիւնն ալ մեզ վիճակեցաւ:

1877 Յուլիս 3ին արեղա ձեռնադրուեցանք:

(Սիոն, 1927 Մարտ, էջ 76-78)

Շնորհաւորական Նամակներ

ԱՄԵՆ. Տ. ՏԻՐԱՆ ԱՐՔԵՊՍԻ ՊԱՏՐԻԱՐԲ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Քաղմարիւ հեռագիրներու կարգին, զորս պաշտօնագրիս անցնող թիւին մէջ արտասպեցիմք, ստացուած են նաեւ մեծ թիւով շնորհաւորական նամակներ: — Նիւրապէս անկարելի է այդ նամակները իրենց ամբողջութեան մէջ զետեղել ամսագրիս մէջ: — Հետեւաբար տպւած թիւով ազնիւ նամակագիրներու ներողամտութեան, փոքր պարբերութիւններ միայն պիտի արագրենք իրենց ստացրութիւններէն: ԽՄԲ.

Ձեմ կարող, եւ հարկ իսկ չիկայ, բացատրելու այն մեծագոյն ուրախութիւնն ու բուժիչ մխիթարութիւնը՝ որոնցմով լեցուեցաւ հոգիս, հիւանդութեան մահինին մէջ, լսելով վերջապէս Ձեր՝ արդէն իսկ, ինչ մը անհամբերութեամբ ակնկալելի բարեյարմար բարձրացումը յԱրող Մբոց Յակոբեանց առաքելոց ...:

Երանպուլ, 20 Մարտ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐԲ

Բարեյաջող ընտրութենէն յետոյ յոյս մեծ ունիմք որ Ձեր Ամենապատիւ Մբազմուրեան կորովի գործունեութեամբ յետ այսու Արդունքն ճշտապէս կը սկսի վերափոխման եւ վերածաղկման նոր շրջան մը ...:

Լիբանան, 24 Մարտ

ԽԱԳԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Մտիս անհուն բերկրանքով շնորհաւորում եմ Ձեր Պատրիարք ընտրուելը ...:

Մաղբում եմ քաջառողջութիւն, երկար կեանք եւ բեղմնաւոր գործունեութիւն:

Ս. Էջմիածին, 8 Ապրիլ 1957

ՍԱՀԱԿ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

... Եթէ Աստուած զՁեզ ընտրեց որ տառապի այս ժողովրդին իրադարձութեանց ընթացքին, ուրիշ եղիք եւ մխիթարուեցիք որ Ձեր քաջաբար կրած տառապանքով ներշնչուիք եւ հոգեկան արիւթեան ալիքիւ հանդիսացած էք ուրիշներու համար ...:

Լոնտոն, 22 Մարտ

ՊՍԱԿ ԵՊՍ. ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ

The Church of England Council of Foreign Relations

Please let me send my very warm and hearty congratulations on your election to such a key position in the Armenian Church. I pray that God will bless and guide you in the responsible task which is before you ...:

London, 26 March

HERBERT WADDAMS

Յունահայութիւնը եւս՝ ինչպէս մեր միւս թեմերու հաւատացեալ ժողովուրդը, կը յուսար անհամբեր եւ կ'աղօթէր՝ որ Յունապետի մեծ քաղաքով վերջ գտնէր: Պատրիարքական ընտրութեան բարի լուրը աւետիկ հեռագիրը, եկաւ այդ յոյսը արդարացնել ...:

Արեւմտ, 26 Մարտ

ԻՍԱՀԱԿ ՎՐԴ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Կ'երեւակայեմ լուսաւոր այն ապագան, որ պիտի ծագի Ձեր Պատրիարքութեան շրջանին: Սփիւռքը նոր զարթոնքի մը կը կարօտի: Եւ հաւատացող եմ որ, շնորհիւ Ձեր հեռաւորութեան, այդ զարթոնքը իրականութիւն պիտի դառնայ եւ տառապանքով այս ժողովուրդը, հակառակ կարգ մը յոռետեսներու զառանցանքին, պիտի գտնէ իր փրկութիւնը ...:

Պուէնոս Այրես, 25 Մարտ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Մ. ՎՐԴ. ՄՈՒՇԵԱՆ

Ա. Մ Ե Ր Ի Կ Ա.

Ձեր ընտրութիւնը յԱթոռ Հայոց Պատրիարքութեան, կը թուի նուաստիս աստուածային միջամտութիւն, որպէսզի Սուրբ Տեղեաց մէջ ազգիս հայոց վարկը իր արժանի բարձրութիւնը վերադառնէ, և Սրբոց Յակոբեանց ժառանգաւորաց վարժարանը լինի ուսման և կրթութեան իրաւօջախ մը, ինչպէս երբեմն Ձեր տեսչութեան օրերուն:

Ուսթըրթաուն, 24 Մարտ

ԱՐՏԷՆ ՔԶՆՅ. ԱՇՃԵԱՆ ԵՒ ԵՐԷՅԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ

The AGBU Central Committee of America heard with great happiness the news of your election as Patriarch of Jerusalem and congratulates you heartily.

All of us extend our very best wishes for your successful and fruitful administration of this important center of Armenian religious Life. May your labors further enhance the glory of the Armenian Church and her people.

New York, 29 March

RICHARD K. GREGORY

President, Central Committee of America

Ուրախ սիւի երևոյթ մըն էր տեսնել թէ երուսաղէմի Առաքելական Աթոռը, քաղաքական տաղանդաւոր օրեր անցնելէ ետք, կուգար զարգարուիլ Ձերդ Սրբազնութեան անձով:

Նիւ Եօքք, 29 Մարտ

ԱՂԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Մեծ հրճուանքով և սրտազին զգացումներով կը շնորհաւորենք Ձեր ընտրութիւնը:

1 Ապրիլ

Պիեկնէմբընի Սր. Գրիգոր Լուս. Եկեղեցւոյ Նիսիական Խորհուրդ
Ասեմաղպիւր՝ Մ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ Ասեմաղպէ՝ ԱԻԵՏԻՍ ՕԶԱՆԵԱՆ

Սրտազին աղօթքս ու մաղթանքս է որ Ամենակալը պարգևէ Ձեզի քաջառողջ կեանք և արեւշատութիւն, որպէսզի Սրբոց Յակոբեանց պանծալի հաստատութեան զաւակները և Հայ ազգը երկար տարիներ կարենան օգտուիլ Ձեր շնորհներէն:

Նիւարք, 2 Ապրիլ

Ի դիմաց Նիւարքի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ Խորհուրդի
Եղիշէ ԱՐԳ. ԿԻՋԻՐԵԱՆ

Ձերմօրէն կը շնորհաւորեմ այս պատուաբեր ընտրութիւնը:

Մայամի, 3 Ապրիլ

ՎԱՀՐԱՄ Ի. ՎՐԴ. ՆԱԶԱՐԵԹԵԱՆ

Հոգ. Տովիւ Ս. Յովնաննէտ Մկրտիչ Եկեղեցւոյ

Հայցելով Ձեր հայրապետական օրհնութիւնը կը մաղթեմ Ձեր Սրբազնութեան առողջութիւն ընդ երկայն առուրս և յաջողութիւն Ձեր առաջադրութիւններուն:

Ուօրլէսթըր, 5 Ապրիլ

ՄԵՍՐՈՊ ՎՐԴ. ՍԷՄԷՐԺԵԱՆ

Ձեր ընտրութեան և գահակալութեան, յաթոռ Ս. Երուսաղէմի Պատրիարքութեան, լուրը ուրախութեամբ լիցուց Ուաշինկթընի մեր Եկեղեցական Համայնքը:

Ուաշինկթըն, 5 Ապրիլ

Ի դիմաց Ուաշինկթընի Հայոց Եկեղեցւոյ Նիսիական Խորհուրդին
Ասեմաղպիւր՝ ԽՈՐՈՐՈՎ ԽՈՐՈՐՈՎԵԱՆ Ասեմաղպէ՝ ՆՇԱՆ ՀԻՆԴԼԵԱՆ

... Այս ուրախ առիթով յանուն Ս. Եկեղեցւոյ ժողովրդեան և կազմակերպութեանց այսու կը շնորհաւորենք Ձեր Սրբազնութիւնը, մաղթելով արեւշատութիւն և շինարար ու խաղաղ գործունէութիւն:

Պոսթոն, 15 Ապրիլ

Ի դիմաց Պոսթոնի Ս. Երրորդ. Եկեղեցւոյ Նիսիական Խորհուրդին
ԶՕՐ. ՍԱՐԳԻՍ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ ԲԱՐԳԷՆ ՔԶՆՅ. ՄԱԳՍՈՒՏԵԱՆ

Ասեմաղպէ

Նախագահ

Ասեմաղպիւր՝ ԿԱՐԱՊԵՏ ԹԱՇՃԵԱՆ

... Տէրը երկա՛ր, շատ երկար կեանք և առողջութիւն պարգևէ Ձեզ շարունակելու համար Ձեր օգտաշատ և եռանդուն ծառայութիւնը հանդէպ ժողովուրդին և Եկեղեցիին:

Պրուքլին, 12 Ապրիլ

Ի դիմաց Պրուքլինի Հայ Տիկնանց Բարեսիրաց Միութեան
ՏԻՐՈՒՀԻ ԿԻՒԼՈՒՄԵԱՆ

... Մեր եղբայրակցութիւնը, Նախանձախնդիր մեր ազգային ու Եկեղեցական ժառանգութեանց պահպանման, խոր հետաքրքրութեամբ պիտի հետևի Ս. Աթոռոյ վիճակովը ու պիտի ջանայ բերելու իր բարոյական ու նիւթական աջակցութիւնը կատարուած ազգաշէն գործունէութիւններուն:

Տիգրոյթ, 16 Ապրիլ

Աւագ Դիւան Վարդանանց Ասպետներու Եղբայրակցութեան
ՅԱԿՈՐ Ս. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ Ե. Ս. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Աւագ Սպարապէ

Աւագ Գպարապէ

Ներկայով՝ անձնապէս իմ խորագրաց խնդակցութիւնս և անսահման հրճուանքս կը յայտնեմ Ձեզ պատուաւ ըստ զորքս պաշտօնին համար, որով մեր աննման Եկեղեցիին շուրջ հոգ ատելած ձգձիւմ վէճերը ընդմիջւոյ լուսութեան կը դատապարտուին և ան, մեր Եկեղեցին, իր ամբողջ վեհութեամբ, անգամ մը ևս կը հաստատէ իր դարաւոր անսասանութիւնն ու հեղինակութիւնը:

Նիւ Եօրք, 20 Մարտ

ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՐԱՎՈՍԵԱՆ

... Ուրախաւ լուրը ալիքի մը նման տարածուեցաւ [Ն. Բ. Բ. Մ. Ի] գրասենեակին մէջ, ամենուն հոգիները լեցնելով բերկրանքով և գոհունակութեամբ:

Նիւ Եօրք, 20 Մարտ

ԱՆՆԱ ՔԻՐԻՔՃԵԱՆ

I received the news with great joy.

New York, 20 March

HELEN BABIGIAN

... Այս բերկրալի լուրը եկաւ հրճուեցնել զիս և հոգիները բոլոր անոնց՝ որոնք Հայ Երուսաղէմը կը համարին իբր Հայ Եկեղեցւոյ նուիրական աթոռներէն մին և իբր մշակութային - կրթական կարևոր կեդրոն:

Նիւ Եօրք, 21 Մարտ

ՍՈՒՐԷՆ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

Մեր սրտագին մաղթանքն է, երջանիկ և երկար տարիներ, որ Ս. Աթոռը գտնէ իր պատուաւոր տեղը ի շարք բոլոր նուիրապետական Աթոռներու, թէ՛ օտարներու և թէ՛ մեր գաղութահայութեան մէջ:

Լոս Անճելըս, 21 Մարտ

Բ. ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ, Ծ. ՍԱՐԸԳՉԵԱՆ, Տ. ԲԱՐԻՔԵԱՆ

... Կրկին և կրկին սրտագին մաղթանքներ, Ձեր սրբազան գործին յաջողութեան համար. վստահ եմ որ մեր ազգը և մասնաւորաբար Երուսաղէմի Սուրբ Աթոռը Ձեր Սրբազնութեան ֆանքերուն արդիւնքը շուտով պիտի տեսնէ և բոլորին հրճուանք պիտի պատճառէ:

Նիւ Եօրք, 23 Մարտ

ՍԱՐԳԻՍ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԵԱՆ

Լիայոյս եմ թէ Ձեր պատրիարքութեան օրով պիտի ծաղկի Հայ Երուսաղէմը և պիտի բլլայ լուսոյ իսկական վառարան մը:

Ֆրէզնօ, 23 Մարտ

ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՅԵԱՆ

Սրտի խորունկ բերկրանքով կը շնորհաւորեմ Ձեր արժանընտիր պատրիարքութիւնը, մեր դարաւոր սրբաւայր Երուսաղէմի:

Լօնկ Այլլընտ, 24 Մարտ

ՄԱՌԻ ԴԱԻԹԵԱՆ

Հայ Երուսաղէմի Միաբանութիւնը ատկից լաւագոյն ընտրութիւն մը չէր կրնար կատարել. յանձին Ձեր գտած են արժանաւոր զահակալը:

Ուօթըրթաուն, 24 Մարտ

ՏԻԿ. Թ. ԽԱՇՄԱՆԵԱՆ

The Armenian Church certainly needs, in these times especially, a Patriarch of your caliber and ability, and I am very glad that you have been chosen for this difficult task.

New York, 25 March

ROBERT SARIAN

Երջանկացնող է բարի լուրը՝ շատ մը պատճառներով, բոլոր սրտցաւ և Եկեղեցիին հաւատարիմ անդամներուն համար: Այս զգացումը կարելի է ըսել ամբողջական է հոս, Ձեր նախկին հօտին պատկանող անդամներուն մէջ:

Նիւ Եօրք, 25 Մարտ

ՄԱՔՐՈՒԷԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ս. Երուսաղէմայ Պատրիարքութեան Աթոռին համար Ձեր Սրբազնութեան ընտրութիւնը, անհուն ցնծութիւն պատճառեց մեզի, Նկատելով որ՝ արդարաւոր յաղթանակեց:

Նիւ Եօրք, 25 Մարտ

ՊԵՏՐՈՍ ԵՒ ՓԱՌԱՆՉ ՀԱԶԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Մեր անկեղծ փափաքն ու համոզումն է որ Ձեր ղեկավարութեան ներքեւ Հայ Երուսաղէմը պիտի ստանայ իր բնականոն վիճակը և Ս. Յակոբայ Միաբանութիւնը ազգին և Եկեղեցիին պիտի հասցնէ իրական կրօնականներ:

Պրուքլին, 28 Մարտ

ՕՏԵՓԱՆ ՍՎԱՃԵԱՆ

Հանցեցէք մեր թարգմանը հանդիսանալ Ս. Աթոռի Միաբանութեանը մօտ, անոնց ևս շնորհաւորելով հանդերձ, մաղթելու սէր և համբարախութիւն, փայլուն ապագայի կերտման համար:

Լոնկ Այլլընտ Սիթի, 28 Մարտ

ՖՐԷՆՔ ՋՕԹԵԱՆ

Վերջապէս արդարութիւնը յաղթանակեց և զուք այսօր կը գրաւէք Ս. Երուսաղէմի Պատրիարքական Աթոռը:

Նիւ Եօրք, 28 Մարտ

Ա. Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Your election and the recent election of His Holiness Catholicos Vaghen I have instilled in them hope that our Church will soon enjoy a revival of its former glory.

New York, 3 April

DIKRAN SIMSARIAN

... Կը շնորհաւորեմ նոր գահակալի հաւատքի կեդրոն Ս. Երուսաղէմի:

Բէսիւն, 5 Ապրիլ

Մ. ՄԻՐՏԻՉ ՄԱՐԳՐԻՏ ՀԱՃԸՆԵԱՆ

The group assembled here this weekend wish to send their warm greetings to you, our newly elected Patriarch of Jerusalem.

It is with fond recollection that we recall your presence at our first Conference — and the knowledge and inspiration you left with us.

Detroit, 5 April

On behalf of Mid-West Religions Education Conference
Father ARNAK KASPIANIAN

ՎԱՀՔԷՆ ԱՐԵՂԱՅ ԹԱԴՈՅԵԱՆ Եւ 43 սանտաքուրիւններ

... Տէրը Ձեզի պարզեւ առողջութիւն, երկար կեանք, ուսի կարողութիւն, որպէսզի հայ ժողովուրդի աւանդական սրբաւայրերու պաշտպանութիւնը և պահպանութիւնը ապահովէք:

Շիքագո, 5 Ապրիլ

ԳՐ. ԿԱԼՊԵՏԵԱՆ

... Որքան պիտի ուրախանայի եթէ Դուք այցելէիք Ամերիկա ու տեսնէիք ու զգայիք այն ուրախութիւնն ու սէրը հանդէպ Ձեզ, որ բոլոր լուրջ հայեր կը զգան՝ մանաւանդ հիմա:

Ուէսթըն, 6 Ապրիլ

ԱՐԱ ԱՌԱԳԵԱՆ

Անհուն ուրախութեամբ իմացայ Ձեր բարձրութեան պատրիարք ընտրուելուն հոգեպարար աւետիսը: Արդարութեան անմար կրակը դարձեալ վառեցաւ, ցոյց տալով թէ իրական արժէքներ, Աստուծոյ կամքով և օգնութեամբ կը հասնին իրենց վիճակուած վերելքին:

Պրուքլին, 8 Ապրիլ

ԱԶՆԻԱ ԱՌԱԳԵԱՆ

Կը շնորհաւորենք Ձեզ ձեր սուրբ պաշտօնին համար, կը մաղթենք Ձեզի յաջողութիւն և Աստուծոյ օգնութիւնը, որ մեր Սուրբ Աթոռը Ձեր իմաստուն հոգածութեան ներքեւ ըլլայ ազգիս համար լուսատու փարոս մը:

Փասատենա, 9 Ապրիլ

ՃԵՑՄՍ, ԱՆԱՀՏ ԿԷՊՐԻԷԼ

Թող Տիրոջը ձեռքը ըլլայ Ձեզ պահպան ... Եւ տայ Ձեզ կեանք մը լուսածիր:

Ֆիլատելֆիա, 10 Ապրիլ

ԳՐ. ՄԵՆԻԿԵԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔ

Որքան մխիթարական նոյնքան նախախնամական որ զուք յաջողեցաք յաղթել այդ զըժ-ուարութիւններուն, փրկել Ս. Աթոռոյ զիրքը (փրէսթիժ):

Բրուքլին, 15 Ապրիլ

ՆՇԱՆ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

... Աստուծոյ առաջնորդութեամբ իրազործէք ձեր բոլոր խտէւները, որոնցմով կրնան զօրանալ մեր ազգային պահպանութեան հիմքեր:

Շիքագո, 19 Ապրիլ

ՎԻՔԹՕՐԻԱ ՖԷՆԷՌ

... Դուք պատիւ պիտի բերէք Աթոռին և մեր ազգին. ես միշտ այն վստահութիւնը ունէի որ Ձեր ապագան աւելի փայլուն պիտի ըլլայ, թէպէտեւ ցաւ զգացինք, երբ մեկնեցաք ասիկց:

Վիքթօնսըն, 11 Մայիս

ՍԱՆԴՈՒԹՏ ԵՒ ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՇԽԱՇԵԱՆ

We were blessed and proud to have you for our Primate for so many years, for you enriched our lives in every way. We received spiritual nourishment from your inspired leadership, and the indelible mark you left on us will surely guide us in years to come to devotedly serve our church with faith, vision, and vigor for the greater glory of God.

Haverhill, 15 May

PAUL S. TAVITIAN (Chairman, Haverhill A. C. Y. O. A. Chapter)

AGNES TASHJIAN (Chairman, Haverhill Church Choir)

Պատիւ Ձեզի որ այնքան զժուարութիւններու տոկալով Հայ եկեղեցիին շահերը արիարար պաշտպանեցիք: Պատիւ միանգամայն վաքիղ Միաբանութեան անդամներուն՝ որոնք ի զին անձ-նական զսոցողութիւններու Ձեր կողքին կանգնեցան քաջ զինուորներու պէս:

Փալմ Սբրինկո

ԳԷՈՐԳ Ա. ՍԱՐԱՅԵԱՆ

Շատ երջանիկ զգացի երբ Ձեր ընտրութեան լուրը ստացայ բարեկամներու միջոցաւ: Եր-ջանիկ էի՝ որովհետեւ Ձեր կարողութեան, անկեղծութեան և անկողմնակալութեան վրայ ամենա-կատարեալ վստահութիւն ունիմ:

Բրուքլին

ՄՈՎՍԷՍ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

... Կը շնորհաւորենք Ձեր Պատրիարք ընտրութիւնը. շատ երջանիկ եղանք այս սքանչելի լուրին համար:

Իվընթոն

ԴԱՌՆԻԿ ԵՒ ԱՐԱՐՍԻ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Շնորհաւորութիւններ ... Կ'աղօթենք որ Աստուած առաջնորդէ Ձեզ Ձեր մեծ գործին մէջ:

Իվընթոն

Քառասուն Տիկիճճեր՝ անդամք Տիկիճճի Միութեան

May the Church grow anew and greater under your spiritual guidance.

New York

ISABEL HOOGLASIAN

May God give you strength in this time of national crisis.

EDWARD TURNAMIAN & DON DONELIAN

We were all happy to hear that St. James Cathedral is in such capable hands.

CECILIA VARTIGIAN

Ընդունեցէք մեր անուն շնորհաւորութիւնները և սրտագին մաղթանքները:

ՏՕԺԹ. և ՏԻԿԻՆ Մ. ԷՄԻԼԻՃԵԱՆ

Ե Գ Ի Պ Տ Ո Ս

... Համոզուած եմ, որ ներկայի Ձեր բարձր պաշտօնի համբով և բարոյական ու մտաւոր արժանիքներով հնարաւորութիւններ պիտի ստեղծուին ի կատար ածելու Ձեր ազգային առաջադրութիւնները. համոզուած եմ նաև, որ այդ պարագային Ձեզի հետ պիտի ունենաք բովանդակ հայութեան բարոյական և նիւթական օժանդակութիւնը, ինչպէս ունեցաք վերջին շրջանին, երբ աղէտի տաղանայի ընթացքին ...:

Գահիրէ, 22 Մարտ

ՕՆԵԻԿ ՄԱՃԱՌԵԱՆ

Ընդունեցէք իմ անձնական, ինչպէս նաև իմ ընկերներուս, ժառանգաւորացի նախկին սաներուս բարեմաղթութիւնները:

Գահիրէ, 23 Մարտ

ՅԱԿՈԲ ՀԱՄԲԻԿԵԱՆ

... Ի՞նչ բեղմնաւոր և սքանչելի կեդրոնի մը կրնայ վերածուիլ Ո. Յակոբայ վանքը՝ կրօնական, կրթական, գրական, գեղարուեստական՝ և այլ տեսակէտներէն, խաղաղ պայմաններու մէջ, ու մասնաւոր մեծ Պետի մը առաջնորդութեամբ:

Հէլիօքսիս, 24 Մարտ

ՕՆԵԻԿ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ

... Հաւատքով և յոյսով պիտի նայինք Ձեզի, որովհետև պիտի բարձրացնէք Եկեղեցին և Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարի մշտաւառ կանթեղը Ձեզմով է որ վառ պիտի մնայ. Ապիրատ ձեռքեր ուղեցին զայն մարել:

Գահիրէ, 25 Մարտ

ԶԻՕՆ ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ

... Թող աստուածային իմաստութիւնը զօրաւիգ ըլլայ Ձեզի, անգոհալից ներկայի մէջ առաջնորդելու Ազգն ու Եկեղեցին, զէպի խաղաղութեան նաւահանգիստը:

Աղեքսանդրիա, 26 Մարտ

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔԶՆՅ. ՔԷՕՇԿԷՐԵԱՆ

Անխտիւր ամբողջ հայ ժողովուրդին հետ մենք ալ անսահման խնդութեամբ իմացանք Ձերդ Ամենապատուութեան Պատրիարք ընտրութիւն լուրը:

Գահիրէ, 31 Մարտ

ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԷՐՂԻՇԵԱՆ

Ամենապատու Սրբազան Հայր, երախտապարտ ենք Ձեզ որ ընդունեցիք պատրիարքական այդ փառաւոր՝ բայց ներկայիս դժնդակ պաշտօնը. կը շնորհաւորենք Ձեզ սրտագին:

Վատահ եղէք, «չինէ զերուսաղէմ Տէր, և ցրուեալսն իւրայեկի ժողովէ, Տէր սիրէ զարգարս, պահէ զպանդուխտս, և զհանապարհս ամբարշտաց կործանէ»:

Գահիրէ, 1 Ապրիլ

ՍԱՀԱԿ ՔԶՆՅ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Տկար ձայնս, որպէս թարգմանը թերթիս բազմաթիւ աշխատակիցներուն և ընթերցողներուն, կը միացնեմ ուրախութեան և մխիթարութեան այն ձայներուն, որոնք աշխարհի չորս ծագերէն կ'ուղղուին Ձեզի:

Գահիրէ, 12 Ապրիլ

ԵՐ. ՄՍՐԷԱՆ

Խմբագիր «Սաւառնակ» շաբաթաթերթի

Վատան եմ, Սրբազան Հայր, որ Ձեր երիտասարդ ուսերուն վրայ դրուած այս ծանր լուծը պիտի տանիք սիրով, պատուով և յաջողութեամբ, ի պայծառութիւն Ս. Եկեղեցւոյ և ի բարգաւաճումն վանական Միաբանութեան, որուն համար ցանկացող ենք և սրտեռանդն կ'ազօթենք:

Թարգմանը կը հանդիսանամ Արժ. Անբր. Զօր, Տէր Հայկազուն Աւագ Քահանային, որ հակառակ իր փափաքին, հիւանդութեան պատճառաւ չի կարողացաւ իր շնորհաւորութիւնները ներկայացնել Ձերդ Ամենապատուութեան. ներողամիտ կ'ըլլաք անշուշտ:

Աղեքսանդրիա, 30 Սպրիլ

ՏՕԲԹ. Բ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա.

Ձերդ Սրբազնութեան Երուսաղիմայ Առաքելական Ս. Աթոռին պատրիարքական ընտրութիւնը՝ որուն արդէն լի յուսով և վստահութեամբ կը սպասուէր՝ մեծ զոհունակութիւն և ուրախութիւն պատճառեց համայն գիտակից ժողովրդեան, ինչպէս նաև Ձեր Սրբազնութեան՝ սոյն տողերը դրող խոնարհ հոգեւոր պաշտօնեայիդ:

Դուռ-Դարու, 22 Մարտ

ԱՅՐԱՀԱՄ Ա. ՔԶՆՅ. ԷՊԷԿԱՆ

Հանեցէք ընդունել իմ քերական շնորհաւորութիւններս Ձեր Սրբազնութեան պատրիարքական ընտրութեան առթիւ:

Սկիւտար, 22 Մարտ

Գ. ԳԱՅՐԻԷԼԵԱՆ
(Տնօրէն Սէմէրեան ձեմարանի)

Այս բարեղէպ պատեհութեամբ սփոփարար ներշնչմանքով տողորուած, քաղցր է ինձ մեր ուրախութիւնը խառնել ձերինն և Ձեր միջոցաւ Սուրբ Վանուցդ մեղուալան և հաւատարիմ Միաբանութեան ու մեր սրտագին բարեմաղթութիւնները ուղղելով Տիրաւանդ դարաւոր Աթոռին տեւականացման և անշարժութեան՝ որու արժանաւոր դահակալը կը հանդիսանաք այսօր կամօքն Աստուծոյ և մեր պատուական ժողովուրդին:

Իսթանպուլ, 23 Մարտ

Ի դիմաց Գալմայեան Ուխտի Միաբանութեան
ՄԱՐԿԱՄ Ա. ՍԱՐԳ. ՔԷՍՍԷԿԱՆ

... Իսթանպուլէն մինչև Երուսաղէմ, անկեղծ մաղթանքներ կ'ուղարկեմ Ձեր Նորոգ դահակալութեան առթիւ:

Շիշլի, 24 Մարտ

ՆՈՒԱՐԴ ՄԵՐՏԻՆԵԱՆ

Ձեր բարձրութեան պատրիարք ընտրութիւնը ի սրտէ կը շնորհաւորենք:

Իսթանպուլ, 25 Մարտ

Հ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ

Լ Ի Բ Ա. Ն Ա. Ն

... Կը փութամ սրտագին զգացմամբ շնորհաւորել Ձեր արժանաւոր ընտրութիւնը և մաղթել որ Ձեր իմաստուն և նուիրեալ առաջնորդութեամբ Հայ Երուսաղէմը վերագտնէ իր հին փառքն ու սրբութիւնը:

Պէյրուս, 21 Մարտ

ՀՄԱՅԵԱԿ ԳՐԱՆԵԱՆ

Սրբազան Հայր, անխառն հրճուանքով կը շնորհաւորենք Ձեր արժանի ընտրութիւնը Պատրիարքութեան Սր. Աթոռին և վստահ եմ թէ այդ զգացումն է նաև մէն մի հայուն որ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ գերագոյն շահերով կը հետաքրքրուի:

Պէյրուս, 21 Մարտ

Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Ս. Հոգին բարձրացուց զՁեզ յԱթոռ Առաքելական Տանն Յակոբայ, որպէսզի Աստուծոյ անունը փառաւորուի Ձեր առաքելական պայծառ գործունէութեամբ ու քարոզչութեամբ:

Պէյրուս, 28 Մարտ

Ի դիմաց Հայ եկեղեցւոյ. Եղբայրք.

Ասեմաղպիւր
ԿԱՐԱՊԵՏ Ա. ՍՐԿ. ՊԱԼՊՈՒԶԱՔԵԱՆ
Ասեմապետ
ԳԵՈՐԳ. Ա. ՍՐԿ. ՊԻՔՐԻԻԵԱՆ

... Անվարան կրնամ ըսել որ Ս. Աթոռիդ Պատուարժան Միաբանութեան Ընդհանուր Ժողովի անդամները բնաւ չեն սխալած Ձեզ ընտրելով իբրև արժանաւոր յաջորդ Երուսաղէմի Ս. Թաղարեանց Առաք. Աթոռին հանգուցեալ պատրիարքներուն:

Պէյրուս, 29 Մարտ

ՆՈՒՊԱՐ Թ. ՏԷՏԷԿԱՆ

Հրճուանքով կ'ողջունեմ Ձեր ընտրութիւնը յԱթոռ Առաքելական Սրբոյն Յակոբայ Տեառնեղբոր:

Պէյրուս, 29 Մարտ

ԳԵԼԷ. Ծ. ՎԱՐԳԱՊԵՏ

ՊԱՏՐԻԱՐԳԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Յառաջիկային ձգելով Յորդանանին, Ֆրանսային եւ զանազան այլ երկիրներին եկած շնորհաւորական նամակներու յիշատակութիւնը, կը զեփեմնաւորապէս այստեղ այն հեռագիրները որոնք ստացուեցան թերթիս նախորդ թիւի հրատարակութեան վերջ:

Լոնտոն, 21 Մարտ

Լոնտոնի Հայ Համայնքի վարչութիւնը յանուն Լոնտոնի Հայութեան կը շնորհաւորէ Ձեզ Ս. Յակոբեանց Աթոռին բարձրանալուն առթիւ և կ'աղօթէ որ Աստուած Ձեզի պարգևէ առողջութիւն և իմաստութիւն Ձեր պարտականութեանց կատարման մէջ:

Ասեմապէս ԵԴՈՒԱՐԴ ՊԷՆԼԵԱՆ

Լոնտոն, 21 Մարտ

Կը շնորհաւորենք Ձեզ Ձեր երեսօղէմի Պատրիարք ընտրուելուն առթիւ: Թող Աստուած Ձեզի պարգևէ երկար տարիներ լաւագոյն առողջութեամբ:

ԵԴՈՒԱՐԴ ԵՒ ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՊԷՆԼԵԱՆ

Էվրմաքըն, (Միացեալ Նահանգներ) 30 Մարտ

Շնորհաւորութիւններ. Ձեր երեսօղէմի Պատրիարք ընտրութիւնը անսահման ուրախութիւն պատճառեց մեզի. Ձեզի կը մաղթենք յաջող և առողջ պաշտօնավարութիւն:

ԿԷՐԿԷՐԿԻԱՆ - ԳՕԶՈՒՆԵԱՆ

Սիմպլերի, Քրեքֆիլդ (Միաց. Նահանգ.) 1 Ապրիլ

Թոյլ տուէք որ խնարհաբար շնորհաւորենք Ձեզ Ձեր ընտրութեան առթիւ յԱթոռ Ս. Յակոբեանց, համբուրելով Ձեր Ս. Աջը:

ԱՐՄԷՆԵԱՆ - ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Նիւ Իօրք, 4 Ապրիլ

Սրտագին շնորհաւորութիւններ Ձեր Ամենապատուութեան. Թող Աստուած պահէ Ձեզ երկար տարիներով մեր եկեղեցիի ծառայութեան համար:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻՆԻՆ ՏԻԳՐԱՆ ՄՄԸՐՈՒՆԵԱՆ

Ձէզի, Մէս. (Միաց. Նահանգ.) 6 Ապրիլ

Այնթապի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնն ու բոլոր Մասնաճիւղերը կը շնորհաւորեն սրտագին Ձեր ընտրութիւնը յԱթոռ Պատրիարքութեան. այս երջանիկ առթիւ Ձեր Ամենապատուութեան կը մաղթենք առողջութիւն, երկար կեանք և յաջող գործունէութիւն:

Ձերդ անձնուիրաբար

ԶԱՐԴՍ Հ. ՍԻՒԼԱՀԵԱՆ, Ասեմապէս

ՃԱՆ Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՆԵԱՆ, Ասեմապիւր

Նիւ Իօրք, 6 Ապրիլ

Մեր սրտագին շնորհաւորութիւնները Ձեր երեսօղէմի Պատրիարք ընտրութեան առթիւ. կ'աղօթենք որ Տէրը պարգևէ Ձեզի կարողութիւն և կը մաղթենք առաւել ևս յաջողութիւն Ձեր ապագայ ձեռնարկներուն մէջ:

ԳԱՌՆԻԿ ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Նիւ Իօրք, 10 Ապրիլ

Ձերդ Ամենապատուութիւն, հաճեցէք ընդունիլ մեր սրտագին շնորհաւորութիւնները և լաւագոյն մաղթանքները:

ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԻՆԵԱՆ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Շիֆալօ, 18 Ապրիլ

Շնորհաւորութիւններ. Աստուած օրհնէ Ձեզ առողջութեամբ և բարի գործերով. շնորհաւոր Ս. Զատիկ:

ՍԷՐԻ ԵՒ ՀԷՆՐԻ ԿԷՏԿԵԱՆ

Թրոյ, Նիւ Իօրք, 19 Ապրիլ

Սրտագին շնորհաւորութիւններ և լաւագոյն մաղթանքներ Ձեր Պատրիարք ընտրուելուն առթիւ:

ՀՈՂԻԻ ԵՒ ԾԻԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ Ս. ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՅՅ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՑՆ ԹՐՈՅԻ

ՊԱԶՏՈՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ա.

ԿԱՆԱԿԱՅՄԱՆ ԵՒ ՓԻԼՈՆԱԶԳԻՄԱՆ ՎՃՌԱԳԻՐ: — Պատրիարքարան Մայր Աթոռ

Ս. Էջմիածնէն ստացաւ հետեւեալ վճռագիրը հեռագրաւ:

Էջմիածին, 14 Ապրիլ 1957

Ամենապատիւ

Պատրիարք Տիրան Ներսոյեան

Պատրիարքարան Հայոց

Հին Քաղաք, Երուսաղէմ, Յորդանան

Մենք, ՎԱԶԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, այսու մեր հայրապետական վճիռով, հաստատելով Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի 12 Ապրիլ 1957 թուի առաջարկը ի մասին Եղիշէ-Արքեպիսկոպոս Տէրտէրեանի, եւ

1. — Նկատի առնելով Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքական Սուրբ Աթոռի Միաբանական Ընդհանուր Ժողովի 1956 թուի 2 եւ 13 Հոկտեմբերի նիստերի որոշումները Եղիշէ Արքեպիսկոպոսին Պատրիարքական Տեղապահութեան եւ Լուսարարապետութեան պաշտօններին զադարեցման մասին, եւ 1957 թուի Մարտ 5ի որոշումը նրան Միաբանութեան շարքերին արտաքսելու մասին,
2. — Նկատելով որ Տէրտէրեան Արքեպիսկոպոսը ծանրակշիռ ամրաստանութիւնների ներքեւ է գտնուում իր բարոյական կենցաղով եւ այդու իսկ իր վրայ է հրաւիրել եկեղեցու եւ ազգի միահամուռ սաստիկ վրդովումն ու դատապարտումը,
3. — Նկատելով որ Եղիշէ Արքեպիսկոպոսի արարքները Երուսաղէմի Ս. Աթոռի շահերի եւ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան եղբայրակիցների դէմ ծանր կերպով անդրադարձել են հայ եկեղեցւոյ եւ հայ հոգեւորականութեան վարկի վրայ յաջո հայ ժողովուրդի եւ օտար ազգերի,
4. — Նկատելով որ իր գործելակերպով անհաւատարիմ է գտնուել Տէրտէրեան Արքեպիսկոպոսը Մայր Աթոռի հանդէպ եւ առ ոչինչ է համարել վերջին վեց ամիսների ընթացքում հայրապետական յորդորներն ու կոչերը, ու այդպիսով զրգել է իր հաւատարմութեան ուխտը, որ նա կատարել է Իջման Ս. Սեդանի առաջ 1951 թուի Յուլիսի 7ին, իր եպիսկոպոս ձեռնադրման առթիւ, Սուրբ Էջմիածնում,
5. — Նկատի առնելով 1957 թուի Փետր. 25 թուակիր Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Տէրտէրեանի ինքնապաշտպանութեան գիրը, ուղղուած Երուսաղէմի Միաբանական Ընդհանուր Ժողովին եւ այս վերջինիս պատասխանները,
6. — Հիմնուելով նաեւ նրա մասին հայ եկեղեցւոյ նուիրապետական բոլոր Աթոռների, թեմերի վերաբերմունքի եւ տեսակէտների վրայ,

ա) Մենք հաստատում ենք Եղիշէ Արքեպիսկոպոսի նկատմամբ առնուած բոլոր որոշումները Երուսաղէմի Միաբանական Ընդհ. Ժողովի կողմից:

- բ) Յետ ենք վերցնում նրանից արքութեան պատիւը որը շնորհուել էր նրան Երջանկայիշատակ Տ. Տ. Դէորդ Զ. Կաթողիկոսի կողմից 1951 թուին եպիսկոպոս ձեռնադրութեան առիթով, նկատի ունենալով նրա Պատրիարքական Տեղապահի հանգամանքը:
- գ) Եղիշէ Եպիսկոպոսի պարագան ներկայացնել յառաջիկայ եպիսկոպոսական ժողովին; նրա մասին կանոնական վերջնական որոշում կայացնելու համար:
- դ) Մինչ այդ՝ Տէրութեան եպիսկոպոս մնում է կախակայուած, փիլոնագուրկ եւ ունէ՝ ձեռով եւ ոչ մի տեղ չի կարող ներկայացնել ոչ մի վարչական եւ հոգեւոր իշխանութիւն:
- ե) Մինչ եպիսկոպոսական ժողովի գումարումը եւ վերջնական վճիռի կայացումը, Տէրութեան եպիսկոպոսի համար սահմանում ենք պարտադիր բնակավայր Բեթղեմէմում Հայոց Ս. Մննդեան վանքում, 1957 թուի Մայիսի 1ից սկսեալ, զրկելով նրան սրբազան արարողութիւններին մասնակցելուց:
- զ) Եթէ մինչ եպիսկոպոսական ժողովի գումարումը եւ վերջնական վճիռի կայացումը, Տէրութեան եպիսկոպոսը անտեսի վերոյիշեալ որոշումները եւ որ եւէ՝ ձեռով շարունակի վնաս հասցնել հայ եկեղեցուն եւ Երուսաղէմի Ս. Աթոռին, այդ դէպքում մենք կը տանք հայրապետական մեր վերջնական վճիռը յատուկ կոնդակով:

Կոչ ենք անում մեր բոլոր նուիրապետական Աթոռներին, թեմերին ու համայն հայ ժողովրդին չբաջալերել նրան եւ մնալ հաստատ ու խաղաղ եկեղեցու շահերի վէմին վրայ:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Այս հեռագիրը ստացուելէն վերջ անոր պահէն փոխանցուեցաւ Եղիշէ Եպս.ին, Ապրիլ 16ին: Եղիշէ Եպս. պահասխանեց 18 Ապրիլ բուակիր հետեւեալ նամակով.

Ամենապատիւ Տ. Տիրան Արքեպս. Ներսիսեան

Ընտրեալ Պատրիարք Ս. Արքային Երուսաղէմի

Հոգեւոր Տ. Վազգէն Արքեպիս Երջանու ստացալ Ձեր դրկած հայրապետական վճիռը: Շնորհակալութիւնք ի՜նչ նորին Ս. Օծուրեան եւ քէ Ձեզի:

Միայն քէ պիտի ուզէի գիտնալ քէ Բեթղեմէմի վանքին մէջ ա՛յլ պիտի ըլլար իմ բնակութեան վայրը եւ ի՜նչ պայմաններու մէջ: Շնորհակալ պիտի ըլլայի եթէ այս մասին անհրաժեշտ ու ճշգրիտ տեղեկացնէի:

Srsforctn

ԵՂԻՇԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Տնօրէն ժողովը յետ խորհրդակցութեան, կարգ մը տարրական եւ անհրաժեշտ կարգապահական պայմաններ առաջարկեց Եղիշէ Եպս.ի Բեթղեմէմ բնակութեան մասին. այսինքն առիթ չտալ եւ պատճառ չդառնալ «խաղաղութեան խանգարման», չանտեսել վանական կարգ ու սարքը, ինչպէս նաեւ ետ քաշել Երուսաղէմի մէջ իր բացած դատը. «այս՝ ոչ թէ որովհետեւ այդ դատին ելքը ունէ՝ ձեռով կը մտահոգէ զմեզ, այլ. ա) որպէսզի դադրին այլեւս Աթոռին գործերու մասին հրապարակի անպատուարքեր աղմուկները, եւ բ) որպէսզի ցոյց տուած ըլլար Ձեր անկեղծութիւնը Հայրապետի վճիռին հնազանդութեան մէջ»: Եւ առաջարկուեցաւ իրեն Բեթղեմէմի վանքին լաւագոյն սենեակը, սննդագին եւ զգեստագին:

Նամակին մէջ բովանդակուած պայմանները հիմնուած էին Վեհափառ Հայրապետի վճիռին (զ) կէտին եւ հիմնական պայմանին վրայ:

եղիշէ եպս. 30 Ապրիլ թուակիր նամակաւ ի միջի այլոց կը հաղորդէր. «հնազանդելով Նորին Ս. Օծութիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի վճռին, պատրաստ եմ մեկնելու Բեթղեհէմի Ս. Մննդեան հայոց վանքը, մինչեւ որ իմ մասիս կարգադրուի անհրաժեշտը: Եւրջ երկու շաբաթներ առաջ արդէն հեռագրաւ յայտնած եմ այս յօժարամտութիւնս Վեհափառ Հայրապետին»: Իսկ առաջարկուած պայմաններուն չէր ուզեր ենթարկուիլ պատճառելով որ «անոնք ինձի հրահանգուած չեն Նորին Ս. Օծութիւն Ա. մենայն Հայոց Կաթողիկոսի վճռագրով»:

Խնդիրը հաղորդուեցաւ Վեհ. Հայրապետին՝ 9 Մայիս թուակիր նամակաւ, տրուած ըլլալով որ Տ. Եղիշէ եպիսկոպոսի կապը Ս. Աթոռոյս հետ խզուած ըլլալով՝ իրեն եպիսկոպոս ինք Ամենայն Հայոց Հայրապետի անմիջական իրաւասութեան ներքեւ կը գտնուի:

Բ.

ԻՆՆ ԿԼՏԵՐ: — Այս կապակցութեամբ աւելորդ չենք նկատեր յիշել նաեւ այն ինչը ծանրակշիռ յանցանքները, որոնց վրայ հիմնուած Միաբանական Ընդհ. Ժողովը Եղիշէ եպս.ի Միաբանակցութենէ արտաքսման վճիռը տուաւ, եւ որոնք 8 Մարտ 1957 թուակիր գրութեամբ մը հաղորդուեցաւ Նորին Ս. Օծութիւն Ամենայն Հայոց Հայրապետին, ի տեղեկութիւն, եւ որոնք կարեւոր չափով հիմք ծառայած պէտք է ըլլան նաեւ Եղիշէ եպս.ի պատուազրկման վճռագրին:

Ա. — Դուր ղէմ գործած էր Ազգային Մահմանադրութեան 21րդ յօդուածին. Ս. Աթոռոյս տեղապահութեան ձեռնարկէն բառատեւեայ շրջանի յրուսի Միաբանական Ընդհանուր Ժողով գումարած չըլլալով. Գաղտնիարարական ընտրութեան ձեռք գրեթէ միակ գործը ի գլուխ հանելու համար: Այս պատճառաւ Ս. Աթոռը թափուր պահած էր եօթ տարիներ, զուռ լռելով անպատեհութեանց եւ անկարգութեանց:

Բ. — Ձեր տեղապահութեան շրջանին Միաբանական կանոնի կիրարկելի ինչ ինչ արամադրութիւնները չէր յարգած եւ Միաբանական Ընդհանուր եւ Տնօրէն Ժողովները կանոնադրապէս չէր գումարած, որուն հետեւանով երկար տարիներ Միաբանութեան տարեկան հաշուետուութիւն չէ ներկայացուած:

Գ. — Ձեր տեղապահութեան եօթ տարիներու շրջանին խզմամբեամբ չէր կատարած ձեռնարկներ եւ պատճառ եղած եւ առիթ տուած էր զեղծումներու, հանգանակութեան համար զանազան երկիրներ (Հնդկաստան, Եգիպտոս, Եւրոպա եւ այլուր) ձեռնարկած այցելութիւններէն ետք ձեռնարկած գործերուն եւ տնտեսական գործառնութեանց մասին տեղեկագիր չէր ներկայացուցած պատկան մարմիններուն: Առանց վանական պատկան մարմիններու հաւանութեան անհրաժեշտ ճամբորդութիւնները (լուսարարապետի եւ տեղապահի) կանոնաւոր կերպով չէր տուած, իսկ քնաւ հաշիւ չէր տուած 1956 Մայիս 1էն ի վեր: Հոգ չէր տարած Ս. Տեղեւոյ պայծառութեան, որ մեր Միաբանութեան գլխաւոր պարտականութիւնն է: Հոգ չէր տարած Միաբանական եւ վանական կենցաղի բարուր ընթացքին, ընդհակառակը ձեռք կրօնական պարտականութեանց մէջ թերացմամբ յուր օրինակ հանդիսացած էր Միաբանից:

Դ. — Գաղտնիարարական եւ հոգեւորական անվայել կենցաղ ունեցած էր ձեռնարկած պաշտօնավարութեան ընթացքին, գայթակգութեան պատճառ զառնալով Միաբանից եւ Ժողովրդեան: Այս իրողութիւնը այնքան հանրածանօթ է, որ չի կարօտիր մանրամասնութեանց թուումին:

Ե. — Ձեր պաշտօնական հանգամանքը չարաչար գործածելով եւ ձեռնարկած գծում հաշիւներէն տարուած եղբայրադու զրպարտագիր մը ստորագրած եւ յանձնած էր Հաշիւական Թագաւորութեան Նախարարապետին, ջանալով վարկաբեկել եւ կասկածելի դարձնել յայտ երկրի կառավարութեան Տ. Տիրան Արքեպս. Ներսիսեանը, Միաբանութեան աւագ անդամը: Ձեր այս զրպարտագրին հետեւանով 1) Տ. Տիրան Արքեպիսկոպոս բռնի տարագրուեցաւ Սուրբ Երկրէս: 2) Հայ Ժողովուրդի եւ Եկեղեցւոյ եւ Միաբանութեան անունը վարկաբեկուեցաւ, որովհետեւ ի լուր աշխարհի տարածանութեան ձեռնարկած անարգ զրպարտագրին անհիմն եւ ամօթալի վերագրումները: 3) Միաբանութիւնը եւ Հայ Ժողովուրդը խռովեցաւ եւ անոնց խաղաղութիւնը խանգարուեցաւ: 4) Եթէ այս զրպարտագրով ձեռնարկուած նպատակը յաջողէր պիտի վտանգուէին Ս. Աթոռոյս վարկը, Միաբանութեան անդամներուն ապահովութիւնը եւ Ս. Աթոռոյ զարաւոր իրաւունքները եւ պիտի քայքայուէր Միաբանութեան կազմը:

Զ. — Բացակայած էր Ս. Աթոռէն 1956 Սեպտեմբեր 19-ին ի վեր առանց տեղեակ պահելու վանական պատկան մարմինները թէ ո՞ւր եւ ինչո՞ւ կը մեկնիր։ Բաց աստի ձեր բացակայութեան ընթացքին տեղեակ չէր պահած վանական իշխանութիւնը ձեր ուր ըլլալուն մասին. ինչ որ պարտէր ընել ոչ միայն իրրեւ տեղապահ այլ նաեւ իրրեւ Միաբան Սրբոց Յակոբեանց Ուխտին։ Ու տակաւին ձեր Յորդանան վերադարձը ի լրոյ յայտնի ըլլալէն վերջն ալ կապ չէր պահած վանական իշխանութեան հետ, ինչ որ պարտէր ընել. ընդհակառակը. դուրսէն հետամուտ եղած էր աթոռական գործերու։

Է. — Ն. Ս. Օծութիւն Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին տուած ձեր խոստումին թէ «պիտի քաշուիր ամէն գործէ», հաւատարիմ չէր եղած. ինչպէս երեւան կուգայ Վեհափառ Հայրապետին առ դեր. Տ. Սուրէն Եպս. ուղղեալ Նոյեմբեր 14, 1955 հեռագրէն. ուր ըսուած է. «Մեր թելադրանքին վրայ եղիշէ Արքեպս. խոստացաւ ի շահ Եկեղեցւոյ քաշուիլ ամէն գործէ»։ Բաց աստի Վեհափառ Հայրապետը Ս. Աթոռոյ տեղապահ Տ. Տիրան Արքեպիսկոպոսին ուղղեալ 27 Նոյեմբեր 1956 թուակիր նամակին մէջ եւս կը հաստատէ ձեր խոստումը Ն. Ս. Օծութեան տրուած՝ ըսելով. «Իրաւունք ունիք Վեհափառ, այս պայմաններու մէջ եւս պիտի քաշուիլ ամէն բանէ. կը վստահացնեմ Ձեզ թէ իմ ապագայ ընթացքով ոնէ՛ղ ղեկավարութիւն պիտի չստանալեմ Մայր Աթոռին կամ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան»։ Եւ դուր ոչ միայն խոստանադրուծ եղած էր այս մասին. այլ գործնական աշխատանք տարած էր արտարին միջոցներով վերադարձնալու ձեզմէ առնուած պաշտօններու. ինչպէս կը հաստատուի 19 Դեկտեմբեր 1956ին երկրիս բարեխնամ Կառավարութեան Ներքին Գործոց Նախարարին եւ Ս. Աթոռոյ Պատրիարքական Տեղապահին ղէմ ձեր բացած դատով։

Ը. — Հետեւած էր Ս. Աթոռոյ Պատրիարքարանին եւ վանական իշխանութեան ղէմ շարունակելով դուր գնեղ Պատրիարքութեան Տեղապահ համարել. երբ արդէն այդ պաշտօնէն ղաղաբեւուած էիր 1956 Հոկտ. 13ին գումարուած Միաբանական Ընդհանուր Ժողովին կողմէ, եւ երբ ձեր պաշտօնանկութեան որոշմնագիրը ձեզի յանձնուած էր արդէն նոյն ինքն Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին ձեռամբ, ինչպէս կը հաստատուի Ն. Ս. Օծութեան Ս. Աթոռոյ Տեղապահին ուղղեալ 27 Նոյեմ. 1956 թուակիր նամակաւ։ Միաբանական Ընդ. Ժողովի իշխանութեան ղէմ ձեր հետեւումը կը հաստատուի ձեր կողմէ նախաւ. «Կոչ Երուսաղէմի մերազն ժողովուրդին» վերնագրեալ թուցիկով. որ գրուած է «Ամման, 26 Նոյեմ. 1955»ին եւ որուն ներքեւ ստորագրած էր «Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Տէրաւրեան, Պատրիարքական Տեղապահ Ս. Աթոռոյ Երուսաղէմի»։ Այս թուցիկին տպագրեալ օրինակները Երուսաղէմարեակ Հայ Ժողովուրդին ցրուելու փորձը կատարուեցաւ Նոյեմ. 30ի զիշերը, պատճառ դառնալով Ժողովրդային յուզման եւ զրդուութեան. Նոյնպէս հրատարակած էր «Յայտարարութիւն» իւր. տպուած Պէյրութի Արաբա օրաթերթի 1956 Դեկտեմբեր 15ի թիւին մէջ. որ ստորագրած էր «Եղիշէ Արքեպս. Տէրաւրեան, Պատրիարքական Տեղապահ Ս. Աթոռոյ Երուսաղէմի», «Ամման, 10 Դեկտ. 1956» թուականաւ։

Թ. — Այս կերպով Վեհափառ Հայրապետին ձեր տուած խոստումը դրժելն եւ Միաբանական Ընդհանուր Ժողովոյ հեղինակութիւնը արհամարհելն եւս փորձած էր սուտ հանել Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը ձեր 8 Դեկտեմբեր 1956 թուականը կրող հեռագրով, ուր ըսած էր. «Ձերդ Վեհափառութեան եւս բնաւ չեմ ըսած, իմ էջմիածին եղած միջոցիս, թէ կը հրաժարիլ պաշտօններէս. Ձեր փափաքին վրայ եւս ի սէր խաղաղութեան յայտնած եմ թէ վերադարձիս իմ ղէմս եղածներուն համար բարեացակամ փնտրեմք պիտի ունենամ»։ Ձեր այս հեռագիրը հրատարակուած է Պէյրութի Արաբա օրաթերթի 16 Դեկտ. 1956ի թիւին մէջ։

Արդ. վերոյիշեալ ձեր յանցանքներէն ամէն մէկը առանձինն եւ ամէնքը միասնաբար իրրեւ պատճառ ունենալով. Տնօրէն Ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց, իր 1957 Փետրուար 13ի 1. Նիստին մէջ, զձեզ կախակալել, սոյն որոշմնագրի թուականէն սկսեալ եւ ներկայիս զձեզ կը կախակալէ ձեր Միաբանական Բոլոր Իրաւունքներէն, որոնք նշուած են Միաբանական կանոնի 7րդ եւ 45րդ յօդուածներուն մէջ, մինչեւ որ Միաբանական Ընդհանուր Ժողովը նկատի առնէ զձեզ Ս. Յակոբեանց Ուխտի մասնակցութենէն արտաքսելու վերոյիշեալ առաջարկը եւ իր վճիռը տայ այդ մասին։

Այս իննը կէտերը հարկադրուեցանք դնել այստեղ հերքելու համար այն սխալ եւ թիւր շարժառիթները որոնք կը վերագրուին կարգ մը շրջանակներու մէջ Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին, վերեւ յիշուած վեճագրի արծակման կապակցութեամբ։

Եղիշէ Եպս.ի փիլոնագրկման մասին հայրապետական վճիռը ոնէ՛ղ կապ չունի Աջերու խնդրոյն կամ անոնց վերադարձին հետ։ Նախ ծանօթ է որ Վեհ. Հայրապետը ուշ իրագեկ եղաւ խնդրոյն էութեան։ Փետր. 10ին արդէն վերջնագիր — ազդարարագիր մը ղրկեց Եղիշէ Եպս.ին որ «քաշուի ամէն գործէ եւ ետ կենայ Աթոռին եւ Միաբանութեան ղէմ իր բոլոր ձեռնարկներէն», եւ Եղիշէ Եպս.ին ժամանակ տուաւ մինչեւ Փետր. 16։ Ապա Լիբանանէն ոմանք փորձեցին միջնորդել որ Եղիշէ Եպս. ետ վանք ընդունուի։ Մինչ այդ Վեհափառին իմաց տրուեցաւ որ Միաբանութեան մէջ Եղիշէ Եպս.ը Միաբանակցութենէ արտաքսելու առաջարկ կայ։ Վեհափառը սպասեց այդ առաջարկի

ելքին: Երբ Մարտ 5ին արտաքսումը վճռուեցաւ. Վեհափառը ուզեց ունենալ այդ վճռին առաջնորդող տեղեկագիրը: Այդ տեղեկագիրը Ն. Ս. Օծութեան ղրկուեցաւ Մարտ 8ին: Մինչեւ որ այդ գիրը ստացաւ եւ զայն նկատի կրցաւ առնել, Մարտ ամիսը իր վախճանին կը մօտենար: Վեհափառ Հայրապետը ուզեց նաեւ Մարտ 20ի պատրիարքական ընտրութեան տեղեկագիրը: Այս գիրն ալ ստանալէ ետք հազիւ ժամանակ կ'ունենար իր վճիռը պատրաստելու եւ յայտարարելու: Արքեպիսկոպոսի մը պատուազրկումը հապճեպով կատարուելիք գործողութիւն չէ. ժամանակ եւ լուրջ քննարկութիւն պահանջող խնդիր է: Հետեւաբար Կիլիկեան Աթոռի սրբազան մասունքներու վերադարձին եւ հայրապետական վճռագրին ժամանակական մօտիկութիւնը պարզ գուզադիպութիւն է: Թուականներու մէջ «խորհուրդ» փնտռել, եւ տրուած պայմաններու մէջ ունէ՛կ պատեանել հայրապետական վճռագրին եւ Աջերու յայտնութեան մէջ, գործածելով մեղմագոյն բացատրութիւնը, բոլորովին անտեղի է եւ անհիմն: Նման վերագրումներ լոկ արծազանգներն են այն նախապաշարեալ մտայնութեան եւ կանխակալ կարծիքներուն՝ որոնցմով առհասարակ համակուած են դժբախտաբար մեր լրագրական եւ հատուածական ինչ ինչ շրջանակներ եւ որոնք շարունակ ալեկոծեալ դրութեան մէջ կը պահեն մեր ազգային եւ եկեղեցական նաւը, արգելք հանդիսանալով որ ան խարխիս նետէ խաղաղութեան նաւահանգիստը:

Գ.

ՀԵՐԲՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆԵՐ: — Այս կապակցութեամբ կ'ընենք նաեւ հետեւեալ հաւաստումները ի լուսաբանութիւն եւ ի հերքումն «Յուսարներ» օրաթերթի մէջ վերջերս երեւցած սխալ, թիւր եւ անիրազեկ թղթակցութեան մը որ պղտորուած միտքերը առաւել պղտորելու միայն կը ծառայէր:

Ա. — Պատրիարքական ընտրութեան առթիւ, Պատրիարքարանիս իրաւասութեան շրջանին մէջ — Յորդանան եւ Իսրայէլ — եղող Ս. Յակոբեանց Միաբանական Ուխտի բոլոր անդամները Միաբանական Ընդհ. Ժողովի կանչուեցան, եւ ամենքը ներկայ եղան, եւ ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ ճիշդ որոշուած ժամուն, կատարեալ վայելչութեամբ, ամենայն օրինաւորութեամբ եւ խաղաղութեամբ:

Բ. — Պատրիարքական ընտրութիւն կատարելու համար «կառավարական հաւանութիւն ստանալու ստիպողութիւն» գոյութիւն չունի եւ չէ եղած, ոչ պետական օրէնքի եւ ոչ ալ Միաբանական կանոնի մէջ:

Գ. — Նախորդ Տեղապահը չէ առարկած եւ չէր կրնար առարկել թէ պատրիարքական ընտրութիւնը հակականոն եղած է: Ընդհակառակը, ինչպէս որ վերեւի նամակէն կը հաստատուի, զրով ճանչցած է Տիրան Արքեպս.ի «ընտրեալ պատրիարքի» հանգամանքը: Եղիշէ Եպս.ի երուսաղէմի մէջ բացած դատը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ իր տեղապահութենէ պաշտօնանկութիւնը եւ նոր Տեղապահի ընտրութիւնը: Որքան ատեն որ Կառավարութիւնը կը շարունակէ ճանչնալ Տիրան Արքեպս.ի Տեղապահի հանգամանքը, իր պատճառներէ վերաբերեալ բոլոր գործերը անկասկած օրինաւոր եղած են եւ են:

Դ. — Երուսաղէմի դատարանը չէ ընդունած Եղիշէ Եպս.ի բացած դատին «իրաւական հիմունքը». այլ ընդունած է միայն դատը: Ժամանակին Ամմանի դատարանն ալ ընդունած էր իր դատը. բայց նախնական դատավարութենէ վերջ մերժեց այդ դատով զբաղիլ զայն նկատելով իր իրաւասութեան սահմանէն դուրս: Երուսաղէմի դատարանը եթէ մինչեւ իսկ այս դատը իր իրաւասութեան սահմանին մէջ ալ նկատէ, դատավարութենէ վերջ պիտի ճշդուի անոր «իրաւական հիմունք» ունենալը կամ չունենալը: Եղիշէ Եպս. նախ քան երկրորդ դատը բանալը դադրած ըլլալով Ս. Յակոբեանց Ուխտի Միաբանութենէ, առնչութիւն չի կրնար ունենալ Միաբանական գործերու հետ եւ չի կրնար խառնուիլ իրեն չվերաբերող խնդիրներու մէջ: Բաց աստի ինք «կախակայուած

և փիլոսոփայության հոգեւորական մը ըլլալով, «տեւէ ձեւով եւ ոչ մի տեղ չի կարող ներկայացնել ոչ մի վարչական եւ հոգեւոր իշխանութիւն»:

Ե. — Միաբանութեան Կանոնի «Արտաքսումն ի Միաբանութենէ» գլուխին բոլոր օրինական տրամադրութիւնները լրիւ յարգուած եւ բժախնդրութեամբ գործադրուած են եղիշէ Եպս.ի արտաքսումն որոշելու գործողութեանց ընթացքին: Ինք ալ իր բացած դատին մէջ նման խնդիր չէ յարուցած գիտնալով իրականութիւնը. հետեւաբար «Թըղթակից»ի մը «երեք անգամ...»ի, կամ «Տնօրէն Ժողովի ներկայ ըլլալու» եւ այլ նման արտայայտութիւններ իմաստէ զուրկ եւ դատարկ խօսքեր են:

Զ. — Միաբանական Կանոնի մէջ տրամադրութիւն չկայ որ երուսաղէմէն դուրս գտնուող — ոչ թէ «վանքէն դուրս գտնուող» — Միաբաններ ընտրական ժողովներու կանչուին: Ոեւե ընտրութեան առթիւ, Պաղեստինէն դուրս գտնուող Միաբաններ չեն կանչուած: Իսկ ներկայ ընտրութեան շրջանին Յորդանանի եւ Իսրայէլի մէջ կային ընդամէնը 24 Միաբաններ, որոնք ամէնքն ալ կանչուեցան եւ առանց բացառութեան ներկայ եղան պատրիարքի ընտրութեան ժողովին:

Է. — Սուտ է այն հաւաստումը թէ պատրիարքական ընտրութեան դէմ «հինգ Միաբաններ արտասահմանէն բողոք ներկայացուցած են արդէն». ոչ իսկ մէկ հոգի բողոք ներկայացուցած է: Ընդհակառակը զրեթէ ամէնքն ալ շնորհաւորած են նորընտիր պատրիարքը հեռագրաւ կամ նամակաւ, ինչպէս կարելի է ստուգել «Սիոն»ի ներկայ եւ նախորդ թիւերուն մէջ երեւցած շնորհաւորական հեռագիրներէն եւ նամակներէն:

Ը. — «Կառավարական որոշումով նախապէս յետաձգուած» չէր պատրիարքական ընտրութիւնը. այլ Ամմանի Գերագոյն Ատեանը արգելք դրած էր ընտրութեան՝ մինչեւ որ նոյն Ատեանին առջեւ բացուած դատը վերջանար: Այդ դատը տեսնուեցաւ եւ վճռադիր տրուեցաւ Մարտ 19ին: Այդ վճռագրով դատարանը վերցուած յայտարարեց պատրիարքի ընտրութեան արգելքը: Այդ վճռագրի հիման վրայ Տեղապահը անմիջապէս ժողովի կանչեց Միաբանութիւնը եւ ընտրութիւնը կատարուեցաւ Մարտ 20ին:

Թ. — Երուսաղէմի Կառավարչատունէն «ազդարարութիւն» չէ եկած Տեղապահին՝ «ընտրութենէն ժամ մ'առաջ» ընտրութեան չձեռնարկելու: Այլ փոխ-կառավարիչը հեռաձայն ըրած է Պատրիարքարանի մէկ քարտուղարին, ընտրութենէն 20 վայրկեան առաջ, ըսելով թէ դատարանէն վճռագիր պիտի գայ ընտրութիւնը կեցնելու: Բայց այդ վճռագիրը վանքին դուռը եկաւ ընտրութենէն կէս ժամ յետոյ եւ նորընտիր Պատրիարքին ձեռքը հասաւ ընտրութեան հետ կապուած եկեղեցական արարողութեանց աւարտումէն ետքը: Բաց աստի, դատարանին վճիռը ըստ օրինի դատարանի պատշաճաւիյն միջոցաւ միայն եւ գրաւոր միայն կրնայ հաղորդուիլ: Ուրիշ որեւէ ձեւով հաղորդում արժէք չի ներկայացնել ըստ դատարանական օրէնքի: Օրինաւոր այս կերպով եղած էր Գերագոյն Ատեանի հաղորդումը՝ 19 Դեկտ. 1956ին: Հետեւաբար, Տիրան Արքեպիսկոպոս կը մնայ օրինաւոր Տեղապահ եւ ընտրեալ-պատրիարք Կառավարութեան աչքին եւ կը սպասէ արքայական ֆէրմանին:

Ժ. — Իսկ պատրիարքական ընտրութեան վաւերացումը անմիջական կամ մէկ երկու շաբաթէն ըլլալիք գործողութիւն մը չէ. ամիսներ կը տեւէ: Թորոքմ պատրիարքի ընտրութենէն մինչեւ արքայական հրովարտակի ստացումը տեւած է վեց ամիսներ: Մենք ալ պատրիարքինը՝ աւելի քան չէ՛ք ամիսներ: Կիւրեղ պատրիարքինը՝ լման տարի մը: Կառավարութիւնը այս ներկայ ընտրութեան մասին ժխտական խօսք մը չէ ըրած:

Այս բոլորէն յատակ կ'երեւի որ «Յուսաբեր»ի թղթակիցը անտեղեակ է խնդիրներէն եւ տգէտ՝ օրինական ձեւակերպութեանց: Եւ ցաւալի է որ «Յուսաբեր»ի պէս լուրջ կարծուած թերթ մը տեղ կուտայ նման անճիշդ եւ տղայական թղթակցութեանց:

Նոյնքան ողբալի է որ «Յուսաբեր», «պապէն աւելի պապական» մտայնութեամբ մը, տակաւին կը պահէ Արքեպիսկոպոսի տիրապետող եղիշէ Եպս.ին վրայ, երբ ինք, ենթական, հպատակելով տրուած Հայրապետական վճիռին, կը ստորագրէ իր բոլոր պաշտօնական գրութիւնները որպէս «Եպիսկոպոս» եւ ոչ թէ «Արքեպիսկոպոս»:

ԴԻԻԱՆ Ս. ՍԹՈՌՈՅ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԵՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԱՄԱԿԱԼՆԵՐՈՒՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՍ

Մայիս 16, Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, օդանաւով Երուսաղէմ ժամանեցին Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Խնամակալութեան անդամներէն երկուքը՝ Տորթ. Խ. տը Ա. Բէրտիկան եւ Բալմեյայի դուքսը՝ Տ. Տոմինիկոս տը Սուսա Հոլշթայն-Պէք, որուն կ'ընկերանար իր շնորհալի դուստրը՝ Մարիա. Խնամակալութեան անդամներուն հետ էր նաեւ Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեան, եղբորորդին հանգուցեալ Գալուստ Կիւլպէնկեանի:

Ղիւանապետ Պ. Կարպիս Հինդլեանի կողմէ:

Յարգոյ հիւրերը յաջորդ առաւօտ Ս. Պատրիարք Հօր այցելելու ժամադրութիւն տալէ վերջ, առաջնորդուեցան Ամպաստոր Հօթէլ, ուր կարճ հանգիստէ մը վերջ այցելեցին Երուսաղէմի գլխաւոր Սրբավայրերը, Ս. Յարութիւն, Գեթսեմանի, Աստուածամօր Տաճարը եւ Օմարի մզկիթը, առաջնորդութեամբ Աւագ Թարգմանի, Տ. Զաւէն Վրդ.ի եւ Պր. Հինդլեանի: Թէեւ յաջորդ օրուան համար ժամադրուած էին,



Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Խնամակալութեան անդամները Ս. Յակոբայ Տաճարին մէջ: Զախէն աջ՝ Ամեն. Սրբազան Պատրիարք Հայր, Տորթ. Բերտիկան, Պր. Ռոպէր Կիւլպէնկեան, Բալմեյայի դուքսը եւ իր դուստրը:

Հիւրերը Երուսաղէմի օդակայանին մէջ ղիմաւորուեցան եւ ընդունուեցան, յանուն Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր, Լուսարարապետ Գեր. Տ. Շնորհք Եպիսկոպոսի, Աւագ Թարգման Հոգ. Տ. Հայկասեր Վրդ.ի եւ փոխ-

սակայն մեծայարգ հիւրերը փափարեցան նոյն երեկոյ իսկ անպաշտօն այցելութիւն մը տալ Պատրիարքարան: Ժամը 7ին ընդունուեցան Ամենապատիւ Ս. Պատրիարք Հօր կողմէ եւ ծանօթացան իրարու. առեն մը

հանգչել է եւ մտերմիկ խօսակցութենէ վերջ վերադարձան պանդոկ:

Յաջորդ առաւօտ ժամը 6.30ին, դարձեալ առաջնորդութեամբ վանուցս Աւագ Քարզմանի, Զաւէն Վրդ.ի եւ Պր. Հինդըլեանի, գացին Բեթղեմէմ, ուր ներկայ եղան Լատինաց Պատարագին, ինչպէս նաեւ Ս. Եննդեան Այրին մէջ մատուցուած հայկական Ս. Պատարագին: Մեծարժէք հիւրերը բոլորն ալ յոյժ բարեպաշտ անձնաւորութիւններ են: Ապա նախաճաշեցին Բեթղեմէմի մեր վանքին Տեսչարանին մէջ, եւ վերադարձան Երուսաղէմ եւ այցելեցին այն Արքայապետը՝ զորս երէկ ժամանակ չէին ունեցած տեսնելու — Համբարձման լեռ, «Հայր մեր»ի վանքը, Խաչի ճանապարհը, եւ այլն:

Քաղաք եւ իրենց ներկայութիւնը մեր Պատրիարքարանէն ներս: «Մեր Պատրիարքարանը յարգանքի եւ սիրոյ առարկայ եղած է վանքիս բարեյիշատակ բարերար հանգուցեալ Կալուստ Կիւլպէնկեանի կողմէ» ըսաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը: «Ան միշտ պատրաստակամ եւ առատածնունդ եղած է օգնելու մեր Պատրիարքարանին, յատկապէս Արար-Հրեայ ընդհարումներու տագնապալի օրերուն, յորմեհետէ մեր Պատրիարքարանը զրկուած է բոլոր իր եկամուտներէն եւ նեղ կացութեան մը մատնուած: Իր զրեթէ ինքնաբերաբար ըրած օժանդակութիւնները, այդ մտայլ օրերուն, նախախնամական դեր կատարեցին եւ ազատեցին մեր Պատրիարքարանը եւ անոր հովանիին տակ ապաստան:



Կիւլպէնկեան Հիմնադրութեան Խնամակալութեան ներկայացուցիչները կը դիտեն վանքիս քանկարժէք իրեղեցիները:

Ապա ժամը 11ին այցելեցին Պատրիարքարան: Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը ի գլուխ Միաբանութեան պաշտօնապէս ընդունեց թանկագին հիւրերը Պատրիարքարանի մեծ դահլիճին մէջ: Ս. Պատրիարք Հայրը իր կողմէ եւ յանուն Միաբանութեան սրտագինս ողջունեց անոնց գալուստը Ս.

տան գտած ժողովուրդը անխուսափելի թշուառութենէ: Աստուած իր հոգիին խաղաղութիւն շնորհէ, եւ իր յիշատակը անմոռաց մնայ:

«Կատահ եմ որ», շարունակեց Սրբազան Պատրիարք Հայրը, «Դուք իբրեւ արժանաւոր Խնամակալները այս մեծ Հիմնար-

կութեան, եւ իբրեւ գործադրիչները իր կամքին եւ կտակին, պիտի շարունակէք այն սիրալիր յարաբերութիւնը որ Պատրիարքարանս ունէր հանգուցեալ Գալուստ Կիւլպէնկեանի հետ»:

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը ողջունեց նաեւ Ռոպէր Կիւլպէնկեանի ներկայութիւնը իբրեւ արժանաւոր զարմիկը այս մեծ գերդաստանին, եւ վստահութիւն յայտնեց որ այլեւս աւանդութիւն դարձած բարեւոյց յարաբերութիւնը ընդմէջ այս մեծ Տունին եւ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին պիտի պահպանուի անոր բոլոր շառաւիղներու կողմէ:

Ապա Հիմնարկութեան Ատենապետը՝ Տոքթ. Բերտիկան շնորհակալութիւն յայտնեց իրենց համար եղած այս շատ ջերմ ընդունելութեան համար, եւ համառօտ ամփոփումը տուաւ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան նպատակներուն:

Տոքթ. Բերտիկան ի միջի այլոց ըսաւ թէ ինք շատ հպարտ կը զգայ որ հանգուցեալ Գ. Կիւլպէնկեան իրեն եւ իր գործակիցներուն վստահած է այսքան վեհ գործ մը. թէեւ շատ դժուար պարտականութիւն մըն է այս, սակայն ինք իր ամբողջ կարելիին պիտի ընէ որ խղճմտօրէն առաջ տարուի ան: Պր. Գ. Կիւլպէնկեան պատուած է զինքը իր բարեկամութեամբ եւ վստահութեամբ եւ ընտրած է զինքը իբրեւ իր օրէնսգիտական խորհրդականը. հետեւաբար իր վրայ բարոյական պարտականութիւն կը զգայ հաւատարմօրէն ի գործ դնել մեծ հանգուցեալին կամքը:

«Բորթուկալեան Կառավարութիւնը եւ ազգը խորապէս երախտապարտ է» աւելցուց Տոքթ. Բէրտիկան, «հանգուցեալ Պր. Գ. Կիւլպէնկեանին, որ ան իրենց երկիրը ընտրած է իբրեւ իր տունը եւ իր Հիմնարկութեան մնայուն կեդրոնը: Հիմնարկութեան նպատակն է բարեգործական, գեղարուեստական, կրթական եւ գիտական: Ըլլալով Բորթուկալեան Հիմնարկութիւն մը, անոր վարչական անդամներու մեծամասնութիւնը՝ երեք հոգին Բորթուկալցի են, մէկը՝ հայ, հինգերորդը՝ անգլիացի»:

Տոքթ. Բէրտիկան աւելցուց որ շատ մը դժուարութիւններ արդէն իսկ հարթուած են եւ բոլոր օրինական ձեւակերպութիւնները լրացած են: Ուստի իրենք առաջին առիթով սկսած են այցելել Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները, եւ զանազան հաստատութիւններ

որոնք պիտի օգտուին այս Հիմնարկութեան: «Մեր նպատակն է, իբրեւ իրախոյզ յանձնախումբ, տեղւոյն վրայ վերահասու ըլլալ», ըսաւ Տոքթ. Բէրտիկան, «թէ ինչ պահանջներ կան, ինչ է անոնց բնոյթը եւ տարողութիւնը. ուրախ ենք հաստատելու որ մենք գրեթէ հասանք մեր նպատակին»:

«Կրնամ հաւաստիացնել Ձեր Ամենապատուութիւնը թէ Աստուծոյ օգնութեամբ եւ համագործակցութեամբ իմ պաշտօնակիցներուս պիտի հետեւիմ իմ հանգուցեալ բարեկամիս ուղղութեան եւ պիտի շարունակեմ ունենալ նոյն բարեկամական եւ սրտազին յարաբերութիւնները զորս իմ յաւէտ յարգելի հանգուցեալ բարեկամս ունէր Ձեր հինաւուրց եւ պանծալի Հաստատութեան հետ»:

Ապա Տոքթ. Բէրտիկան Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան օրինական տրամադրութիւնները պարունակող գրքէն օրինակ մը տուաւ Սրբազան Պատրիարքին:

Պր. Ռոպէր Կիւլպէնկեան եւս իր կարգին շնորհակալութիւն յայտնեց Սրբազան Հօր եւ Միաբանութեան իրենց հանդէպ եղած այս սրտազրաւ ընդունելութեան համար եւ հաւաստիացուց որ ինք եւս լաւագոյն կարելին պիտի ընէ օգտակար ըլլալու Պատրիարքարանին:

Ապա Ամեն. Սրբազան Պատրիարք Հայրը առաջնորդեց հիւրերը Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարը, ուր անոնք Ս. Գլխադրի մատրան մէջ ծնրադիր իրենց աղօթքը ընելէ վերջ, ղաջատրեց իրենց Տաճարի զանազան մասերը: Ապա իրենց ցուցուեցան նաեւ մեր զանձատան թանկարժէք առարկաներէն նմոյշներ, զորս դիտեցին հիւրերը հասկցողի աչքով եւ մեծագոյն հետաքրքրութեամբ: Ապա առաջնորդուեցան Գալուստ Կիւլպէնկեան Մատենադարանը, Ժառ. Վարժարանը, Թարգմանչաց ազգ. վարժարանը եւ վանքի զանազան մասերը: Ու կէսօրին պատուասիրուեցան Սրբազան Պատրիարքի անձնական սեղանատան մէջ: — Ժամը 2ին պատուական այս հիւրերը հրաժեշտ առին Ամեն. Սրբազան Պատրիարքէն եւ մեկնեցան ամենամեծ գոհունակութիւնը յայտնելով Երուսաղէմ իրենց այցելութենէն: Ժամը 3.30ին, լման 24 ժամ Ս. Քաղաքս մնալէ վերջ, յարգոյ հիւրերը ճամբայ ելան միեւնոյն օդանաւով դէպի Պոլիս:

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ**ՀՆԴԱՓԱՌՈՒՄ**

Ամեն. Սրբազան Պատրիարք Ս. Յարութեան հրաժարումը հոգին առնելով, հեռանալ հեռագիրը դրկեց Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին՝ ի պատասխան Հայրապետին ստացուած շնորհաւորական նամակին:

Վեհիդ ներշնչող շնորհաւորականը ուրախութեամբ ստացան: Խնդրում ենք, ընդունեցե՛ք մեր եւ Միաբանութեանս եւ հաւատացեալ ժողովրդի ամենաջերմ սիրոյ եւ որդիական հաւատարմութեան հաւաստիքը:

Կ'աղօթենք որ Փառաց Տէրը յաղթանակով եւ յոյսով պսակէ Վեհիդ գործերը Իր հրաշափառ Յարութեան շնորհիւ եւ պայծառացնէ Մայր Աթոռը:

ՏԻՐԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԻ

Ամեն. Սրբազան Պատրիարք հեռանալ հեռագիրը ուղղեց Յորդանանի Հաժիմական բարեխնամ՝ եւ վեհափառ թագաւորին, էլ՝ ֆիր հոգին առնելով, 1 Մայիս 1957ին:

Նորին Վեհափառութիւն

Հիւսէյն Ա. Հաժիմական թագաւորին

Ամման

Յանուն Յորդանանի Հայ Եկեղեցիին եւ Հայ ժողովուրդին, Մբոց Յակոբեանց Միաբանութեան ինչպէս նաեւ իմ անձիս կողմէ, կը յայտնեմ ամենաջերմ շնորհաւորութիւններ Հաժիմական կայսերական զահուն, էլ-Ֆիքր հոգին առնելով, մեր շնորհաւորութիւններուն միացնելով վերանորոգուած հաւատարմութիւն:

ՏԻՐԱՆ ԱՐԲԵՊՍ. ՆԵՐՍԱՅԵԱՆ

Տեղապահ եւ ընտրեալ Պատրիարք Հայոց
Նուսադէմի

Ամեն. Սրբազան Պատրիարքին վերի հեռագրին ի պատասխան Նորին Վեհափառութիւն Յորդանանի Հաժիմական թագաւոր Հիւսէյն Ա. դրկած է հեռանալ հեռագիրը:

Խորին շնորհակալութիւններ Ձեր անկեղծ շնորհաւորութեանց եւ Ձեր գեղեցիկ մաղբանքներուն համար Ռամազանի հոգին առնելով:

Էլ - ՀԻԻՍԷՅՆ

Հեռանալը Արարիքէն ընտրեց եւ Վեհապետ հեռագրին:

٥٧/٥/٢٠

القصر الملكي - عمان

السيد تيران نيرسويان القدس

أشكركم جميعاً على تهنيتكم الرقيقة وتمنياتكم الطيبة بعيد الفطر السعيد.

الحسين

Յորդանանի անկախութեան Էլիզ Թարե-դարձին առնելով, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայոց հեռանալ հեռագիրը յղեց Ն. Վ. թագաւորին:

Նուսադէմ, 25 Մայիս 1957

Նորին Վեհ. Հիւսէյն թագաւոր

Արմունի Պալատ, Ամման

Անկախութեան հոգին առնելով, խոնարհաբար եւ յարգանքով կը ներկայացնենք Ձերդ Վեհափառութեան, մեր կողմէ եւ Յորդանանի մեր ժողովուրդին անունով, մեր խորին հաւատարմութիւնը եւ կ'աղօթենք Ամենակալին շնորհել Ձեր Վեհափառութեան երկար, երջանիկ եւ փառաւոր իշխանութիւն:

ՏԻՐԱՆ ԱՐԲԵՊՍ. ՆԵՐՍԱՅԵԱՆ

Տեղապահ եւ ընտրեալ Պատրիարք Հայոց
Նուսադէմի

Լուսաւարապետ Գեր. Տ. Շնորհ Նպաստած է հեռանալ հեռագիրը Նորին Ս. Օծութիւն Ամենայն Հայոց Հայրապետին:

Էջմիածին, 25 Ապրիլ 1957

Ուրախութեամբ կ'ողջունենք Ձեր ընտրութիւնը իբրեւ Լուսաւարապետ Ս. Աթոռիդ: Կը մաղթենք Ձեզի առողջութիւն եւ հոգւոյ արիւնքիւն եւ սուրբ գործոց լիակատար յաջողութիւն:

Օրհնութեամբ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ՊԱՏՐԻԱՐԳԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆՈՐԴԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

Համաձայն մեր Միաբանական Կանոնի տրամադրությամբ, Պատրիարքը ինք կը նշանակէ իր փոխանորդը: Ըստ այսմ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը յատուկ պատշոնագրով մը Պատրիարքական Փոխանորդ նշանակեց Գեր. Տ. Սուրեն Եպս. Քեմհանեանը:

Գեր. Տ. Սուրեն Եպս. ներկայիս Միաբանութեան երիցագոյն անդամն է եւ Միաբանական «նիսն սերունդին» միակ ներկայացուցիչը: Հակառակ իր տարիքին Սուրեն Սրբազան աշխտէն է եւ գործունեայ. անսահման նախանձախնդրութիւն եւ նուիրում ունի Ս. Արքային եւ իր Սրբավայրերուն նկատմամբ: Աւելի քան յիսուն տարիներու մեծ վաստակ ունի ան այս Հաստատութեան մէջ: Իր Արքայութեան ընդհանուր նախանձախնդրութիւնը անբաժանելի է իր կեանքին քի՛ Սուրբ տեղերու մէջ եւ քի՛ արտաքին ճիշդութեան ընթացքին:

Վասն ինչ որ Տ. Սուրեն Եպս. արտաքին պատշոնական յարաբերութեան մէջ իր ձեռք ձգած փորձառութեամբ, հազարդական եւ քաղցր բնութոյցով ամենայն ձեռնհասութեամբ պիտի կատարէ իրեն վստահուած այս կարեւոր պատշոնը: Ինչ Միաբանութեան մէջ եւս սիրուած, յարգուած եւ զննահատուած երեք եղբայր մըն է:

Այս առթիւ կը մաղթենք որ Աստուած երկար ու երջանիկ տարիներ աւելցնէ իր կեանքին վրայ եւ պահէ զինք միշտ առողջութեան մէջ, որպէսզի կարենայ շաղկապել շահութեան իր արդիւնաւոր ծառայութիւնը Ս. Արքային՝ որուն սերը ամեն նկատուած վեր եղած է իրեն համար:

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՔ - ԲԵՄԱԿԱՆՔ

● Ել. 4 Ապրիլ. — Իրիկուան Հոգումին քաղաքացի Գեր. Տ. Շիրաք Եպս. Գալուստեան, ծանուանալով «Հաւատոյ խոստովանիմ» աղօթքին վրայ ու մեկնարանելով անոր 19րդ տունը. «Պարզելիչ ոգորմունքն է...» եղբայրացուց թէ ուղղափառ հաւատքը, քորի գործերը եւ Ս. Հաղորդութիւնը անհրաժեշտ պայմաններ են առ Աստուած երթալու համար:

● Ուր. 5 Ապրիլ. — Վաղուան նախատնակը պաշտուեցաւ ի Ս. Յակոբի Հանդիսապետն էր Գեր. Տ. Սուրեն Եպս. Քեմհանեան:

● Շր. 6 Ապրիլ. — Ս. Դ. Լուսաւորչին Մոսկի վիրապ տունին առթիւ. Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի աւանդատան Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի սեղանին վրայ: Ժամարարն էր Հոգ. Տ. Կիւրեղ Վրդ. Գարիկեան:

— Կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Գեր. Տ. Հայկազուն Եպս. Արքայականի գլխաւորութեամբ, Միաբանութեան մաս մը ինքնաշարժերով բարձրացաւ Զիթենեաց լեռ ու Համարձման Սրբավայրին վրայ կառուցուած մեր վրանամատուռին տակ պաշտուեցան երեկոյեան ժամերգութիւնն ու նախատանակի իրիկեակէմին կատարուեցան «Եկեցե՛ք» եւ Հոգում, ու այդ գիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութիւնները Մատուցուեցաւ նաեւ Ս. Պատարագ. Պատարագիչն էր Հոգ. Տ. Մաշտոց Վրդ. Բարկուսեան: Արարողութիւնները աւարտեցան գիշերուան ժամը 11ին:

● Կիր. 7 Ապրիլ. — Գալուստեան Առաւօտեան ժամը 8ին. Գեր. Տ. Սուրեն Եպս. Քեմհանեանի գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը ինքնա-

շարժերով բարձրացաւ Զիթենեաց լեռ ու «Հրաշափառ» մուտք գործեց Համարձման Սրբավայրին, ուր մեր վրանամատուռին տակ հանդիսուեց Ս. Պատարագը մատուցաւ եւ քաղաքացի Հոգ. Տ. Միւսն Վրդ. Կրճիկեան, եպիսկոպոսական խորի ի գլխին:

● Դշ. 10 Ապրիլ. — Առաւօտեան ժամը 10ին, Ս. Յարութեան Տաճարին մէջ կատարուեցաւ Տնօրինական Սրբատեղեաց այցելութեան քաղաքի թափօր՝ ուխտաւորաց համար: Թափօրի իւրաքանչիւր հանգրուանին, ուխտաւորներուն տրուեցան քաղաքական քաղաքներ թափօրապետ Հոգ. Տ. Միւսն Վրդ. Կրճիկեանի կողմէ:

● Ել. 11 Ապրիլ. — Իրիկուան ժամը 7ին, Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ Մեծ Պահօց «Եկեցե՛ք» վերջին կարգը. նախագահութեամբ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր՝ որ քաղաք մը խօսեցաւ. անդրադառնալով Կողոստացոյ Թուղթի Գ. Գլխաւ. Ա. համարին վրայ. «Եթէ յարեալք ընդ Քրիստոսի, այդ գիշերին խնդրեցէք»:

● Ուր. 12 Ապրիլ. — Խ. օր Մեծ պահօց: Առաւօտուն, Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ «Արեւադար» վերջին ժամերգութիւնը:

● Շր. 13 Ապրիլ. — Յիւստակ յարութեան Ղազար: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գրիգորի ժամարարն էր Հոգ. Տ. Զաւէն Վրդ. Զինչիկեան: Ս. Թարգմանչաց Վարժարանի բովանդակ աշակերտութիւնը, ինչպէս նաեւ օտար վարժարաններու հայ ուսանողներ ստացան Ս. Հաղորդութիւն:

— Կէսօրէ վերջ, վաղուան Յաղկապարզի տունին առթիւ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը «Հրաշափառ»

մուտք գործեց Ս. Գարուսթեան Տաճար. ուր պաշտուրեցաւ Վաղուան նախատեսակը. մեր վերնամասերն մէջ՝ Ապա կատարուեցաւ Տնօրինական Սրբատեղեաց այցելութեան հանդիսաւոր թափօր Տաճարէն ներս. Թափօրապետն էր Հոգ. Տ. Կիրեղ վրդ. Գարիկեան:

● Կիր. 14 Ապրիլ. — Մաղկապարդ: Գիշերային և առաւօտեան ժամերգութիւնները պաշտուեցան և Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գարուսթեան. մեր վերնամասերն մէջ՝ ժամարարն էր, Տանն Կիրիկիոյ Միաբաններէն հրաբար Ս. Աթոռ ժամանած Հոգ. Տ. Բարդէն վրդ. Վարժապետեան: Ապա, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր գլխաւորութեամբ, կատարուեցաւ մեծահանդէս թափօր՝ Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին և Պատանաւորելոյն շուրջ և «Անդառտան»: Թափօրականք ի մեռնի ունէին ձիթենեաց և արմաւենեաց ոստեր, իսկ մեր թափօրին կը հետեւէին Ղպտոց և Ասորոց թափօրները: Ժամը 1.30ին. Միաբանութիւնը շքերթով վերադարձաւ Մայրավանք և «Որ զխորհուրդս քո գայտեան» շարականը երգելով քարձրացաւ Պատրիարքարան:

— Կէսօրէ վերջ. շքերգորէն դարդարուած Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցան «Անդառտան», հոգեմայր շարականներով ընդմիջուած երեկոյեան ժամերգութիւն և «Գոնքացէք» տպաւորիչ արարողութիւնը, բոլորն ալ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր նախագահութեամբ: Հոգ. Տ. Զաւէն վրդ. Զինչինեան կարգաց վարագործներու բացման մասնակցող բարեպաշտ խառնուրդ անուանացանկը և խօսեցաւ քարոզ մը՝ բարեկործանական զգացումները շնչեղութեամբ կատարուեցաւ Աղօնիէի բուժարանին ի նպաստ հանգանակութիւն. Եկեղեցւոյ զանգովն մէջ, ուր մասնաւոր պնակներ զրուածէին այդ նպատակաւ:

● Դշ. 16 Ապրիլ. — Աւագ երեքսքի (Յիւսակ զանգ կուսման): Ըստ սովորութեան, Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Գարուսթեան Տաճարի բակի Ս. Զովաննէս Աւետարանչի հայապատկան մատրան մէջ: Պատարագիչն էր Գեր. Տ. Ասողիկ Ծ. վրդ. Ղազարեան: Ապա, Ս. Գարուսթեան Տաճարին մէջ կատարուեցաւ Տնօրինական Սրբատեղեաց այցելութեան թափօր. Թափօրի խրաքանիւր հանգրուանին, ուխտաւորաց տուեցան բացատրական քարոզներ՝ Հոգ. Տ. Հայկապետ վրդ. Պայրաժեանի կողմէ:

● Եշ. 18 Ապրիլ. — Աւագ Հինգսքի (Յիւսակ Ընթաց): Առաւօտուն, Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ «Կարգ Ապաշխարողաց» կարճ դարձեր մը ետք մատուցուեցան հանդիսաւոր Ս. Պատարագ՝ Աւագ Սեղանին վրայ ժամարարն էր Գեր. Տ. Սաւրէն Եպս. Քէմհանեան: Ս. Պատրիարք Հայրը կարգաց Ոսկերեանի Հաղորդութեան ձառնի աշխարհարար թարգմանութիւնը:

— Կէսօրէ վերջ, Մայր Տաճարին մէջ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր նախագահութեամբ կատարուեցան «Ուտայուայի տպաւորիչ կարգը» Ներկայ էին օտար հրաբար և քարձրաստիճան հրապիրեաներ: Արարողութեան աւարտին, ըստ սովորութեան, Անկիւքան Եպս. ք. Աւագ Սեղանի բն-

մէն, Անդիւրէն լեզուով կարգաց Ս. Աւետարան:

— Ժամը 5ին, Հոգ. Տ. Կիրեղ վրդ. Գարիկեանի գլխաւորութեամբ, միքը թափօր մը այցելեց Քրիստոսի Ա. Բանար (Ս. Հրեշտակապետաց Եկեղեցին): Հոգ. Տ. Թորոգմ վրդ. Մանուկեան քարոզեց Եկեղեցւոյ գաւթը գտնուող Ս. Զիթենիի ձառնի առիւ կատարուած Աւետարանի ընթերցումէն ետք. տալով նաև պատմական Ս. Հրեշտակապետաց վանքին:

— Իրիկուան ժամը 7.30էն մինչև կէս գիշեր, Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ «Խաւարման» սրտազրաւ կարգը՝ տխրազգեցիկ խորհրդաւորութեամբ: Հոգ. Տ. Զաւէն վրդ. Զինչինեան քարոզեց. բնարան ունենալով «Զայս խօսեցայ ընդ ձեզ» զի ընդ իս խաղաղութիւն ունիցիք. յաշխարհի աստ նեղութիւն ունիցիք. այլ քաջալերեցարժէք՝ զի ես յաղթեցի աշխարհի» (Յովն. ԺԶ. 33), ու վերահանեց լացի գիշերին փրկարար նշանակութիւնը:

● Ուր. 19 Յուն. — Աւագ Ուրբաթ (Յիւսակ Խաչելութեան և Թաղման): Առաւօտուն, Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ Խաչելութեան կարգը: Հանդիսապետն էր Գեր. Տ. Ենթորճ Եպս. Գալուստեան:

— Կէսօրէ վերջ, Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ հանդիսաւոր Թաղման կարգը: Հանդիսապետն էր Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը:

● Եր. 20 Ապրիլ. — Աւագ Երաթ (Տաղալոյց Ս. Զանկի) և Աւետմ Ս. Ասուածման: Առաւօտեան ժամը 9.30ին, Ս. Գարուսթեան Տաճարի գոլուր բացուեցաւ մեր կողմէ. ըստ սովորութեան բանալին առնուելով մեր Աւագ Թարգմանի մեծքէն, ժամ մը ետք, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը մեկնեցաւ Ս. Գարուսթեան Տաճար, ուր կատարուեցաւ Լուսաւորեայի հանդէսը: Ամենազգի ուխտաւորներով լեցուն էր Տաճարը իր բոլոր մասերով: Գոնաց թափօրէն ետք, Գոնաց Ս. Պատրիարքը և մեր Լուսահանը՝ Գեր. Տ. Ասողիկ Ծ. վրդ. Ղազարեան, զգեստաւորեալ, մտան Ս. Գերեղման, և քիչ յետոյ, մատուցուած աղօթքներէն ետք, նուիրական լոյսը դուրս եկան Ս. Գերեղմանի քով: Քաղաքումքներէն, ու լուսակիրներու կողմէ անմիջապէս փոխանցուեցաւ մեր վերնատան պատշգամբին մէջ իր տեղը գրաւող Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր՝ որ անով կ'օրհնէ Տաճարը խոնուած քաղմութիւնը: Կրօնական խանդավառութիւնը հասած է իր գագաթնակէտին: Տաճարի յունական և հայկական զանգերու ու կոշնակներու զօղանջին ընդմէջէն կը սկսի երաւարձ թափօրը Քրիստոսի Ս. Գերեղմանին շուրջ, գլխաւորութեամբ Լուսահան Գեր. Հայրաւորին՝ որ կը կրէր խոյր եպիսկոպոսական: Մեր թափօրին կը հետեւէին Ղպտոց և Ասորոց թափօրները: Ժամը 2.30ին, Միաբանութիւնը ձամբայ ելաւ դէպի Մայրավանք: Դաւթի բերդին դիմաց, Ս. Պատրիարքը ու Լուսահան Հայրը զգեստաւորուեցան, մինչ Դպիրներ սկսան «Քրիստոս Թարեալ» կարգալի թափօրը մուտք գործեց Մայր Տաճար, իր հետ բերելով նուիրական լոյսը:

— Ժամ մը ետք, Մայր Տաճարին մէջ պաշ-

տուեցեալ ծրագրային արարողութիւնն և մատուցուեցաւ իրիկնադէմի խորհրդաւոր ու յանկուցիչ Ս. Պատարագը: Ժամաբարն էր Հոգ. Տ. Տիրայր Վրդ. Տէրփիլեան: Ապա Ամեն. Ս. Պատարարք Հայրը նախագահեց Ս. Զատկի նախատունակին, որմէ ետք Միաբանութիւնը բարձրացաւ վանքի սեղանատունը:

● Կիր. 21 Ապրիլ. — Ս. ԶԱՏԻԿ: Գիշերուան ժամը 1.30ին, Միաբանութիւն և ժողովուրդ արթնցած են արդէն ու քիչ ետք, Գերապատիւ Տ. Շնորհք եպս. Գալուստեանի գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը լուցեալ լապտերներով մեկնեցաւ Ս. Զարուսեան Տաճար: Առաւօտեան ժամերգութիւնը մինչև «Հարց» կը պաշտուէ մեր վերնամաստան մէջ: Ապա, Միաբանութիւնը զգեստաւորեալ, կիլինէ Ս. Գերեզմանին չըհափակը, ուր կը կատարուէ երրորդ քառամասնական թափօր՝ Ս. Գերեզմանին և Պատանատեղւոյն շուրջ: Մեր թափօրին կը հետեւին Ղպտոց և Ասորոց թափօրները: Ս. Գերեզմանի զրան առջի կատարուեցաւ «Անդաստան»: Ժամը 6ին մատուցուեցաւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ՝ Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին վրայ: Ժամաբարն էր Գեր. Տ. Շնորհք եպս. Գալուստեան, որ կարդաց Ն. Ս. Ս. Ս. Վաղգէն Ա. Կաթողիկոսի Ս. Զատկի առթիւ զրկած նամակը, և քարոզեց Զարուսեան խորհուրդին շուրջ: Ժամը 9ին, Միաբանութիւնը վերադարձաւ Մայրավանքի, ու «Քրիստոս Զարեա» շարականը երգելով բարձրացաւ Պատրիարքարան, ուր Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը Զարուսեան աւետիսով օրհնեց ու արձակեց ամէնքը:

— Կէսօրէ վերջ, Մայրավանքի մեծ բակին մէջ կատարուեցաւ Զատիկան մեծ «Անդաստան»: Լանդիսապետն էր Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը:

● Բշ. 22 Ապրիլ. — Յիւսէպի մեռելոց: Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ մեծ հանդիսաւորութեամբ պատարագեց և քարոզեց Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, քնարան ունենալով «Ուխտս դիք և կատարեցէք» (Սաղմ. Լն. 12), իր խօսքը յատկապէս ուղղելով ուխտաւորներուն: Իրեն կը սպասարկէին Հոգ. Տ. Տ. Տիրայր և Կիւրիկ վարդապետներ: Ս. Պատարագի երգեցողութիւնները, ինչպէս Աւագ Եւլի, ծրագրային և Ս. Զատկի պատարագներուն, կատարուեցան երկհետ երգչախումբի կողմէ, զոր կը ղեկավարէր Հոգ. Տ. Թորգոմ վրդ. Մանուկեան: Ինչպէս յիշեալ երեք պատարագներու ընթացքին, այսօր ևս բաղմաթիւ հաւատացեալներ ստացան Ս. Լնդորդութիւն: Ս. Պատարագէն ետք, Ս. Պատրիարքը ամպշովանի տակ նախագահեց երրորդ քառամասնական թափօրին, որմէ ետք երգուեցաւ Արևազարի Շարականներէն «Ճանապարհը յատկապէս ուխտաւորաց համար: Ապա Միաբանութիւն և ժողովուրդ երգեցողութեամբ բարձրացան Պատրիարքարան, ուր Ս. Պատրիարք Հայրը ուխտաւորներուն ուղղուած իր ողջերթի խօսքերէն ետք բախեց անոնց մէկական Ս. Պատարագի նշխար:

● Գշ. 23 Ապրիլ. — Գ. օր Ս. Զատիկ: Ուխ-

տաւորաց համար յատուկ Ս. Պատարագ մատուցուեցաւ Ս. Զարուսեան Մայր Տաճարի Ս. Գրեթազրի մատան մէջ: Պատարագին էր Հոգ. Տ. Կիւրիկ վրդ. Գարիկեան:

● Եր. 27 Ապրիլ. — Յիւսէպի գլխաման Ս. ԶԱՎԱՆՈՒ ԿԱՐԱՎԵՏԻՆ: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Զարուսեան Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանի Աջակողման Ս. Զով. Կարապետի խորանին վրայ: Պատարագեց Հոգ. Տ. Թորգոմ վրդ. Մանուկեան:

● Կիր. 28 Ապրիլ. — Նոր Կիւսկի (Յիւսէպի ցանկացման մեռել): Ս. Պատարագը՝ Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ մատուց, ըստ սովորութեան, Լուսահան Գեր. Տ. Ասողիկ Ծ. Վրդ. Դաւարեան: Քարոզեց Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը (սեւ էջ 95) և Ս. Պատարագէն ետք նախագահեց Մայր Տաճարին մէջ, ինչպէս նաև գաւթի՝ Երանշնորհ Տ. Կիւրիկ Պատր. Հօր շիրմին վրայ կատարուած հոգեհանգստեան կարգերուն: Նոյնը կրկնուեցաւ նաև հին կրատան և Զամ Թաղի պուրակ - գերեզմանատան մէջ, նախագահութեամբ Գեր. Տ. Հայկազուն Եպս. Արքանամանի: Մայր Տաճարին, ինչպէս նաև ազգ. գերեզմանատան մէջ կատարուեցաւ մասնաւոր հոգեհանգստեան արարողութիւն այն բոլոր նահատակներուն՝ որոնք տարագրութեան ճամբաներուն վրայ ինկան՝ Լամաշխարհային Ա. Պատրիարքին:

● Եր. 4 Մայիս. — Վաղուան Աշխարհամատրան Կիրակիի առթիւ, Կէսօրէ վերջ, Գեր. Տ. Նորայր եպս. Պողարեանի գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը «Հրաշափառ»ով մուտք գործեց Ս. Զարուսեան Տաճար, ուր պաշտուեցաւ վաղուան նախատօնակը՝ մեր վերնամատրան մէջ: Ապա կատարուեցաւ Տնօրինական Սրբատեղեաց այցելութեան հանդիսաւոր թափօր Տաճարէն ներս: Թափօրապետն էր Տաճարին Տեսուչը՝ Հոգ. Տ. Մեսրոպ վրդ. Տեփոյեան:

● Կիր. 5 Մայիս. — Աւխարհամատրան (Կանաչ Կիրակի): Գիշերային և առաւօտեան ժամերգութիւնները պաշտուեցան Ս. Զարուսեան, մեր վերնամատրան մէջ: Ապա Գեր. Տ. Նորայր եպս. Պողարեան մատուց օրուան հանդիսաւոր Ս. Պատարագը՝ Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին վրայ և քարոզեց, քնարան ունենալով օրուան ծառու Աւետարանէն «Պարտ է ձեզ ծնանի վերստին» (Յովհ. Գ. 7), և Ս. Պատարագէն ետք նախագահեց Ս. Գերեզմանի ատեանին մէջ կատարուած «Անդաստան»ին:

● Կիր. 12 Մայիս. — Կարմիր Կիրակի: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Զարուսեան, մեր վերնամատրան մէջ: Ժամաբարն էր Հոգ. Տ. Մաշտոց վրդ. Բարիլուսեան: Քարոզեց Գեր. Տ. Շնորհք եպս. Գալուստեան, մեկնաբանելով օրուան ծառու ընթերցուածէն Պետրոս Առաքելի Կաթողիկոսայ և Թղթին վերջին համարները:

● Կիր. 19 Մայիս. — Տօն տեւման Ս. Խաչին: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Զարուսեան Մայր Տաճարին մէջ: Ժամաբարն էր Հոգ. Տ. Տիրայր վրդ. Տէրփիլեան: Քարոզեց Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, օրուան տօնին մասին: Ըսա-

թէ խաչը չորս թևեր ունի, փասնդի անոր խորհուրդտարածուած է տիեզերքի չորս ծագերուն, երկու կողմ ունի, աշխարհէն դիտուած անոր տառեր, տառապանքի կողմը և անոր լուսաւոր կողմը, և ունի իրեն հանդէպ տարբեր կեցուածք ունեցող երկու գասակարգի մարդեր: Աւագ Սեղանին խաչկալին վրայ կը տեսնուէր վառ կանթեղներով զարդարուած Ս. Խաչին նշանը:

● Կիր. 26 Մայիս. — Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, մեր վերնամատ. րան մէջ, Ժամբարարն էր Լոգ. Տ. Յակոբ Վրդ. Վարդանան: Քարոզեց Գեր. Տ. Նորայր Եպս. Պողոսեան, բնարան ունենալով «Ոչ ոք կարէ երկուց տերանց ծառայել» (Մատթ. 2. 24), ու եղբակցացուց է ամէն մարդու առջև գոյութիւն ունին երկու համբարներ, որոնցմէ մէկէն պէտք է ընթանայ: Բայց չար համբէն զացողներ ուշ պիտի անդրադառնան իրենց սխալին ու պիտի զղշան:

● Դչ. 29 Մայիս. — Վաղուան Համբարձման տօնին առիթով, կէսօրէ վերջ, Գեր. Տ. Հայկա. զուն Եպս. Արքանամեանի զխաւարութեամբ, Միաբանութիւնը ինքնաշարժերով մեկնեցաւ Զինեմանց լեռ, ուր պատուեցան երեկոյան ժամերգութիւն և նախատօնակ՝ Համբարձման Սրբավայրին վրայ կառուցուած մեր վրանամատարան մէջ, Գիշերը կատարուեցան «Եկեցէ՛ք ի կարգ և Հսկում, ու ապա առաւօտեան ժամերգութիւն, նախադահլութեամբ Գեր. Տ. Շնորհք Եպս. Գալուստեանի: Արարողութիւնները աւարտեցան ուշ գիշերին:

● Եչ. 30 Մայիս. — ԼԱՄԲԱՐՁՈՒՄԸ ՏԵՍՈՒՆ: Առաւօտուն, Ամեն. Ս. Պատրիարք Զոր զխաւարութեամբ, ամբողջ Միաբանութիւնը ինքնաշարժերով բարձրացաւ Զինեմանց լեռ ու կարճ զադարէ մը ետք «Հրաշափառ»-ով մուտք գործեց Համբարձման սրբատեղին, ուր մեր վրանամատարան մէջ հանդիսաւորապէս պատարագեց ու քարոզեց Գեր. Տ. Հայկազուն Եպս. Արքանամեան, բնարան ունենալով «Համբարձի զաշս իմ ի լերինս ուստի եկեցէ ինձ օգնութիւն» (Սղմ. ձի. 1), ըսելով թէ լեռները յատկանշական կարևորութիւն ունեցած են Քրիստոսի տնօրինական զէպքերուն մէջ. Քարոզէն ետք, Ամեն. Ս. Պատրիարք Զոր նախադահլութեամբ, կատարուեցաւ Հայրապետական մաղթանքի արարողութիւն, ի յիշատակ «տարեդարձի փոխման Հայրապետական Աթոռոյն Հայոց ի Սոյո ի Ս. Էջմիածին յամի Տեառն 1441»: Իսկ Ս. Պատարագէն ետք, Գեր. Պատարագիչ Սրբազանը նախադահլեց Սրբավայրին առջև կատարուած «Անդաստան»:

— Երեկոյեան ժամերգութենէն առաջ ևս, Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ «Անդաստան»: Հանդիսատիսն էր Գեր. Տ. Հայկազուն Եպս. Արքանամեան:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆԷ

● Դչ. 2 Ապրիլ. — Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, հետն ունենալով Գեր. Տ. Ասողիկ Ծ. Վրդ. Ղազարեանը, վանական գործերով մեկնեցաւ Խարայէլ և վերադարձաւ Ուր. 5 Ապրիլին: Իսկ Հայր Ասողիկ վերադարձաւ Կիր. 7 Ապրիլի 4. վ.:

● Դչ. 3 Ապրիլ. — Քաղաքիս Արար Անկիւքաններու Երէցին հրաւերին ընդառաջելով, ի պատիւ Երուսաղէմի և Կիւզէի եպիսկոպոսական փոխանորդ Գեր. Տ. Անպա Եռահանէսի տրուած թէյասեղանին ներկայ գտնուեցան Գեր. Տ. Շնորհք Եպս. Գալուստեան, Լոգ. Տ. Զաւէն Վրդ. Զին. չինեան և Տիար Կարպիս Հինգլեան:

● Ուր. 5 Ապրիլ. — Լուսեբականներու վարչութեան հրաւերով Լոգ. Տ. Զաւէն Վրդ. Զինչինեան և Տար. Կ. Հինգլեան ներկայ եղան Օկոստա Վիկտորիա հիւանդանոցի մէջ թէյասեղանի մը՝ տրուած ի պատիւ հաստատութեան մեկնող Տնօրէն Mr. C. Christiansenի և Նոր Տնօրէն Mr. A. Christensenի:

● Եր. 6 Ապրիլ. — Կէսօրէ առաջ, Ամեն Ս. Պատրիարք Հայրը, ընկերակցութեամբ Գեր. Տ. Տ. Շնորհք և Սուրէն Սրբազաններու և Լոգ. Տ. Տ. Տիբայր և Միւսն վարդապետներու, պաշտօնական այցելութիւն տուաւ Քաղաքիս օրպէս միայուն կառավարիչ նշանակուած Ատնան Պէյ Հիւսէյնին: Ս. Պատրիարքը յանուն Միաբանութեան և Ժողովուրդին շնորհաւորեց Նոր կառավարիչը՝ որուն ի պատասխան նա ըսաւ. «Կը յուսամ որ ես ալ ի մօտոյ կուգամ շնորհաւորելու Ձեր Պատրիարքութիւնը՝ վաւերացումէն ետք»:

● Ուր. 12 Ապրիլ. — Հայֆայի Լոգիւս Լոգ. Տ. Շահան Արդ. Ս. Բաճեան Կ. Պոլիս մեկնած ըլլալով, կէսօրէ առաջ, Լոգ. Տ. Կորիւն Վրդ. Մանուէրեան մեկնեցաւ Խարայէլ. Հայֆայի մէջ նախադահլութեամբ Աւագ Եարթեան և Զատիկ տօնախմբութեանց և վերադարձաւ Երեքշաբթի, 23 Ապրիլի կէսօրէ վերջ:

● Բչ. 22 Ապրիլ. — Ս. Զատիկ տօնին առիթով, Ամեն. Ս. Պատրիարք Զոր շնորհաւորութեան եկան Քաղաքիս Վսեմ. Մուհաքըզը, Ոստիկանապետը, Գայմագամը, Քաղաքապետը, քաղաքապետական կազմով, Սէուտի Արարիոյ, Իրաքի, Ամերիկեան և Եղիպտական Ընդհ. Հիւպատոսները, Լուսեբականներու Երէցը և Օկոստա Վիկտորիա Հիւանդանոցի Ընդհ. Տնօրէնը:

● Դչ. 23 Ապրիլ. — Նոյն առիթով, Պատրիարքարան շնորհաւորութեան եկան Յունաց Ս. Պատրիարք Հայրը, Լատինաց Ս. Պատրիարք Հայրը, Ֆրանչիսկեանց Գեր. Կիւսթոտը, Ղպտոց և Հապէշաց Գեր. Եպիսկոպոսները, Ասորաց Լոգ. Տեառնը, իրենց Միաբանութեան անդամներով, Մարտինի և Անկիւքան Գեր. Եպիսկոպոսները, Յոյն և Հայ կաթողիկոսներու Մեծաւորները և այլ երեւելի անձնավորութիւններ:

— Կէսօրէ առաջ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, ի գլուխ Միաբանութեան, շնորհաւորական այցելութիւն տուաւ Յունաց և Լատինաց

Ս. Պատրիարքներուն և Ֆրանչիսկեանց Գեր. Կիւսթտին:

— Իսկ ուրիշ խումբ մը Միաբան Հայրեր, զիստաբանութեամբ Պատրիարքական Փոխանորդ Գեր. Տ. Սուրէն Եպս. Բէմհանեանի, շնորհաւորութեան գացին միւս յարանաւանութեանց բոլոր վանքերը:

● Շր. 27 Ապրիլ. — Ի զիմաց Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր. Միաբանութեան և Յորդանանի Հայ Համայնքին, կէսօրէ վերջ ժամը Յին. Գեր. Տ. Հայկազուն Եպս. Արքահայրն և Հոգ. Տ. Միւսոն Վրդ. Կրճիկեան, Երուսաղէմի միւս Քրիստոնեայ և Իսլամ համայնքներու ներկայացուցիչներուն հետ մեկնեցան Աման. և արքայական Պալատին մէջ Ն. Վ. Հրաւէյն Թագաւորին յայտնեցին իրենց հաւատարմութիւնը և հպատակութիւնը՝ Յորդանանի մէջ ձայր տուող վերջին անցուցարմերուն առթիւ: Նորին վեհապառութիւնը զգածուած սրտով բոլորին յայտնեց իր շնորհակալութիւնը և աւելցուց ըսելով. «այստեղ Ձեր տունէ է, երբ որ կ'ուզէք հրամեցէք»: 10 վայրկեան տեւող տեսակցութենէ մը վերջ, պատուիրակութիւնը վերադարձաւ Երուսաղէմ:

● Դշ. 1 Մայիս. — Իսլամաց Բամադանի (Իսէլ Ֆիթր) տօնին առթիւ մէկ Կէսօրէ առաջ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, ընկերակցութեամբ Գեր. Տ. Սուրէն Եպս. Բէմհանեանի, Հոգ. Տ. Հայկազուն Վրդ. Պայրամեանի և Տիար Կարպիս Հինդիւնի, շնորհաւորական այցելութիւն տուաւ Քաղաքիս Վսեմ. Կառավարիչին, Քաղաքապետին, Ընդհ. Ոստիկանապետին, Միւլքիիին, Եղիպտոսի, Արարիոյ և Իրաքի Հիւպատոսներուն:

● Եշ. 2 Մայիս. — Ս. Տեղեաց Դիւանի անդամներ ժողով զումարեցին Յունաց Պատրիարքարանի ներկայացուցիչներուն հետ, բանակցելու համար Ս. Աստուածածնայ Տաճարին նորոգութեան մանրամասնութեանց մասին:

● Շր. 4 Մայիս. — Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, ընկերակցութեամբ Հոգ. Տ. Զաւէն Վրդ. Զինչինեանի, մեկնեցաւ Աման և յանուն Միաբանութեան ժողովուրդին շնորհաւորեց Յորդանանի Հաշիմական Նոր Կառավարութեան Վսեմ. Վարչապետը՝ Իպրահիմ Հաշէմ, և Ներքին Գործոց Նախարարը՝ Վսեմ. Ֆալահ Մատթան:

— Նոյն օր, Ս. Տեղեաց Դիւանի անդամներ, Յունաց Պատրիարքարանի ներկայացուցիչներուն հետ Ս. Աստուածածնայ Տաճարը գացին, տեղւոյն վրայ քննելու համար վերանորոգութեան կարօտ բոլոր կէտերը:

● Բշ. 6 Մայիս. — Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը Կառավարչատուն երթալով շնորհաւորեց Նոր Զինուորական Կառավարիչ Վսեմ. Ժամալ Պէյ Թաւքանը:

● Դշ. 8 Մայիս. — Կէսօրէ առաջ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր այցելեց Անկիլիքան Գեր. Տ. Ստուարթ Եպս.՝ իր մեկնման առթիւ մէկ իրեն կ'ընկերանար Հայր Էմբրի:

● Եշ. 9 Մայիս. — Կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Անկիլիքան Եպիսկոպոսարանին մէջ, Քաղաքի Անկիլիքան Եպս. Ի Իր տիկնոջ մեկնման առթիւ տրուած թէյասեղանին ներկայ եղաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, հետն ունենալով Գեր. Տ. Ասողիկ Ծ. Վրդ. Ղազարեանը:

● Դշ. 15 Մայիս. — Պատ. Տնօրէն ժողովոյ որոշումով, Հոգ. Տ. Թորգոմ Վրդ. Մանուկեան մեկնեցաւ Սուրիա-Լիբանան, զպրոցական 1957-58 տարեշրջանի համար ժառանգաւոր Սանթարձանագրելու պաշտօնով:

● Դշ. 21 Մայիս. — Կէսօրէ առաջ, Երուսաղէմ և Քերքոնի Զինուորական Կառավարիչ Վսեմ. Ժամալ Պէյ Թաւքան, իր հետ ունենալով Վսեմ. Մուհամմադը, Քաղաքիս Ընդհ. և Հին Քաղաքի Ոստիկանապետները, իր առաջին պաշտօնական այցելութիւնը տուաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր, ի ներկայութեան Միաբան Հայրերուն:

— Նոյն երեկոյեան, Ս. Ուխտիս Միաբաններէն Հոգ. Տ. Յակոբ Վրդ. Վարդանեան, որ եօթը ամիսներ է Վեր կը գտնուէր Սուրիա, վերադարձաւ Ս. Աթոռ:

● Շր. 25 Մայիս. — Յորդանանի Անկախութեան տարեդարձի առթիւ մէկ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը հետն ունենալով Հոգ. Տ. Զաւէն Վրդ. Զինչինեանը, ներկայացաւ Արքունի Պալատ և ստորագրեց այցելութեան տուած արձանագրութիւնը:

— Նոյն օր, Վսեմ. Վարչապետի հրաւերին ընկառաջելով, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, ընկերակցութեամբ Ամանի Հոգևոր Հոգիւ Հոգ. Տ. Վազգէն Արդ. Գրպըրեանի, ներկայ գտնուեցաւ Զարքայի Զինուորական ակումբին մէջ տրուած ճաշկերոյթի մը՝ որուն կը նախագահէր Ն. Վեհ. Թագաւորը, և որուն ներկայ էին Կառավարական, զինուորական և զիւանադիտական բարձր շրջանակներու անձնաւորութիւններ:

● Կիր. 26 Մայիս. — Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը ներկայ գտնուեցաւ Ամանի Ս. Աստուածածնայ մատրան մէջ մատուցուած Ս. Պատարագին և քարոզեց:

— Նոյն օր, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը այցելեց Յորդանանի Արտաքին Գործոց Նախարարութեան միոսանորդ ինչսան Պէյ Հաշէմին:

● Բշ. 27 Մայիս. — Առաւօտեան ժամը 10ին, քաղաք ժամանեց Յրէզնոյարանակ Տիար Արամ Սարոյեան, որ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ամերիկայի Յորեյիական Յանձնախումբին Ատենապետն է և հիւրը եղաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր, Յարգելի հիւրը յաջորդ օրը կէսօրէ վերջ օգնաւ մեկնեցաւ Լիբանան:



Մայիս 18, 1957

Պատանդան Խմբագրութիւն «Սիոն»ի

Տէր Խմբագիր,

Ստացած եմք ՍԻՈՆ ամսագրի 1957 Յունուար-Փետրուար, թիւ 1-2 միացեալ համարը ու կը յայտնեմք մեր արագին շնորհակալութիւնները:

Այս առթիւ պարտք կը համարեմք որ կը փութանք շնորհաւորել ՍԻՈՆի խմբագրութիւնը ու իր աշխատակիցները կրօնական-քանասիրական ազգօգոյտ այս ամսագրին ՅԻրդ տարեշրջանին առթիւ եւ կը մաղթեմք երկար տարիներու քեզմեան ու փայլուն նոր շրջաններ:

Առ ի տեղեկութիւն յիշեմք, որ ՍԻՈՆի այդ թիւին շահեկան բովանդակութիւնը գրեթէ ամբողջութեամբ նիւթ եղաւ մեր սարգսմ Ապրիլ 27ի երկրորդ Դրական Աստիճակն եւ տեղեկաց մեծ հետաքրքրութիւն:

Երանի քե, ուրիշ հրատարակչականներն ալ օրինակ տուննորմ ձեր այս ազնիւ ժեսքին, բարի ըլլային որիկը իրենց քերքերէն կամ զիրքերէն մեկ մեկ օրինակ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԵՆԵՐ Միութեան (Armenian Literary Society, 114 First St. Yonkers 4, N. Y.), որուն նպատակն է ծառայել հայ գրականութեան ու հայ գրողներուն, տարածելով անոնց հրատարակութիւնները:

Կազմակերպել գրական հաւաքոյթներ, աստիճակներ եւ դասախօսութիւններով ծանօթացնելով ու այժմեական դարձնել հեղինակի մը անձն ու գործը: Հայ գիրքեր ու պարբերաբերքեր հաւաքել ու որիկը կարօտ ուսանողներու, կրթական ու մշակութային հաստատութիւններու, ուր որ խնդրանք կայ: Ահա մեր Միութեան նպատակը քանի մը տղերու մէջ խաղացած: Կարելի միջոցներով աշխատանք կը տարուի այս նպատակները իրագործելու համար, որոնց շուրջ հաստատութիւնը տեղեկ կը պահուի մատուցելով եւ շրջաբերականներով:

Յարգանքներով Ձերդ Հայ Դրականութեան Բարեկամներու Քարտուղար
Խ. Ն. ՄԱԿԱՐԵԱՆ

“ԱՆԱՀԻՏ” ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Անցնող տարուան ընթացքին Սան-Ֆրանցիսկոյի մէջ յանկարծաւան եղաւ Հայ Օգնութեան Միութեան եռանդուն անդամուհիներէն Տիկին Անահիտ Դարակոզեան: Հանգուցեալին անուանելը, Պր. Անահիտ Դարակոզեան, իր կենց յիշատակը վառ պահելու համար, փափաքեցաւ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ հովանաւորութեան տակ գրական մրցանակ մը հաստատել, ԱՆԱՀԻՏ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ անունով:

Այս նպատակին յաշկացուցան փոխան ծաղկեպսակի եղած նուիրատուութիւնները եւ Պր. Անահիտ Դարակոզեանի տրամադրած գումարը:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ կողմէ կազմուած է յանձնախումբ մը, որ ամեն տարի մրցանակը պիտի յաշկացնէ հայ լեզուով հրատարակուած շաւաղոյն երկին:

Տրուած ըլլալով որ հանգուցեալ Տիկ. Անահիտ Դարակոզեան ծնած է Մայիս 28ին, իր անունով հաստատուած այս մրցանակն ալ ամեն տարի պիտի յայտարարուի Մայիս 28ին:

Առաջին մրցանակը պիտի տրուի այս տարի, Մայիս 28ին, 1956ի ընթացքին յոյս տեսած շաւաղոյն երկին:

ՅԱՆԶՆԱԿՈՒՄԲ